

בנק הפועלים

דוח על הסיכונים -
גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים
ליום 31 בדצמבר 2019

2019

תוכן העניינים

8	א. מבוא
8	א.1. מידע צופה פני עתיד
8	א.2. הצהרה על הגילוי
9	ב. יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון משוקלים
9	ב.1. יחסים פיקוחיים עיקריים
10	ב.2. הערכת הסיכונים וניהולם
13	ב.3. תרבות ניהול הסיכונים
15	ב.4. תרחישי קיצון
15	ב.5. חומרת גורמי סיכון
17	ב.6. סיכונים מובילים ומתפתחים
18	ב.7. עניינים נוספים
19	ב.8. סקירת נכסי סיכון משוקלים
21	ג. הון ומינוף
21	ג.1. הרכב ההון
24	ג.2. הלימות ההון
27	ג.3. יחס מינוף
29	ד. סיכון אשראי
29	ד.1. ניהול סיכונים האשראי
32	ד.2. גידור והפחתת הסיכון
36	ד.3. חשיפות לסיכונים אשראי
44	ד.4. מידע נוסף על חשיפות לסיכונים אשראי
50	ד.5. הפחתת סיכון אשראי: גילויים בגישה הסטנדרטית
54	ה. סיכונים אשראי של צד נגדי
54	ה.1. ניהול סיכון הצד הנגדי
55	ה.2. חשיפות לסיכון צד נגדי
58	ו. סיכון שוק
59	ו.1. סיכון שוק
62	ו.2. סיכון שוק בתיק למסחר
64	ו.3. סיכון ריבית בתיק הבנקאי
70	ו.4. סיכון מניות ומרווחי אשראי - סיכון השקעה
72	ז. סיכון זילות
77	ח. סיכון תפעולי
77	ח.1. ניהול הסיכונים התפעוליים
78	ח.2. סיכונים טכנולוגיה ומידע
79	ח.3. סיכונים אבטחת מידע וסייבר
79	ח.4. סיכונים מחשוב ענן
79	ח.5. היערכות לחירום
80	ח.6. ביטוח
80	ט. סיכון ציות
81	י. סיכון משפטי
81	יא. סיכון מוניטין
82	יב. סיכון רגולציה
82	יב.1. מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד הבנקאי
82	יב.2. דרכי ניהול הסיכון הרגולטורי
83	יג. סיכון כלכלי
83	יד. סיכון אסטרטגי
84	טו. סיכון סביבתי
84	טז. גילוי בגין תגמול
84	טז.1. הגופים המפקחים על התגמול
85	טז.2. התכנון והמבנה של תהליכי התגמול
85	טז.3. הכללת סיכונים קיימים ועתידיים בתהליך התגמול
85	טז.4. הקשר בין ביצועים במהלך תקופת מדידת הביצועים לבין רמות התגמול
86	טז.5. התאמת התגמול לביצועים לטווח ארוך
86	טז.6. תגמול משתנה
89	יז. תוספות
89	תוספת א: קשרים בין הדוחות הכספיים ובין חשיפות פיקוחיות
94	תוספת ב: חשיפות איגוח

רשימת הטבלאות

9	יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון משוקללים
9	לוח ב-1: טבלת יחסים פיקוחיים עיקריים
12	לוח ב-2: סכמה של ממשל ניהול הסיכונים וההון בבנק
13	לוח ב-3: מבנה ארגוני של ניהול הסיכונים
16	לוח ב-4: חומרת גורמי הסיכון
19	לוח ב-5: סקירת נכסי סיכון משוקללים
20	לוח ב-6: תנועה בנכסים משוקללים בסיכון במהלך התקופה
21	הון ומינוף
21	לוח ג-1: הרכב ההון הפיקוחי
23	לוח ג-2: דוח תזרים של תנועות ברכיבי ההון הפיקוחי
27	לוח ג-3: השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף
28	לוח ג-4: גילוי על יחס מינוף
29	סיכון אשראי
34	לוח ד-1: מדדי סיכון אשראי
35	לוח ד-2: איכות האשראי של חשיפות אשראי
36	לוח ד-3: פירוט החשיפות לפי ענפי משק
40	לוח ד-4: חשיפות לפי יתרת תקופה חוזית לפירעון
41	לוח ד-5: סך החשיפות העיקריות למדינות זרות
43	לוח ד-6: תנועה בסכום החשיפה המאזנית למדינות זרות עם בעיות נזילות
44	לוח ד-7: פילוח סיכון האשראי של קבוצת הבנק בענפי הבינוני והנדל"ן, בהתאם לתחומי הפעילות העיקריים
45	לוח ד-8: פירוט יתרות אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני ללווים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק
45	לוח ד-9: פירוט יתרות סיכון האשראי לכל קבוצת לוויים אשר חבותה נטו על בסיס מאוחד עולה על 15% מהון התאגיד הבנקאי (כהגדרתו בהוראה 313)
46	לוח ד-10: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק
46	לוח ד-11: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדיור שהעמיד הבנק - שיעור מסך הביצועים החדשים
47	לוח ד-12: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל
48	לוח ד-13: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל
49	לוח ד-14: חשיפות הבנק למימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה
50	לוח ד-15: טבלת הפחתת סיכון אשראי
51	לוח ד-16: טבלת המיפוי לדיורוגי חברות הדירוג הבינלאומיות המוכרות
52	לוח ד-17: חשיפה לסיכון אשראי והשפעות הפחתת סיכון אשראי
53	לוח ד-18: הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון
54	סיכונים אשראי של צד נגדי
55	לוח ה-1: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי לפי גישה פיקוחית
55	לוח ה-2: הקצאת הון בגין התאמת שערורן לסיכון אשראי
56	לוח ה-3: הגישה הסטנדרטית - חשיפות לסיכון אשראי של צד נגדי לפי תיק פיקוחי ומשקלות סיכון
57	לוח ה-4: הרכב הביטחון - בגין חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי
57	לוח ה-5: חשיפות לנגזרי אשראי
58	לוח ה-6: חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים

58	סיכון שוק
60	לוח ו-1: המגבלות העיקריות על חשיפות לסיכונים שוק נכון ליום 31.12.2019
62	לוח ו-2: אומדני הסיכון של הפעילות למסחר (VaR)
63	לוח ו-3: רגישות לשינויים בשערי חליפין של מטבעות חוץ בעלי נפח פעילות משמעותי ושינויים במדד המחירים לצרכן
63	לוח ו-4: סיכון שוק על-פי הגישה הסטנדרטית
65	לוח ו-5: שווי הוגן נטו מותאם של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו
66	לוח ו-6: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו מותאם של הבנק וחברות מאוחדות שלו
67	לוח ו-7: רגישות ההון הכלכלי של הבנק לשינויים במקביל בעקומי הריבית (השינוי התיאורטי בשווי הכלכלי כתוצאה מהתרחיש)
67	לוח ו-8: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית
68	לוח ו-9: חשיפה כוללת של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית
71	לוח ו-10: פרטים על השקעות קבוצת הבנק במניות בתיק הבנקאי בהתאם לסיווג המאזני
72	סיכון נזילות
72	לוח ז-1: יחס כיסוי הנזילות - תאגיד בנקאי בע"מ וחברות מאוחדות שלו לתקופה של שלושה חודשים
75	לוח ז-2: פירוט נכסים נזילים לפי רמות כנדרש בהוראות באזל
76	לוח ז-3: נכסים זמינים משועבדים ולא משועבדים
84	גילוי בגין תגמול
87	לוח טז-1: תגמול בגין שנת הדיווח לנושאי המשרה הבכירה והעובדים המרכזיים האחרים (במיליוני ש"ח)
87	לוח טז-2: תשלומים מיוחדים ששולמו בשנת הדיווח לנושאי המשרה הבכירה והעובדים המרכזיים האחרים (במיליוני ש"ח)
88	לוח טז-3: תגמול נדחה לנושאי המשרה הבכירה והעובדים המרכזיים האחרים (במיליוני ש"ח)
89	תוספות
89	לוח יז-1 הקשר בין המאזן ורכיבי ההון הפיקוחי
91	לוח יז-2 קשרים בין הדוחות הכספיים ובין חשיפות פיקוחיות
93	לוח יז-3 המקורות העיקריים להבדלים בין סכומי החשיפה הפיקוחית לבין היתרות המאזניות בדוחות הכספיים

דוח על הסיכונים

אנו מתכבדים להגיש לכם את ה"דוח על הסיכונים גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2019" (להלן: "הדוח על הסיכונים" או ה"דוח").

המידע המפורט בדוח זה כנדרש בהוראות הדיווח של בנק ישראל, כולל דרישות גילוי שפורסמו על-ידי ועדת באזל ודרישות גילוי על סיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על-ידי הפורום ליציבות פיננסית (FSF) ודרישות גילוי שפורסמו על-ידי צוות משימה שהוקם על-ידי המוסד ליציבות פיננסית (FSB) לשיפור הגילוי על סיכונים בתאגידים בנקאיים.

בהתאם לנדרש בחוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), תשע"ז-2017 ("החוק להגברת התחרותיות"), ביום 8 באפריל 2019 מכר הבנק בהצעת מכר לציבור כ-65.2% מהונה של ישראלכרט. לאחר המכירה נותר הבנק עם החזקה של כ-33% ממניות ישראלכרט, שמטופלת לפי שיטת השווי המאזני ומוצגת במסגרת הנכסים המיוחסים לפעילות מופסקת. ביום 9 במרס 2020 חולקה יתרת ההחזקה במניות ישראלכרט כדיבידנד בעין לבעלי מניות הבנק ובכך השלים הבנק את ההיפרדות מישראלכרט, כנדרש בחוק להגברת התחרותיות ואינו מחזיק עוד בישראלכרט. בהתאם לאמור בביאור 2.1. בדוחות הכספיים, נתוני קבוצת ישראלכרט אינם מוצגים בפירוט שללהלן. לפרטים נוספים ראה [סעיף 2.6.1 לדוח הדירקטוריון של הבנק לשנת 2019](#).

פרסום זה של הדוח על הסיכונים הינו במסגרת הדיווח הכספי של בנק הפועלים בע"מ וכולל מידע מורחב בנושאי ניהול הסיכונים וההון. יש לעיין בדוח זה ביחד עם הדוחות הכספיים.

בכבוד רב,

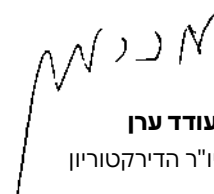
אמיר בכר

משנה למנכ"ל, מנהל סיכונים ראשי

דב קוטלר

המנהל הכללי

עודד ערן

יו"ר הדירקטוריון

תל-אביב, 18 במרץ 2020

א. מבוא

א.1. מידע צופה פני עתיד

מרביתו של המידע המפורט בדוח זה, שאינו מתייחס לעובדות היסטוריות (אף אם הוא מבוסס על עיבוד של נתונים היסטוריים), מהווה מידע צופה פני עתיד כהגדרתו בחוק ניירות-ערך, התשכ"ח-1968. תוצאות הבנק בפועל, עשויות להיות שונות מהותית מאלו שנכללו במסגרת המידע צופה פני עתיד, לרבות, בין היתר, כתוצאה משינויים בשוקי ההון בארץ ובעולם, שינויים מאקרו כלכליים, שינויים במצב הגיאופוליטי, שינויים רגולטוריים, שינויים חשבונאיים ושינויים בכללי המיסוי, וכן שינויים אחרים שאינם בשליטת הבנק, ואשר עשויים להביא לאי התממשות ההערכות ו/או לשינויים בתוכניות העסקיות של הבנק. מידע צופה פני עתיד מאופיין במילים או בביטויים כגון: "תחזית", "תוכנית", "יעד", "אומדן סיכון", "תרחיש", "תרחיש קיצוני", "הערכת סיכון", "קורלציה", "התפלגות", "אנו מאמינים", "צפוי", "חזוי", "מעריכים", "מתכוונים", "מתכננים", "מתעתד", "עשוי להשתנות", "צריך", "יכול", "יהיה" וביטויים דומים להם. ביטויים צופי פני עתיד אלו, כרוכים בסיכונים ובחוסר ודאות, משום שהם מבוססים על הערכות ההנהלה לגבי אירועים עתידיים, אשר כוללים, בין היתר, שינויים בפרמטרים הבאים: מצב המשק, טעמי הציבור, שיעורי ריבית בארץ ובחו"ל, שיעורי אינפלציה, הוראות חקיקה ורגולציה חדשות בתחום הבנקאות ושוק ההון, החשיפה לסיכונים פיננסיים, איתנות פיננסית של לזוים, התנהגות המתחרים, היבטים הקשורים בתדמית הבנק, התפתחויות טכנולוגיות ונושאי כח אדם, ובתחומים אחרים אשר יש להם השפעה על פעילות הבנק ועל הסביבה בה הוא פועל, ואשר מטבע הדברים התממשותם אינה ודאית.

מידע זה משקף את נקודת המבט הנוכחית של הבנק בנוגע לאירועים עתידיים. נקודת מבט זו מבוססת על הערכות, ולכן נתונה לסיכונים, לחוסר ודאות, ואף לאפשרות שאירועים או התפתחויות, שנחזו כצפויים, לא יתממשו בכלל, או יתממשו במקצת בלבד, ואף שההתפתחויות בפועל תהיינה הפוכות מאלו שנצפו.

המידע המוצג להלן נסמך, בין היתר, על מידע המצוי בידיעת הבנק והמבוסס, בין היתר, על פרסומים של גורמים שונים, כגון: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד האוצר, נתוני בנק ישראל, משרד השיכון וגורמים אחרים המפרסמים נתונים והערכות לגבי שוקי ההון בארץ ובעולם.

א.2. הצהרה על הגילוי

על פי הנחיות בנק ישראל, הצהרות על הגילוי בדוח הכספי התקופתי של הבנק, תקפות גם ל"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים". במסגרת הדיונים בדוחות הכספיים של הבנק, אישר דירקטוריון הבנק את פרסום ה"דוח על הסיכונים - גילוי בהתאם לנדבך 3 ומידע נוסף על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2019".

ב. יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול סיכונים ונכסי סיכון משוקללים
ב.1. יחסים פיקוחיים עיקריים

לוח ב-1: טבלת יחסים פיקוחיים עיקריים

על בסיס מאוחד, ליום					
31 בדצמבר 2018	31 במרץ 2019	30 ביוני 2019	30 בספטמבר 2019	31 בדצמבר 2019	
במיליוני ש"ח					
הון זמין					
38,004	38,903	39,852	39,528	38,795	הון עצמי רובד 1
37,547	38,484	39,471	39,185	38,138	הון עצמי רובד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
38,981	39,636	40,585	40,261	39,528	הון רובד 1
37,547	38,484	39,471	39,185	38,138	הון רובד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
49,023	49,072	50,846	50,458	49,235	הון כולל
*43,284	44,158	46,176	45,865	44,810	הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
נכסי סיכון משוקללים					
340,597	339,691	332,991	332,922	336,387	סך-הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA)
341,236	340,277	333,523	333,401	337,271	סך-הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA), לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
יחסי הלימות הון, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים					
11.16%	11.45%	11.97%	11.87%	11.53%	יחס הון עצמי רובד 1
11.00%	11.31%	11.83%	11.75%	11.31%	יחס הון עצמי רובד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
11.44%	11.67%	12.19%	12.09%	11.75%	יחס הון רובד 1
11.00%	11.31%	11.83%	11.75%	11.31%	יחס הון רובד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
14.39%	14.45%	15.27%	15.16%	14.64%	יחס הון כולל
*12.68%	12.98%	13.84%	13.76%	13.29%	יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
10.24%	10.24%	10.26%	10.26%	10.27%	יחס הון עצמי רובד 1 הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ⁽²⁾
0.92%	1.21%	1.71%	1.61%	1.26%	יחס הון עצמי רובד 1 זמין, מעבר לנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ⁽²⁾
יחסי המינוף, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים					
518,980	523,012	511,322	508,609	519,648	סך החשיפות
519,236	523,246	511,535	508,801	520,001	סך החשיפות, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
7.51%	7.58%	7.94%	7.92%	7.61%	יחס המינוף
7.23%	7.35%	7.72%	7.70%	7.33%	יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר ⁽¹⁾
ממוצע לשלושת החודשים שהסתיימו ביום					
31 בדצמבר 2018	31 במרץ 2019	30 ביוני 2019	30 בספטמבר 2019	31 בדצמבר 2019	
יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים					
106,375	109,781	111,017	106,503	109,137	סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה
88,515	87,721	87,247	85,681	90,145	סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
120%	125%	127%	124%	121%	יחס כיסוי נזילות (באחוזים)

* הוצג מחדש.

- (1) לפני השפעת הוראות המעבר, לרבות השפעת אימוץ כללי החשבונאות המקובלים בארצות-הברית בנושא זכויות עובדים, ולפני השפעת התאמות בגין תוכניות ההתייעלות.
 (2) לרבות דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים.

ב.2. הערכת הסיכונים וניהולם

הבנק מבצע בדיקה מקיפה להערכת הסיכונים להם הוא חשוף ובחינת המהותיות שלהם. במסגרת תהליך ה-ICAAP (תהליך פנימי להערכת הלימות ההון) הבנק הגדיר את הסיכונים הבאים כסיכונים מהותיים: סיכון אשראי, סיכון ריכוזיות, סיכון שוק, סיכון השקעה, סיכון תפעולי (לרבות סיכון IT וסיכון סייבר), סיכון צד גנדי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכון נזילות, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי-תחרותי, סיכון רגולטורי וסיכון ציות. סיכונים נוספים אליהם חשוף הבנק מטופלים באופן ישיר כחלק מהניהול העסקי והם: סיכון משפטי, סיכון כלכלי וסיכון סביבתי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בקבוצת הבנק נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה כולה, תוך זיהוי וכימות הסיכונים, הגדרת אחריות על הסיכונים (Risk Ownership) ומקסום התועלת העסקית בהתייחס לעלות במונחי סיכון, על-ידי כל גורם אחראי בכל הרמות של הארגון. ניהול הסיכונים בבנק מתבצע במתודולוגיה אחידה ובראיה כוללת תוך התאמה לדרישות הרגולטוריות, במטרה לתמוך בנטילת סיכונים באופן מושכל, על מנת להשיא את רווחיות הקבוצה ברמת סיכון התואמת את תיאבון הסיכון.

הבנק נוטל סיכונים באופן פעיל במידה שתיאבון הסיכון וסיבולת הסיכון מאפשרים זאת. לקיחת הסיכון נעשית תוך בחינת הלימות התועלת העסקית. בנוסף, פעילויות בנקאיות שונות מחייבות קבלת מידה מסוימת של סיכון, גם אם הן אינן בהכרח רווחיות בפני עצמן. סיכונים בלתי קבילים הנם סיכונים ברמה העולה על הסיבולת המרבית לסיכונים כפי שהוגדרה על-ידי דירקטוריון הבנק, או כאלה שעלולים לפגוע בעמדתו האסטרטגית במידה כזו שתפריע להמשך מוצלח של פעילות הליבה של הבנק.

ככלל, בכימות הסיכון שואף הבנק לתכלול (אגרגציה) של הסיכונים ברמת כלל הקבוצה. לפיכך, כימות הסיכונים ומדידתם מתבצעים, ככל הניתן, באופן עקבי בכל הישויות המשפטיות והארגוניות בקבוצת הבנק. הבנק יסטה מהעיקרון כאשר הדבר אינו בר-ביצוע או כאשר המאמץ הכרוך בכך אינו פרופורציונלי ולפיכך אינו בר-ביצוע מנקודת מבט כלכלית. כימות הסיכונים מתבסס על שיטות ומודלים מתאימים ומקובלים ובמידת האפשר משתמש במגוון כלים או שיטות מדידה, לרבות הערכת מומחים, על מנת לבחון את החשיפה מנקודות מבט שונות.

ב.2.א. מבנה וארגון מערך ניהול הסיכונים

ניהול הסיכונים מתבצע בראיה גלובלית של פעילות הבנק בארץ ובסיני הבנק בחו"ל, ובשים לב לפעילות החברות הבנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה. החברות הבנות מונחות לנהל את הסיכונים על בסיס האסטרטגיה והמדיניות הקבוצתית, תוך ביצוע התאמות בהתאם לנסיבות, ודיווח עליהן לחברה האם. ניהול הסיכונים מתבצע בכל חברה בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי המדיניות המותווית על-ידי הדירקטוריון של כל חברה. הבנק מנהל את הסיכונים השונים תוך גידור חלק מהם. המפקח על הבנקים קבע בהוראות ניהול בנקאי תקין הנחיות הקשורות לנושא ניהול הסיכונים. ההוראות מפרטות את דרישות המפקח בניהול הסיכונים השונים אליהם חשוף התאגיד הבנקאי וקובעות עקרונות יסוד לניהול הסיכונים ולבקרתם, ובכללם: מעורבות נאותה והבנה מעמיקה של דירקטוריון התאגיד הבנקאי בניהול הסיכונים, ניהול הסיכונים באמצעות מנהל סיכונים שהוא חבר הנהלה, העמדת כלים לזיהוי הסיכונים ולמדידתם והסדרת אמצעי פיקוח ובקרה, כולל קיום פונקציה עצמאית לבקרת הסיכונים. הבנק פועל בהתאם להנחיות המפקח על הבנקים. תפיסת הבקרה ביחס לכל הסיכונים הפיננסיים והסיכונים התפעוליים בבנק היא של זיהוי ואמידה של הסיכונים ובקרת עמידה במגבלות תיאבון הסיכון ובמגבלות נוספות שנקבעו בנהלים השונים, בשלושה מעגלי בקרה:

1. מעגל בקרה ראשון הכולל את היחידות העסקיות בחטיבות, לרבות חטיבות תמיכה ותפעול, שהם יוצרי/נוטלי הסיכונים, ואת יחידות הבקרה הפנימיות בחטיבות המספקות בקרה פנימית על יוצרי/נוטלי הסיכונים. הנהלת הקווים העסקיים נושאת באחריות הראשונית לניהול הסיכונים על בסיס שוטף ומטרתה לנהל את הסיכונים תוך חתירה להשגת המטרות האסטרטגיות והיעדים העסקיים, במסגרת תיאבון הסיכון שנקבע ובהתאם לנוהלי הסיכון ולהוראות הרגולטוריות. הבקרת במעגל הראשון מעוגנת בנהלי העבודה;
2. מעגל בקרה שני הכולל את יחידות הבקרה בחטיבה לניהול סיכונים שהינה בלתי תלויה בחטיבות העסקיות. מעגל זה אחראי גם על הצגת תמונה כוללת של הסיכונים, גיבוש המתודולוגיות לאמידת הסיכונים ולהקצאת ההון הכלכלית, אמידת סיכון בלתי תלויה, ניתוח מידת הלימה של המוצרים והפעילויות למסגרת תיאבון הסיכון וקיבולת הסיכון שהוגדרה על-ידי הדירקטוריון ותיקוף מודלים. במעגל השני פונקציות בקרה עצמאיות נוספות, כגון: חשבונות וייעוץ משפטי;
3. מעגל בקרה שלישי הכולל את מערך הביקורת הפנימית שפועלת באופן בלתי תלוי ואובייקטיבי. מטרתה, בין היתר, לסייע לארגון להשיג את מטרותיו באמצעות פיקוח ויידוא יישום של הנחיות ההנהלה והדירקטוריון, והמלצות להפחתת סיכונים על-ידי שיפור בקרות.

דירקטוריון הבנק אחראי להתווית אסטרטגיית ניהול הסיכונים הכוללת ולפיקוח על מסגרת ניהול הסיכונים בקבוצה, ישירות או באמצעות הוועדה לניהול ובקרת סיכונים. עיקר תפקידי הדירקטוריון בנושא ניהול הסיכונים:

- קביעת מסגרת תיאבון הסיכון וקיבולת הסיכון של הקבוצה;
- אישור מדיניות ניהול סיכונים עקבית עם מסגרת תיאבון הסיכון, לרבות קביעת מסגרות הסיכון בתחומי הפעילות השונים ובמוקדי הסיכון העיקריים;
- אישור מסגרת תפיסת הבקרה בקבוצה ויידוא כי היא עונה על צרכי ניהול הסיכונים;

- הנחיית ההנהלה הבכירה בדבר ניהול הסיכונים באופן ברור, על בסיס המלצות צוות ההנהלה לניהול סיכונים בראשות המנכ"ל, ויודוא כי ההנהלה הבכירה נוקטת את הפעילויות הדרושות לזיהוי, מדידה, ניטור ובקרת הסיכונים;
- אישור המתודולוגיות לאמידת הסיכונים, לבקרתם ולהקצאת ההון הכלכלית בגינם;
- פיקוח ובקרה אחר יישום מדיניות ניהול הסיכונים כפי שנקבעה, בחינת פרופיל הסיכונים בפועל לרבות ברמת הקבוצה ובחינת התהליכים והפעולות שעל הבנק לקיים, על-מנת שימלא אחר כל ההוראות הרגולטוריות הנוגעות לניהול הסיכונים.

ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים - ייעודה לסייע למליאת הדירקטוריון בהתווית מדיניות ניהול הסיכונים של הבנק, לרבות קביעת מסגרות הסיכון בתחומי הפעילות השונים, בחינת פרופיל הסיכונים של הבנק, קיום בקרה אחר יישום מדיניות ניהול הסיכונים כפי שנקבעה ובחינת התהליכים והפעולות שעל הבנק לקיים, על-מנת שימלא אחר כל ההוראות הרגולטוריות הנוגעות לניהול הסיכונים. הוועדה לניהול ובקרת סיכונים של הדירקטוריון ומליאת הדירקטוריון מקבלות דיווח על הסיכונים וביצוע המדיניות שאושרה, לפחות אחת לרבעון.

תת הוועדה לניהול סיכונים ארצות-הברית - ייעודה פיקוח על מדיניות ניהול הסיכונים בפעילות הבנק בארצות-הברית. תת הוועדה בוחנת את מדיניות ניהול הסיכונים של פעילות הבנק בארצות-הברית ומוודאת שפעילות הבנק בארצות-הברית מתבצעת במסגרת מדיניות ניהול הסיכונים שנקבעה. **ועדות דירקטוריון נוספות עוסקות בנושאים הקשורים לניהול הסיכונים**. יצינו בעיקר: ועדת הביקורת והוועדה לממשל תאגידי ומחזיקי עניין.

הנהלת הבנק, לרבות הנהלות החטיבות, אחראית לגיבוש, הטמעה ויישום של מסגרת ניהול הסיכונים בקבוצה, ישירות או באמצעות הצוותים הפועלים מטעמה. עיקר תפקידי ההנהלה בנושא ניהול הסיכונים:

- עיצוב מדיניות ניהול סיכונים עקבית עם מסגרת תיאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון, לרבות מסגרות סיכון בתחומי הפעילות השונים ובמוקדי הסיכון העיקריים, והגשתה לאישור הדירקטוריון;
- מיסוד של נהלים ומסגרות סיכון התואמים למדיניות, שיטות עבודה נאותות לאמידת הסיכון ותהליכי קבלת החלטות מבוססי ניתוח תשואה/תועלת עסקית למול סיכון וקבלת דיווחים מתאימים תוך יודוא ציות ליעדי המדיניות לניהול הסיכונים;
- יודוא קיומו של תהליך פנימי להערכת ההון ולקביעת יעדי הון העולים בקנה אחד עם פרופיל הסיכונים של התאגיד ועם סביבת הבקרה שלו;
- יודוא קיומם של משאבים נאותים לניהול הסיכונים בבנק לרבות מסגרת בקרות פנימיות וקיום מערכות בקרה ודיווח עצמאיות, יעילות ומקיפות בדבר הסיכונים.

צוות ההנהלה לניהול סיכונים וצוות בראשות המנכ"ל - אחראי לעיצוב המדיניות לניהול הסיכון בבנק, מסגרות הסיכון ונהלי הדיווח והבקרה, וכן על בחינת פרופיל הסיכון הכולל של הבנק וההשפעה ההדדית בין סוגי וגורמי הסיכון השונים. **צוותי הנהלה נוספים** פועלים בתחומי הסיכון הייעודיים במסגרת המדיניות ובמגבלות הסיכון שנקבעו על-ידי הדירקטוריון וועדותיו. כמו-כן הוגדרו צוותים המתכנסים בהתקיים תנאים מסוימים ובהם צוות משברים פיננסיים וצוות חירום בנקאי.

מנהל הסיכונים הראשי (CRO) וחבר ההנהלה האחראי על החטיבה לניהול סיכונים הינו ד"ר א. בכר. הסיכונים הפיננסיים מנוהלים על-ידי חברי הנהלה ממונים, ובאחריותם. חברי ההנהלה העיקריים האחראים לניהול סיכונים האשראי הינם מנהל החטיבה העסקית מר צ. כהן, והממונה על החטיבה הקמעונאית מר ר. שטיין עד 12 בנובמבר 2019, וממועד זה, הגב' ד. רביב. חבר ההנהלה האחראי על ניהול סיכונים השוק, ההשקעה והנזילות הינו מנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית מר י. ענתבי. הסיכון המשפטי מנוהל על-ידי עורכת-דין י. אלמוג, היועצת המשפטית הראשית. הסיכון הטכנולוגי, ובכללו סיכון הסייבר, מנוהל על-ידי הגב' א. בן זאב מנהלת חטיבת הטכנולוגיה והמחשוב. הסיכון התפעולי, למעט הסיכון המשפטי והסיכון הטכנולוגי, מנוהל על-ידי כל חבר הנהלה בתחום הפעילות הנתון לאחריותו. לפרטים בדבר שינויים בחברי הנהלת הבנק ראה [דוח ממשל תאגידי בפרק "עניינים אחרים"](#).

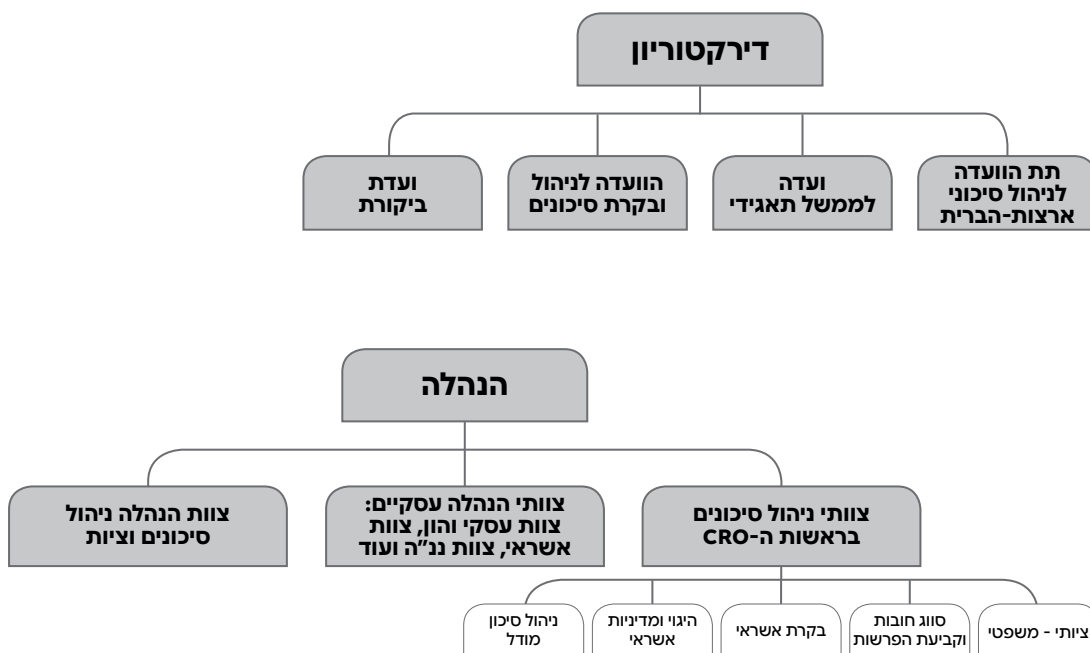
החטיבה לניהול סיכונים - פעילויות החטיבה ותחומי אחריותה תואמים את האמור בהוראת ניהול בנקאי תקין 310. יעדיה העיקריים של החטיבה הם: הטמעת תרבות ניהול וניטור סיכונים מתקדמת בקבוצת הבנק, שתתמוך בנטילת סיכונים באופן מושכל במטרה להשיא את רווחיות הקבוצה ברמת סיכון התואמת את תיאבון הסיכון, הגדרת מדיניות ניהול סיכונים וצוות ברמת הקבוצה, התואמת את מטרות הקבוצה ואת דרישות ועדת באזל והרגולציה הרלוונטית וכן בחינה וניטור של פרופיל הסיכונים הכולל בבנק והתאמתו לתאבון הסיכון שקבע הדירקטוריון. לשם כך החטיבה מפתחת ומיישמת מתודולוגיות ומודלים כוללים וכמותיים להערכת סיכונים, המשמשים בין היתר לחישוב הון כלכלי.

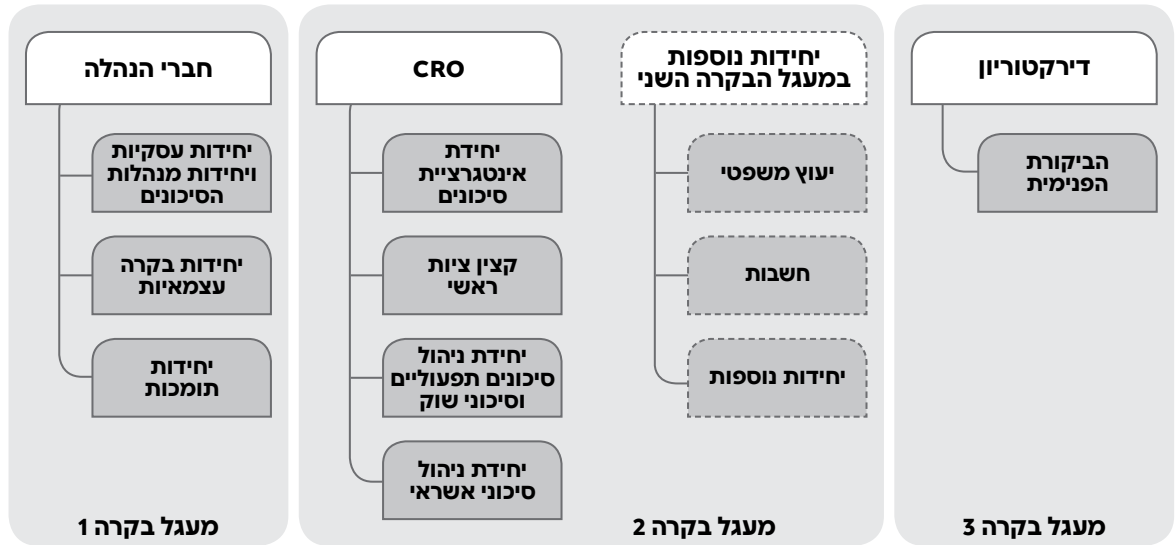
החטיבה מוודאת את קיומם ואיכותם של התהליכים המרכזיים לניהול הסיכונים בקבוצה: זיהוי ואמידה של הסיכונים, קביעת מגבלות לקיבולת הסיכון ולתיאבון הסיכון, קביעת מנגנוני בקרה, ניטור הסיכונים ודיווח. החטיבה מובילה ומרכזת את תהליך ה-ICAAP (תהליך פנימי שנתי להערכת כמות ההון הנדרשת בשים לב לסיכונים) ושותפה בניהול ההון. החטיבה מורכבת מארבע יחידות ובראשן מנהל החטיבה במעמד חבר הנהלה: (1) יחידת ניהול סיכונים אשראי (2) יחידת ניהול סיכונים תפעוליים וסיכונים שוק (3) יחידת קצין ציות ראשי ואכיפה בניירות-ערך ו-(4) יחידת אינטגרציית סיכונים. ככלל, דווחי החטיבה לניהול הסיכונים המוגשים לדיון בוועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים מוגשים גם למליאה כדיווח בכתב או לדיון, לפי העניין. בהתאם למדיניות הבנק, מערך הדיווח על הסיכונים נקבע באופן שיאפשר תקשורת אפקטיבית הן לרוחב הקבוצה והן במעלה שרשרת הניהול. מטרת הדיווחים הינה הצפת סוגיות טעונות או חולשות בעלות פוטנציאל לסיכון והם מתבצעים הן ברמה הפרטנית והן ברמה הצבורה כלפי מעלה של כלל הקבוצה. מערך הדיווחים כולל הצגה של חולשות או מגבלות באומדני הסיכון, וכן הנחות משמעותיות שהאומדנים מבוססים עליהן וכולל דיווחים שוטפים ודיווחי אד-הוק על-פי הצורך.

כמו-כן מפעילה החטיבה לניהול סיכונים מספר צוותים בראשות מנהל הסיכונים הראשי:

- צוות הנהלה היגוי מדיניות אשראי** - הצוות מגבש את מדיניות האשראי של הבנק.
- צוות הנהלה בקרת אשראי** - הצוות דן בדוחות בקרת אשראי שנערכו ללוויים הגדולים בבנק הפועלים ולמדגמים מבוססי סיכון על כלל תיק האשראי של הבנק ובוחן את מהימנות דירוג האשראי, נאותות הסיווג וההפרשות בקבוצה.
- צוות הנהלה לטיפול בסיווג חובות וקביעת הפרשה להפסדי אשראי** - הצוות עוסק בגיבוש המתודולוגיה להפרשה קבוצתית, גיבוש מדיניות ביצוע סיווגים והפרשות פרטניות, סיווג אשראי וקביעת הפרשות פרטניות להפסדי אשראי בכפוף למדרג הסמכויות.
- צוות ניהול סיכון מודל** - הצוות מגבש את המסגרת לממשל סיכון מודל, מנהל את סיכון המודל במסגרת תאבון הסיכון ומוודא הלימה עם מדיניות וממשל מודלים. הצוות מתקף מודלים המנוהלים הן בקו ראשון והן בקו שני.
- צוותים נוספים** כוללים צוות תיעוד השקעות גולטריות, צוות הנהלה לניהול הסיכון הציוני-משפטי, Risk Management Committee - New York.

לוח ב-2: סכמה של ממשל ניהול הסיכונים וההון בבנק

ב.3. תרבות ניהול הסיכונים

הקבוצה מפתחת ומשמרת תרבות ניהול סיכונים המסייעת למודעות לסיכון ולהתנהגויות ושיפוט נאותים לגבי נטילת סיכונים במסגרת של ממשל תאגידי, תומכת בניהול סיכונים אפקטיבי, מקדמת נטילת סיכונים נאותה, ומבטיחה שסיכונים מתפתחים או פעילויות של נטילת סיכון יזוהו, ייאמדו, יוצפו ויטופלו במועד.

תרבות ניהול הסיכונים המוטמעת בקבוצת הבנק מדגישה את החשיבות של:

- אחריות ישירה של מנהלי החטיבות בבנק ומנהלי החברות הבנות על הסיכונים הניטלים על ידם במסגרת סמכותם;
- השגת איזון נאות בין גמול לבין סיכון בכפוף לתיאבון הסיכון;
- מערכת בקרות אפקטיבית התואמת את גודלו של הבנק ואת מורכבותו;
- יכולת לאתגר את איכות המודלים של הסיכון, רמת דיוק הנתונים, יכולת הכלים הזמינים למדוד סיכונים בצורה נכונה, והנימוקים לנטילת סיכונים;
- ניהול מעקב אחר הפרת מגבלות וסטייה מהמדיניות שנקבעה והפעלת הליכים משמעותיים מידתיים לפי הצורך;
- טיפוח ישרה בהתמקד על מתן שירות הוגן ללקוחות.

עקרונות מהותיים בתרבות ניהול הסיכונים בבנק באים לידי ביטוי גם ביישום העקרונות הבאים:

- חברי הדירקטוריון והנהלה הבכירה מתווים את הציפיות לתרבות ניהול הסיכונים.
- חברי הדירקטוריון והנהלה מפתחים ומיישמים מסגרת יעילה של תיאבון לסיכון, ומגבים אותה בהצהרה ברורה לגבי התיאבון לסיכון כמפורט לעיל, העומדת ביסוד אסטרטגיית ניהול הסיכונים של הבנק ומשולבת באסטרטגיית העסקית הכוללת.

תיאבון לסיכון: תיאבון הסיכון בבנק מהווה מסגרת יעילה לניהול הסיכונים ומהווה כלי מרכזי המאפשר לקשר בין אסטרטגיית הארגון, הקצאת ההון וניהול הסיכונים. מסמך תיאבון הסיכון מצהיר על התיאבון לסיכון בבנק ובקבוצה, הדירקטוריון קובע את מסגרת תיאבון הסיכון בשים לב להמלצת המנכ"ל, מנהל הסיכונים הראשי (CRO) והממונה על החטיבה הפיננסית (CFO). תיאבון הסיכון מתורגם למטרות ולמגבלות עבור קווי העסקים. במסמך תיאבון הסיכון מוגדרים גם התפקידים ותחומי האחריות של הדירקטוריון והנהלה הבכירה בניסוח הצהרת התיאבון לסיכון. מסגרת תיאבון הסיכון כוללת מדיניות, תהליכים, בקרות, ומערכות שבעזרתן התיאבון לסיכון מיושם, מתוקשר ומפוקח.

מסגרת תיאבון הסיכון כוללת הצהרת תיאבון וקיבולת לסיכון, מגבלות סיכון וקווי מתאר של התפקידים ותחומי האחריות של אלה האחראים על היישום והבקרה של מסגרת תיאבון הסיכון. מסגרת תיאבון הסיכון מתייחסת לסיכונים המהותיים לבנק וקובעת את פרופיל הסיכון ביחס לאסטרטגיית העסקית של הבנק ולקיבולת הסיכון של הבנק. מסגרת תיאבון סיכון יעילה מספקת מסגרת משותפת ואמצעים להנהלה הבכירה ולדירקטוריון כדי לתקשר, להבין ולהעריך את רמת הסיכון שהם מוכנים לקבל. המסגרת מגדירה במפורש את הגבולות שבתחומם מצופה מהנהלה לפעול על מנת ליישם את האסטרטגיית העסקית של הבנק.

המסגרת כוללת את המרכיבים העיקריים הבאים:

- הצהרת תיאבון הסיכון: ניסוח בכתב של היקף וסוגי הסיכון המצרפי שהבנק מעוניין לשאת על מנת להשיג את היעדים העסקיים שלו ובכללם: קיום דוחות איכותיים, כמו גם מדדים כמותיים ביחס לרווחים, הון, מדדי סיכון, נזילות ואמצעים רלוונטיים אחרים על-פי הצורך, לרבות: קיבולת הסיכון: רמת הסיכון המירבית שהבנק יכול לשאת, ללא הפרת מגבלות הון הרלוונטיות לתרחיש קיצון, לרבות מנקודת מבטם של בעלי המניות והלקוחות. עמידה בקיבולת הסיכון תיבחן בין היתר באמצעות ביצוע תרחישי קיצון שמטרתם לאמוד פגיעה ברווח וברמת הלימות ההון של הבנק, וזאת כתוצאה מקורות תרחיש קיצון.
- תיאבון סיכון: הסיכון המירבי המצרפי הכולל שהתאגיד הבנקאי יהיה מוכן לשאת, בתוך קיבולת הסיכון שהוגדרה, על מנת להשיג את היעדים העסקיים על-פי התוכנית האסטרטגית תחת אילוצים שונים (כגון מקורות הון ונזילות, דרישות רגולטוריות, מאפייני סיכון/תשואה וכדומה).
- מגבלות סיכון: מדדים כמותיים אשר נותנים ביטוי מעשי להצהרת תיאבון הסיכון המצרפי של הבנק.
- תגמול: מסמכי העקרונות והתקנים לנוהגי תגמול נועדו להבטיח ניהול תגמול יעיל, מתאם בין תגמול לנטיית סיכונים זהירה ופיקוח יעיל, ומעורבות של בעלי העניין בתגמול. תגמול העובדים בכלל והבכירים בפרט מביא בחשבון את הסיכונים שנוטל העובד בשם הבנק ואת ביצועי העובד מבחינת עמידה במדיניות הסיכון, ציות, וכללי מדיניות חשובים אחרים של הקבוצה. החטיבה לניהול סיכונים מעורבת בקביעת מדיניות התגמול והתמריצים באופן שיעודד ניהול ביצועים וכישרונות ויחזק את התנהגות ניהול הסיכונים הרצויה (ראה פרק טז. גילוי בגין תגמול להלן).
- אחריות: ממשל הסיכונים מוכווון להשגת בהירות מלאה של הבעלות על הסיכון בכל הדרגים ובכל התהליכים.
- תקשורת יעילה וביקורתית: תרבות ניהול הסיכונים בקבוצה מקדמת סביבה של תקשורת פתוחה וביקורתיות אפקטיבית תוך עידוד לסביבה של מעורבות פתוחה ובונה.
- מערכת סדורה של נוהלי הבנק הכוללת מגבלות, הסמכות ותהליכי אסקלציה התומכים בניהול סיכונים. קיימים נהלים הולמים לדיווח אנונימי על חשדות, על מנת לתמוך בציות אפקטיבי למסגרת ניהול הסיכונים;
- הקוד האתי-התנהגותי של הבנק מבאר את אמות המידה, המוסר והקשרים בין חברים לעבודה, היחסים עם הלקוחות והספקים, התרומה לקהילה והאחריות החברתית והסביבתית ומבהיר כיצד מחויבות וערכים אלה באים לידי ביטוי במישור ההתנהגותי במהלך שגרת העבודה בבנק, כך שלצד השאיפה למובילות ולשגשוג עסקי יפעל הבנק מתוך מחויבות מוסרית וערכית. הקוד מתעדכן מעת לעת וסוגיות ממנו מעוגנות בנהלים יעודיים. מסמכי מדיניות ניהול הסיכונים שלהלן מגדירים, בין היתר, את הממשל התאגידי, לרבות התפקידים ותחומי האחריות של הדירקטוריון, של מנהל הסיכונים הראשי ושל פונקציית ניהול הסיכונים, והערכה בלתי תלויה של מסגרת הממשל התאגידי לניהול סיכונים, וכן את המעמד, המשאבים, הסמכות והעצמאות של פונקציית ניהול הסיכונים, ביקורת הפנים והדיווחים לוועדות ולדירקטוריון.
- מסמך תיאבון הסיכון בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול הסיכונים בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול סיכונים אשראי בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול סיכונים treasury בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך המדיניות לניהול הסיכונים התפעוליים בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות תפיסת הבקרה בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות השקת מוצר חדש/פעילות חדשה בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול סיכון מודל בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות הציות הקבוצתית - בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול סיכונים צד נגדי בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול סיכונים בנקאות בתקשורת בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול סיכון המוניטין בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ניהול סיכונים סייבר בקבוצת בנק הפועלים
- מסמך מדיניות ענן
- מסמך מדיניות מיקור חוץ
- צ'רטר החטיבה לניהול סיכונים
- צ'רטרים של ועדות הדירקטוריון ושל צוותי ההנהלה

מבנה וארגון מערך הסיכונים וכן תרבות ניהול הסיכונים המופיעים בפרק זה רלוונטים לכל סוגי הסיכונים ולכל היחידות בבנק. בהמשך של דוח זה יופיעו התייחסויות נוספות, לפי העניין, לסוגי הסיכון בנפרד.

ב.4. תרחישי קיצון

על מנת להבין את ההשלכות האפשריות של זעזועים שונים על האיתנות הפיננסית של הבנק, הן בהינתן מאזן קיים והן בהתממשות תוכניות העבודה וכוונות עסקיות אחרות, מתקיים תהליך של בחינת תרחישי קיצון. בבנק נבחנו לשם כך תרחישים משלושה סוגים: תרחישים מערכתיים כוללים המבוצעים על כלל קבוצת הבנק, תרחישים הפוכים ותרחישי גורם בודד (Single Factor) מבוצעים ברמת ענף/עסקה/לווה/תיק וזאת במקרים מסוימים ועל-פי ספים שהוגדרו מראש. הבנק מתאים את מגוון התרחישים והמאפיינים שלהם להתפתחויות פיננסיות, פוליטיות וסביבתיות בארץ ובעולם. מעבר לכך הבנק מיישם את ההנחיות של בנק ישראל ומפעיל מבחן קיצון אחיד המוגדר על-ידי הפיקוח על הבנקים, כאשר נדרש לכך. מטרת של ניתוח תרחישי הקיצון:

- זיהוי ריכוזי סיכון וחולשות אפשריות בתיק הבנק;
  - בחינת השפעת החלטות אסטרטגיות של הבנק;
  - שילוב בתהליך התכנון ובחינת השלכות התוכנית העסקית על החשיפות הפוטנציאליות;
  - בחינת האיתנות הפיננסית של הבנק והערכת הנזק הפוטנציאלי העלול להיגרם בהתרחש אירועי קיצון מסוגים שונים;
  - ניתוח של רגישות הבנק לזעזועים/אירועים חריגים אך אפשריים;
  - הערכת המהותיות של הסיכונים השונים;
  - בחינת עמידת הבנק בתאבון ובקיבולת הסיכון ופריטת תאבון הסיכון לרמת החטיבות;
  - תמיכה בחטיבות העסקיות בהבנת מפת הסיכונים של תחומי הפעילות והסקטורים השונים;
  - תמיכה בתהליך ICAAP ובגיבוש תוכניות מגירה למזעור הפגיעה של אירועי קיצון.
- חלק מהתרחישים נבחנו בתדירות יומית וחלקם לאחר בתדירות שבועית/חודשית/רבעונית/שנתית, לפי העניין. ההנחות, המתודולוגיה והתוצאות נידונות ומאושרות בצוות תרחישי קיצון וריכוזי סיכון וכן בישיבות ההנהלה וועדות הדירקטוריון.

ניהול ההון מביא בחשבון את תוצאותיהם של תרחישי קיצון שונים, וזאת מכמה היבטים: ראשית, יעד ההון והתוכנית העסקית של הבנק נקבע בהתחשב בקיבולת הסיכון, אשר מגדירה את הלימות ההון המינימלית שהבנק מוכן להגיע אליה בהתרחש מצב קיצון. שנית, תכנון ההון כולל תוכניות מגירה אשר הבנק יכול להוציא לפועל בקרות תרחיש קיצון על מנת להביא לשיפור בהלימות ההון שלו. תרחישי הקיצון נבחנו עבור כל אחת משנות התכנון, בהינתן יעדי ההון ויחס ההון הצפוי, על מנת לוודא שתכנון ההון מבטיח עמידה בקיבולת הסיכון לאורך כל שנות התכנון. כמו-כן, בוחן הבנק את השפעת תרחיש לחץ מתון שעיקרו שינויים בשווקים הפיננסיים ובכללם: שינוי ריבית, מרווחים, שערי חליפין ועוד על יחס הלימות ההון, במטרה למדוד ולהגביל את פוטנציאל שחיקת יחס הלימות ההון. בניהול הנזילות הבנק בוחן תרחישי נזילות פנימיים ורגולטוריים.

ב.5. חומרת גורמי סיכון

בהתאם להוראת בנק ישראל, ביצע הבנק מיפוי של גורמי הסיכון העיקריים אליהם חשופה הקבוצה. בטבלה להלן מפורטים גורמי הסיכון והערכות ההנהלה לגבי חומרת הסיכון של כל אחד מהם. סולם דרגות החומרה של גורמי הסיכון נקבע תוך התייחסות להגדרות תיאבון הסיכון של הבנק והוא כולל חמש דרגות חומרה לכל גורם סיכון. עבור שלוש דרגות (נמוכה, בינונית וגבוהה) נקבעו מדדים כמותיים:

- **דרגת חומרה נמוכה** - הפגיעה ברווח הממוצע השנתי בשנות המשבר בגין אירוע קיצון קטנה יותר מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל, כלומר אין פגיעה ביחס ההון רובד 1 בהשוואה לנקודת המוצא, או שהפגיעה השנתית ברווח בלפחות אחת משנות המשבר בגין אירוע קיצון, לא תעלה על 150% מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל.
- **דרגת חומרה בינונית** - הפגיעה ברווח הממוצע השנתי בשנות המשבר בגין אירוע קיצון עולה על הרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל ולכן גורמת לבנק לירידה ביחס הון עצמי רובד 1 בהשוואה לנקודת המוצא, אך יחס הון עצמי רובד 1 לא ירד אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון שהוגדרה (6.5%), או שהפגיעה ברווח בלפחות אחת משנות המשבר בגין אירוע קיצון, עולה על 150% מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל אך נמוכה מ 250%.
- **דרגת חומרה גבוהה** - הפגיעה ברווח הממוצע השנתי בשנות המשבר בגין אירוע קיצון תגרום לירידה ביחס ההון אל מתחת לרמת קיבולת הסיכון או שהפגיעה ברווח בלפחות אחת משנות המשבר בגין אירוע קיצון, עולה על 250% מהרווח השנתי הממוצע לפני מס במהלך עסקים רגיל. רמת הסיכון שתקבע לכל גורם סיכון הינה המחמירה ביותר מבין זו שתתקבל בשנת המשבר בה ההפסד הוא מקסימלי לבין זו שתתקבל בממוצע בשלוש שנות המשבר.

כדי לכמת את השפעת גורמי הסיכון על הרווח ועל יחס ההון של הבנק, נבחנו, עבור מרבית הסיכונים, תרחישי קיצון מערכתיים ותרחישי גורם סיכון בודד והשפעה החמורה ביותר מבין התרחישים משמשת לצורך טבלת גורמי סיכון. יצוין כי כימות זה מתייחס להשפעה על הון הבנק ויתכנו תרחישים הכוללים ירידה ברווח או הפסדים שהשפעתם על רווחיות הבנק אינה זניחה אולם השפעתם על הלימות ההון הינה נמוכה ולפיכך יסווגו בדרגת חומרה נמוכה. בנוסף, כאשר להערכת צוות המומחים, המדדים הכמותיים אינם נותנים ביטוי מספיק לחומרת גורם הסיכון או כאשר אין אפשרות לקבוע בשיטות כמותיות מהימנות את רמת הסיכון של גורם סיכון מסוים, ניתן ביטוי לחוות הדעת של צוות מומחים.

כל גורם סיכון המופיע בטבלה שלהלן נבדק כאשר הוא עומד בפני עצמו, ומתוך הנחה של אי-תלות בין גורם סיכון אחד לגורמי סיכון נוספים המופיעים בטבלה. יחד עם זאת, בגורמי סיכון "מצב המשק בעולם" ו"מצב המשק בישראל" המופיעים בטבלה, נבחנו תרחישים מערכתיים האומדים את ההשפעה על הרווח ויחס ההון כתוצאה משילוב של מספר גורמי סיכון. נדגיש כי תרחישי הסיכון מדמים מצב של התממשות נזקים בלתי צפויים מעבר לרמה הצפויה של אירועי נזק במהלך העסקים הרגיל של הקבוצה.

הבנק מעריך את רמת הסיכונים גם בשיטה נוספת המבוססת על הערכות מומחה של רמת הסיכון המובנה, איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות והסיכון השיורי. הסיכון המובנה הינו הסיכון המצרפי הקיים בפעילות בה עוסק הבנק ומוגדר כהפסד פוטנציאלי מפעילות זו. הערכת הסיכון המובנה מתבצעת בראיה צופה פני עתיד וגם בראיית העבר אך מבלי להתחשב בתהליכי הניהול והבקורות. כדי לאמוד את הסיכון השיורי המביא בחשבון את תהליכי הניהול והבקורה, נוספו למודל הערכות מומחי תוכן במעגל הבקורה השני בדבר איכות ניהול הסיכונים ואפקטיביות הבקורות. שילוב האמידה בשתי השיטות לכלל הערכת הסיכון השיורי הניתנת בטבלה להלן בסולם בן חמש דרגות חומרה, נעשה כהערכת מומחה המשקפת את הטיפול של מומחי התוכן בתחומים השונים והיא כפופה לכל ההסתייגויות האמורות לגבי מידע צופה פני עתיד.

לוח ב-4: חומרת גורמי הסיכון

השפעת הסיכון	גורם הסיכון
סיכונים פיננסיים	
1.	סיכון אשראי (לרבות סיכון צד נגדי)
1.1	מזה: סיכון בגין איכות הלווים ו/או ביטחונות
1.2	מזה: סיכון בגין ריכוזיות ענפית
1.3	מזה: סיכון בגין ריכוזיות לוויים/קבוצת לוויים
2.	סיכון שוק
2.1	מזה: סיכון ריבית
2.2	מזה: סיכון אינפלציה/סיכון שער חליפין
2.3	מזה: סיכון מחירי מניות ומרווחי אשראי
3.	סיכון נזילות
סיכונים תפעוליים ומשפטיים	
4.	סיכון תפעולי*
4.1	מזה: סיכון סייבר
4.2	מזה: סיכון IT
5.	סיכון משפטי
סיכונים אחרים	
6.	סיכון מוניטין
7.	סיכון אסטרטגיה ותחרות
8.	סיכון רגולציה וחקיקה
9.	סיכון כלכלי - מצב המשק בישראל**
10.	סיכון כלכלי - מצב המשק בעולם**
11.	סיכון ציות***

* רמת הסיכון התפעולי וכן רמת סיכונים IT הכלולה בה עלתה במהלך שנת 2019 לרמת סיכון בינונית בשים לב לסיביה התפעולית המורכבת בה בהיבטים טכנולוגיים והן בהיבטים אחרים.

** לאור התפרצות וירוס הקורונה והשפעתו האפשרית על הסביבה הכלכלית הועלו חומרות הסיכון הכלכלי בארץ והסיכון הכלכלי בעולם לגבוהה.

*** רמת סיכון הציות עלתה במהלך שנת 2019 לרמת סיכון בינונית-גבוהה בשים לב לרגולציה ולסיביה האכיפה המתגברות בארץ ובעולם. ככל שיגובש הסכם סופי מול הרשויות בארצות-הברית אשר יביא לסיום החקירה, צפויה השפעת סיכון הציות לרדת לרמה בינונית.

ב.6. סיכונים מובילים ומתפתחים

בהתבסס על המלצת ה-FSB (המוסד ליציבות פיננסית), סיכון מוביל מוגדר כהתפתחות המתרחשת כיום בסביבת העסקים של הבנק, אשר עלולה להשפיע לרעה על תוצאות הבנק במהלך השנה הקרובה. זאת לעומת סיכון מתפתח אשר ישנה אי ודאות גדולה יותר לגבי מועד גיבושו לכלל התרחשות בעלת השפעה מהותית על אסטרטגיית הבנק.

ניהול הסיכונים בקבוצת הבנק מתואר בהרחבה בדוח זה.

הנהלת הבנק והדירקטוריון דנו בהשפעתם על הבנק של הסיכונים המובילים והמתפתחים המפורטים להלן ובוחנים מעת לעת את הצורך בהתאמת האסטרטגיה העסקית בהתאם להתפתחויות אלה:

- סיכון הציות:** תחת סיכון הציות כלולים, בהתאם להוראת נוהל בנקאי תקין 308, גם סיכונים הנובעים מתחום הוגנות הבנק כלפי לקוחותיו, ניגוד עניינים, איסור הלבנת הון ומימון טרוור, מתן ייעוץ ללקוח, הגנה על הפרטיות (למעט היבטים של טכנולוגיית המידע), היבטי מיסוי רלוונטיים למוצרים או שירותים ללקוחות, או הוראות בעלות אופי דומה. התממשות הסיכון בעולם באה לידי ביטוי בהמשך החקירות נגד בנקים בעולם והקנסות המוטלים עליהם בקשר להפרות חוק או רגולציה, כגון בדבר סיוע להעלמות מס ומניעת מימון טרוור, הלבנת הון וחקירת מעשי שחיתות. עסקי קבוצת הבנק עם לקוחות אמריקאים ובנושא FIFA נחקרים על-ידי הרשויות האמריקאיות. בעת האחרונה, קבוצת הבנק וכל אחד מהצוותים המטפלים בחקירה מטעם ה-DOJ ומטעם הרגולטורים הבנקאיים ניהלו משאים ומתנים נרחבים בנוגע לתנאים של הסדרים מוסכמים, אשר יביאו, עם אישורם על-ידי הרשויות האמריקאיות וקבוצת הבנק ועם גיבושם הסופי, לסיים החקירות. לפירוט ראה [ביאור T25 ו-T25 בדוחות הכספיים](#).
  - סביבת המאקרו:** פעילות הבנק תלויה בסביבה העסקית בישראל ובעולם. מצב הכלכלה העולמית, שינויים משמעותיים במדיניות המוניטרית ובעקומי הריבית, תנודתיות בשווקים ושינויים במחירי הנכסים הפיננסיים בארץ ובעולם ובמחירי הנדל"ן והמצב הכלכלי, המדיני והביטחוני של ישראל ושל האזור הינם בעלי פוטנציאל להשפעה על פעילות הבנק. התוכנית האסטרטגית הרב שנתית של הבנק כוללת הנחות מסוימות לגבי סביבת המאקרו תוך התייחסות לסיכונים הקיימים בכלכלה הגלובלית ובמשק הישראלי ומאזנת בין שיקולי תשואה לסיכון. לפרטים נוספים ראה [סקירה כלכלית ופיננסית בדוח הדירקטוריון וההנהלה](#).
  - התפרצות וירוס הקורונה** עלולה ליצור שינוי משמעותי בסביבה המקרו-כלכלית כאמור בסקירה הכלכלית בדוח הדירקטוריון וההנהלה וכמפורט [בפרק עניינים נוספים להלן](#).
  - הסביבה הרגולטורית בארץ ובחו"ל:** לרפורמות רגולטוריות בינלאומיות קיימת השלכה על פעילותו העסקית של הבנק בארץ ובעולם. בישראל גובשו בשנים האחרונות מספר יוזמות רגולטוריות שעניינן בעיקר הגברת התחרותיות במערכת הבנקאית בישראל ולצידן קיימות מספר יוזמות רגולטוריות נוספות הנמצאות בשלבי ייזום. היוזמות והמגמות הרגולטוריות, ובפרט הפרדות הבנק מחברות כרטיסי האשראי שלו והשינויים המשמעותיים בתחום פעילות זה, כמו גם ניווד חשבונות בנק ו-Open API עשויות להשפיע על המערכת הבנקאית בכלל ועל הבנק בפרט. בשלב זה מוקדם להעריך ולאמוד את השפעתן על הבנק. לפרטים אודות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל התשע"ז-2017 ראה [ביאור 35 בדוחות הכספיים](#).
  - סיכון אבטחת מידע ותקריות קיברנטיות:** איומי הסייבר המתגברים כלפי גופים פיננסיים מביאים להפנית משאבי התעשייה הבנקאית להתמודדות עם הסיכון. הבנק מבצע בקורות באופן תדיר בכלל הערוצים על מנת למנוע חדירת פוגענים, הפעלת תוכנות זדוניות ומניעת דלף מידע. מעגלי הבקרה מורכבים ממספר רב של מערכות אבטחת מידע מתקדמות אשר פרוסות פנימית ברשת הבנק וחיצונית בתור הגנה היקפית.
  - סיכון תחרותי-אסטרטגי:** תחרות חדשה מצד חברות ביג-טק (אפל, גוגל, פייסבוק, אמזון ועוד) וחברות פינטק, לצד חדירה של טכנולוגיות חדשות, שינויים בהתנהגות הלקוחות ומודלים עסקיים חדשים בעולם הפיננסי, עלולים ליצור השפעה משמעותית על המערכת הבנקאית בארץ ובעולם בטווח הבינוני-ארוך. לצד זאת, שינויים רגולטוריים ותחרותיים בזירה המקומית, בדגש על מהלכים להגברת התחרות בשוק האשראי הקמעונאי, כדוגמת חוק נתוני אשראי שנכנס לתוקפו ב-12 לאפריל 2019, ניווד חשבונות בנק ו-Open API העלולים להשפיע על התוצאות העסקיות של הבנק. הבנק גיבש תוכנית אסטרטגית לשנים 2020-2022 הכוללת ביצוע צעדים בתחומי החדשנות, הטכנולוגיה, מבנה הפעילות ועוד, כדי לתת מענה למכלול האיומים.
- לפרטים בדבר הליכים משפטיים ראה [ביאור 25 בדוחות הכספיים](#).
- לפרטים בדבר יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח ראה [ביאור 35 בדוחות הכספיים](#).

7. עניינים נוספים

התפרצות וירוס הקורונה

התפשטות נגיף הקורונה והשלכותיה על ההתפתחויות בשווקים השפעות לרעה על תוצאותיו הכספיות של הבנק, כמפורט להלן. בשבועות האחרונים התפשט נגיף הקורונה בקצב מהיר ברחבי העולם, ובתגובה לכך ננקטו על-ידי ממשלות רבות לרבות ממשלת ישראל צעדי התגוננות כגון הגבלת מעברים בין מדינות, אמצעי בידוד וצמצום התקהלויות ותנועה וכן הגבלות על הפעלת עסקים. התפשטות הנגיף ואמצעי התגוננות אלו גורמים לפגיעה כלכלית ומגמות שליליות בשוקי ההון העולמיים ובשוק המקומי.

אירועים אלה עלולים להביא להרעה מהותית בפעילות המשק בישראל אליו חשופה פעילות הבנק וקיימות וצפויות להם השלכות על עסקי הבנק, לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי וקשיי נזילות של לווים ובגין ההאטה בפעילות הכלכלית. כמו כן להורדת ריביות לזמן קצר על-ידי הבנקים המרכזיים, אלה שהתרחשו והורדות נוספות שעשויות להתבצע, השפעה על קיטון בהכנסות המימון והריבית העתידית של הבנק בטווח הקצר. היקפן של השלכות אלה תלוי בין היתר, בהיקף התפשטות הנגיף, בתגובת הממשלות והשווקים ובהתמשכות האירוע, ולפיכך לא ניתן עדיין לאמוד ולכמת את השפעתן העתידית. על רקע השלכות אירועים אלה, רשם הבנק ברבעון זה תוספת בהוצאות להפסדי אשראי אשר השפעתה השלילית על הרווח הנקי (לאחר מס) הינה בהיקף של כ-450 מיליון ש"ח. עיקר התוספת הינה בגין מספר לווים הקשורים לענפים שנפגעו עד עתה באופן משמעותי מהמשבר או מנגזרותיו בשווקים השונים (בעיקר אנרגיה, תעופה ותיירות). לפרטים אודות החשיפה וסיכון האשראי לפי ענפי משק ראה [פרק האשראי להלן](#).

לאירועים בשבועות האחרונים בשוקי ההון והתפתחויות נוספות אפשריות, ובהם ירידות בשערי נכסים סחירים, הורדת ריבית ה-FED, שינוי בעקומי הריבית העולמית והמקומית, שינויים בשערי מטבעות והקטנת הפעילות המשקית, עלולה להיות השפעה מהותית לרעה על התוצאות הכספיות של הבנק לשנת 2020. לפרטים אודות ירידת שווי ניירות ערך סחירים סמוך למועד הדיווח, וכן אודות השפעות ממתנות על ההון של הבנק כתוצאה מקיטון בהתחייבויות אקטואריות לזכויות עובדים בשל עלייה בריבית ההיוון, ראה [ביאור 36 בדוחות הכספיים](#). הבנק נוקט צעדים להתמודדות עם השלכות נגיף הקורונה, בשים לב להנחיות רגולטוריות בנושא, ונערך במספר מישורים לרבות המשך מתן שירותים ללקוחותיו בסניפים ובערוצים נוספים ושמירה על המשכיות עסקית בתרחישים שונים במטרה לשמור על בטיחות עובדיו, צומצמה מתכונת העבודה בבנק בהתאם להוראות הרגולטוריות.

הפסקת פרסום ריביות הליבור

החל מסוף שנת 2021, המערכת הפיננסית העולמית צפויה להפסיק לפרסם את ריביות ה-"IBOR" ולחדול מהשימוש בהן. ריביות אלו מהוות בסיס לצורך חישוב שיעור הריבית החל על מוצרים פיננסיים בריבית משתנה במטבעות חוץ עיקריים או צמודים למטבעות אלו. במסגרת הכוונה לבסס עוגני ריבית חלופיים במטבעות הרלוונטיים, מתגבשות בעולם, על-ידי גופים כגון ISDA (International Swaps and Derivatives Association) וה-ARRC (Alternative Reference Rate Committee), חלופות לריביות אלו, שפה משפטית חדשה והצעות למנגנוני החלפה. השינוי הצפוי ישפיע על תעשיית הבנקאות כולה בעולם ובארץ.

במסגרת זו הוקמה בבנק ועדת היגוי אשר עוקבת אחר הפרסומים הבינלאומיים ובוחנת את השפעת החלפה על פעילות הבנק ומעדכנת את ההנהלה והדירקטוריון מדי תקופה. במסגרת פעילות הוועדה נערך מיפוי של המוצרים השונים הקיימים בבנק ואשר מתבססים על ריביות אלו, בוצעו שינויים במסמכים משפטיים וכן נעשות הדרכות לעובדי הבנק. בסוף חודש ינואר 2020 נשלחו ללקוחות הבנק מכתבים אשר מתארים את השינוי העתידי על-פי המידע שהיה מצוי בבנק באותה עת.

לאור חוסר הוודאות לגבי המשך ביצוע התהליך שמושפע כאמור מהחלטות בינלאומיות, אין ביכולת הבנק לבצע הערכות כמותיות של השפעת החלפת הריביות. הבנק ימשיך לעקוב אחרי הפרסומים הבינלאומיים ויפעל בשאיפה להקטין את הסיכונים שנובעים מתהליך החלפת הריביות. לפרטים נוספים ראה [ביאור 11 בדוחות הכספיים](#).

ב.8. סקירת נכסי סיכון משוקללים
 לוח ב-5: סקירת נכסי סיכון משוקללים

דרישות הון מזעריות*	נכסי סיכון משוקללים		
	30 בספטמבר 2019	31 בדצמבר 2019	
	במיליוני ש"ח		
	39,798	289,023	1 סיכון אשראי (גישה סטנדרטית)**
	752	5,462	6 סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)
	374	2,713	10 התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)
	-	-	15 סיכון סילוק (Settlement risk)
	4	28	16 חשיפות איגוח (גישה סטנדרטית)
	1,663	12,077	25 סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%)
	42,591	309,303	סך-הכל סיכון אשראי
	486	3,528	20 סיכון שוק (גישה סטנדרטית)
	3,244	23,556	24 סיכון תפעולי
	46,321	336,387	27 סך-הכל

* דרישות הון בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש בתוספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למועד הדיווח בשיעור של 13.77%.

** סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי, סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.

לוח ב-6: תנועה בנכסים משוקללים בסיכון במהלך התקופה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019				
סך-הכל נכסי סיכון	סיכון תפעולי	סיכון שוק	סיכון אשראי	
במיליוני ש"ח				
340,597	24,268	3,429	312,900	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
5,734	(712)	99	6,347	שינויים בהיקף התיק ⁽¹⁾
14	-	-	14	שינויים באיכות התיק ⁽²⁾
(99)	-	-	(99)	שינויים במתודולוגיה ובמדיניות ⁽³⁾
(7,782)	-	-	(7,782)	מכירות ⁽⁴⁾
(2,077)	-	-	(2,077)	השפעת שינויים בשערי חליפין
336,387	23,556	3,528	309,303	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018				
סך-הכל נכסי סיכון	סיכון תפעולי	סיכון שוק	סיכון אשראי	
במיליוני ש"ח				
324,772	23,672	5,114	295,986	יתרה ליום 31 בדצמבר 2017
17,785	596	(1,685)	18,874	שינויים בהיקף התיק ⁽¹⁾
262	-	-	262	שינויים באיכות התיק ⁽²⁾
(4,007)	-	-	(4,007)	שינויים במתודולוגיה ובמדיניות ⁽³⁾
(326)	-	-	(326)	מכירות ⁽⁴⁾
2,111	-	-	2,111	השפעת שינויים בשערי חליפין
340,597	24,268	3,429	312,900	יתרה ליום 31 בדצמבר 2018

- (1) הקטגוריה "שינויים בהיקף התיק" מתייחסת לשינוי שמקורו בשינוי בסך היתרות, החשיפות או ההכנסות לפי העניין ואינה כוללת שינויים שנבעו משינוי באיכות התיק.
 (2) הקטגוריה "שינויים באיכות התיק" מתייחסת בעיקר לשינויים במשקל הסיכון של עסקות ולקוחות הנובעים משינויים בדירוג האשראי או סיווגו.
 (3) הקטגוריה "שינויים במתודולוגיה ובמדיניות" מתייחסת בעיקר להשפעת שינויים בהוראות רגולטוריות (ראה [פרק ג.2.ד "יישום הוראות רגולטוריות בעלות השפעה על נושאי מדידה והלימות הון", להלן](#)) ושינויים במתודולוגיה.
 (4) הקטגוריה "מכירות" כוללת השפעת מכירת הלוואות.

לפרטים בדבר קשרים בין הדוחות הכספיים לבין חשיפות פיקוחיות ראה [תוספת א' להלן](#).

ג. הון ומינוף
1.1 הרכב ההון

לוח ג-1: הרכב ההון הפיקוחי

הפניות למאזן הפיקוחי	31 בדצמבר 2018	31 בדצמבר 2019	
	במיליוני ש"ח		
הון עצמי רובד 1			
הון עצמי רובד 1 - מכשירים ועודפים			
1+2	8,135	8,167	1 הון מניות רגילות על-ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1
3	30,565	31,346	2 עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן
4+א4	(1,156)	(1,332)	3 רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי
5	40	15	5 מניות רגילות שהונפקו על-ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על-ידי צד ג' (זכויות שאינן מקנות שליטה)
	37,584	38,196	6 הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים
הון עצמי רובד 1 - התאמות פיקוחיות וניכויים			
12+11	-	7	9 נכסים לא מוחשיים אחרים למעט זכויות שירות למשכנתאות, בניכוי מסים נדחים לשלם
6	34	50	10 מסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי, למעט מסים נדחים לקבל הנובעים מהפרשי עיתוי
7	(1)	(1)	11 סכום הרווח הכולל האחר המצטבר בגין גידורי תזרים מזומנים של פריטים שאינם מוצגים במאזן לפי שווי הוגן
8	4	2	14 רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי
	-	-	16 השקעה עצמית במניות רגילות, המוחזקות באופן ישיר או עקיף (כולל התחייבות לרכוש מניות בכפוף להסכמים חוזיים)
	-	-	21 מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי, אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1
	(457)	(657)	26 התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על-ידי הפיקוח על הבנקים
	(457)	(657)	26 ג מזה: התאמות פיקוחיות נוספות להון עצמי רובד 1
	(457)	(657)	26 ג מזה: בגין תוכניות ההתייעלות
	-	-	26 ג מזה: בגין מס שכר
	(420)	(599)	28 סך-כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1
	38,004	38,795	29 הון עצמי רובד 1
הון רובד 1 נוסף			
הון רובד 1 נוסף - מכשירים			
9	977	733	33 מכשירי הון רובד 1 נוסף שהונפקו על-ידי התאגיד, הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר
	977	733	36 הון רובד 1 נוסף לפני ניכויים
הון רובד 1 נוסף - ניכויים			
	-	-	43 סך-כל הניכויים בהון רובד 1 נוסף
	977	733	44 הון רובד 1 נוסף
	38,981	39,528	45 הון רובד 1

לוח ג-1: הרכב ההון הפיקוחי (המשך)

הפניות למאזן הפיקוחי	31 בדצמבר 2018	31 בדצמבר 2019	
במיליוני ש"ח/באחוזים			
הון רוברד 2			
הון רוברד 2 - מכשירים והפרשות			
47	מכשירי הון רוברד 2 שהונפקו על-ידי התאגיד, הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר	30	57
48	מכשירי הון רוברד 2 שהונפקו על-ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'	5,899	6,074
49	מזה: מכשירי הון רוברד 2 שהונפקו על-ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על-ידי משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רוברד 2	3,005	4,251
50	הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס	3,778	3,911
51	הון רוברד 2 לפני ניכויים	9,707	10,042
הון רוברד 2 - ניכויים			
57	סך-כל ההתאמות הפיקוחיות להון רוברד 2	-	-
58	הון רוברד 2	9,707	10,042
59	סך ההון	49,235	49,023
נכסי סיכון משוקללים			
	סך-הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לבאזל 3	335,948	339,973
	מזה: נכסי סיכון אשראי	308,864	312,276
	מזה: נכסי סיכון שוק	3,528	3,429
	מזה: נכסי סיכון תפעולי	23,556	24,268
60	סך נכסי סיכון משוקללים	336,387	340,597
יחסי הון וכריות לשימור הון			
61	הון עצמי רוברד 1	11.53%	11.16%
62	הון רוברד 1	11.75%	11.44%
63	ההון הכולל	14.64%	14.39%
דרישות מזעריות שנקבעו על-ידי הפיקוח על הבנקים			
69	יחס הון עצמי רוברד 1 המזערי הנדרש הינו 10%. ליחס זה התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים	10.27%	10.24%
71	יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינו 13.5%. ליחס זה התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים	13.77%	13.74%
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)			
72	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים, שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על-ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	1,443	1,802
73	השקעות בהון של תאגידים פיננסיים, העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על-ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	1,378	656
75	מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהן מתחת לסף ההפחתה	3,806	3,645
תקרה להכללת הפרשות ברובד 2			
76	הפרשה כשירה להכללה במסגרת רוברד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	3,778	3,919
77	התקרה להכללת הפרשה במסגרת רוברד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	3,866	3,911
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר			
82	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רוברד 1 נוסף הכפופים להוראות המעבר	733	977
83	סכום שנוכה מהון רוברד 1 נוסף בשל התקרה	809	887
84	סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רוברד 2 הכפופים להוראות המעבר	4,577	6,102
85	סכום שנוכה מהון רוברד 2 בשל התקרה	-	-

לפרטים בדבר הקשר בין המאזן ורכיבי ההון הפיקוחי ראה [תוספת א' להלן](#).

לוח ג-2: דוח תזרים של תנועות ברכיבי ההון הפיקוחי

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019				
הון עצמי רובד 1	הון רובד 1 נוסף	סך הון רובד 1	הון רובד 2	סך ההון
במיליוני ש"ח				
38,004	977	38,981	10,042	49,023
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018				
שינוי ברכיבי ההון				
1	-	1	-	1
הון מניות רגילות				
31	-	31	-	31
פרמיה על מניות רגילות				
1,799	-	1,799	-	1,799
רווח נקי לתקופה המיוחס לבעלי המניות של הבנק				
(1,000)	-	(1,000)	-	(1,000)
דיבידנד				
410	-	410	-	410
רווחים שטרם מומשו מהתאמות של ניירות-ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן				
(18)	-	(18)	-	(18)
הטבה בשל עסקות תשלום מבוסס מניות				
(568)	-	(568)	-	(568)
השפעת אימוץ כללי חשבונאות בנושא זכויות עובדים שנכללה ברווח כולל אחר				
352	-	352	-	352
השפעת תוכנית ההתייעלות שנכללה ברווח כולל אחר				
(152)	-	(152)	-	(152)
התאמות בגין השפעת תוכניות ההתייעלות				
(25)	-	(25)	-	(25)
זכויות שאינן מקנות שליטה בהון המניות של חברות בת שאוחדו				
(18)	-	(18)	-	(18)
השפעה מצטברת בגין היישום לראשונה של כללי החשבונאות המקובלים בארצות-הברית				
812	-	812	-	812
סך השינוי לפני התאמות פיקוחיות וניכויים				
שינוי בהשפעת התאמות פיקוחיות וניכויים				
7	-	7	-	7
מוניטין ונכסים לא מוחשיים				
16	-	16	-	16
מסים נדחים שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי				
(2)	-	(2)	-	(2)
רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של הבנק				
21	-	21	-	21
סך-הכל שינוי בהתאמות הפיקוחיות והניכויים				
(1,511)	(1,267)	(244)	(244)	-
קיטון במכשירי הון פיקוחי				
1,065	1,065	-	-	-
מכשירי הון שהונפקו				
133	133	-	-	-
שינוי בהפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס				
49,235	9,707	39,528	733	38,795
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019				

לוח ג-2: דוח תזרים של תנועות ברכיבי ההון הפיקוחי (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018				
סך ההון	הון רובד 2	סך הון רובד 1	הון רובד 1 נוסף	הון עצמי רובד 1
במיליוני ש"ח				
47,531	9,728	37,803	1,221	36,582
יתרה ליום 31 בדצמבר 2017				
שינוי ברכיבי ההון				
1	-	1	-	1
הון מניות רגילות				
10	-	10	-	10
פרמיה על מניות רגילות				
2,595	-	2,595	-	2,595
רווח נקי לתקופה המיוחס לבעלי המניות של הבנק				
(496)	-	(496)	-	(496)
דיבידנד				
1	-	1	-	1
השפעת אימוץ כללי חשבונאות בנושא זכויות עובדים שנכללה בעודפים				
(673)	-	(673)	-	(673)
הפסדים שטרם מומשו מהתאמות של ניירות-ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן				
16	-	16	-	16
התאמות מתרגום של יחידות אוטונומיות המוחזקות בחו"ל				
(21)	-	(21)	-	(21)
הטבה בשל עסקות תשלום מבוסס מניות				
153	-	153	-	153
השפעת אימוץ כללי חשבונאות בנושא זכויות עובדים שנכללה ברווח כולל אחר				
(153)	-	(153)	-	(153)
התאמות בגין השפעת תוכנית ההתייעלות				
(30)	-	(30)	-	(30)
זכויות שאינן מקנות שליטה בהון המניות של חברות בת שאחדו				
1,403	-	1,403	-	1,403
סך השינוי לפני התאמות פיקוחיות וניכויים				
שינוי בהשפעת התאמות פיקוחיות וניכויים				
4	-	4	-	4
מסים נדחים שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי				
(3)	-	(3)	-	(3)
רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של הבנק				
(20)	-	(20)	-	(20)
השקעה עצמית במניות רגילות (המוחזקת באופן ישיר או עקיף)				
(19)	-	(19)	-	(19)
סך-הכל שינוי בהתאמות הפיקוחיות והניכויים				
(1,959)	(1,715)	(244)	(244)	-
קיטון במכשירי הון פיקוחי				
1,818	1,818	-	-	-
מכשירי הון שהונפקו				
211	211	-	-	-
שינוי בהפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המת"יחס				
49,023	10,042	38,981	977	38,004
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018				

2.2. הלימות ההון

2.2.1. גישת הבנק להערכת הלימות ההון

הבנק מיישם הוראות מדידה והלימות הון המבוססות על הוראות באזל כפי שפורסמו על-ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין 201-211 וכן במסגרת קובץ שאלות ותשובות. הוראות מדידה והלימות הון מתבססות על שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכונים האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק.
- נדבך 2 - מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק (ICAAP - Internal Capital Adequacy Assessment Process) המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים לרבות אלו שאינם נכללים בנדבך 1 (כגון ריכוזיות אשראי, סיכון ריבית בתיק הבנקאי, סיכונים נזילות, סיכונים סליקה וסיכונים אסטרטגיים) ובמקביל תהליך סקירה שמבוצע על-ידי הפיקוח על הבנקים.
- נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את האופן וההיקף של המידע שיוצג במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרש מתן מידע כמותי ומידע איכותי כדי לאפשר לגורמי השוק להעריך את מידת החשיפה של הבנק לגורמי סיכון.

ג.2.ב. יעד הלימות ההון

בהתאם לחוזר הפיקוח על הבנקים בדבר יחסי הון מזעריים נדרש הבנק, בהיותו תאגיד בנקאי משמעותי במיוחד (כזה, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל), לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי של 13.5%. ליחסי ההון המזעריים התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים. ביום 1 במרץ 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות יחס מינוף" לעדכון הוראות ניהול בנקאי תקין 201 ו-218. לפי החוזר תאגיד בנקאי משמעותי במיוחד הינו תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית. החוזר לא צפוי לשנות את הגדרתו של הבנק כתאגיד בנקאי משמעותי במיוחד. יחס הון עצמי רובד 1 המזערי יחס ההון הכולל המזערי הנדרשים מהבנק (שהינו תאגיד בנקאי משמעותי במיוחד) על-ידי הפיקוח על הבנקים על בסיס מאוחד, ליום 31 בדצמבר 2019, הינם 10.27%- ו-13.77%, בהתאמה. על-פי החלטת דירקטוריון הבנק, יעד יחס הון עצמי רובד 1 עומד על 10.75%.

ג.2.ג. תכנון וניהול ההון על-ידי הבנק

תכנון ההון הינו תהליך שנתי עם אופק תכנון מתגלגל של שלוש שנים. ניהול ההון הינו תהליך המתבצע באופן שוטף כחלק אינטגרלי מהתוכנית האסטרטגית והפיננסית של הבנק. תכנון ההון בבנק מתבסס על תוכנית העבודה של הבנק והוראות הרגולציה, תוך תרגומן לנכסי הסיכון, ושינויים בהון על רבדיו השונים תוך שמירה על שולי ביטחון. במסגרת תכנון ההון ויחסי ההון, מתבצעים מבחני רגישות שונים. כמו-כן, הבנק עוקב באופן שוטף אחר התוצאות בפועל אל מול התכנון והפערים ביניהם, ובהתאם לצורך, בוחן נקיטת פעולות נדרשות לצורך שמירה על יעדי הון שנקבעו. מדיניות הבנק הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהיחס המזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים ואשר אינה נמוכה מרמת הלימות ההון הנדרשת לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך הפנימי להערכת הלימות ההון (ה-ICAAP). במסגרת ה-ICAAP, הבנק בוחן את השפעתם של תרחישי קיצון על יחסי הלימות ההון ובהתאם קיימת תוכנית לחזרה להלימות ההון הרגולטורית בקרות אירוע קיצון כאמור. ניהול הון אפקטיבי יבטיח:

- הקצאה יעילה של הון במהלך העסקים הרגיל של הבנק;
- בסיס הון איתן אשר ישמש ככרית נגד הסיכונים הבלתי צפויים שאליהם חשוף הבנק, יתמוך באסטרטגיה העסקית ויאפשר עמידה בכל עת בדרישת ההון המזערית הרגולטורית. לצורך זה הבנק מתייחס לא רק למצב ההון הנוכחי אלא גם להתפתחויות עתידיות בבסיס ההון ובדרישות ההון. לצורך קיומו של תהליך יסודי ויעיל לניהול ההון, פועלת בבנק מחלקה ייעודית לניהול ההון הכפופה לממונה על החטיבה הפיננסית. המחלקה אחראית על ריכוז עבודת המטה והבקרה השוטפת בכל הקשור לניהול ותכנון ההון בבנק ובין השאר על הנושאים הבאים: תכנון ההון; בקרה על הלימות ההון והעמידה ביעדי נכסי הסיכון; תוכניות מגירה לתרחישי קיצון; ייזום פעולות הנדרשות לניהול ההון, לפי הצורך. לצורך כך, המחלקה אחראית על מעקב אחר התפתחות הרגולציה בקשר לניהול ההון בארץ ובעולם ואחר דרכים מתקדמות לניהול הון בבנקים בעולם. המחלקה גם אחראית על יישום מתודולוגיות של מדידת הון כלכלי ורווחיות כלכלית. מתודולוגיות אלה משמשות לקבלת החלטות לפי תשואה מתואמת סיכון ברמות הניהוליות השונות בבנק.

הנפקה של כתבי התחייבות נדחים עם מנגנון לספיגת הפסדים

בחודש אפריל 2019 הבנק הנפיק באמצעות החברה הבת הפועלים הנפקות סדרה של כתבי התחייבות נדחים בסך של כ-1 מיליארד ש"ח המהווים חלק מהון רובד 2 של הבנק. לפרטים אודות הנפקה ראה [ביאור 24.יא. בדוחות הכספיים](#).

פדיון מוקדם של שטרי הון בהון רובד 1

הבנק פדה בפדיון מוקדם את שטרי ההון הנדחים סדרה ב' ואת שטרי ההון הנדחים סדרה ד' בחודשים פברואר 2019 וספטמבר 2019, בהתאמה, וזאת בתמורה לסך של 582 מיליוני ש"ח ו-349 מיליוני ש"ח, בהתאמה.

דיבידנדים

לפני מועד אישור הדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2018, הודיע הפיקוח על הבנקים לבנק, כי לאור אי הודאות הרבה בנושא חקירת הרשויות האמריקאיות, ומטעמי זהירות ושמרנות, סבור הפיקוח על הבנקים כי לעת הזו אין מקום לחלוקת דיבידנד שוטף על-ידי הבנק. בהתאם, מטעמי שמרנות ובתיאום עם בנק ישראל, החל מהרבעון השני של 2018 לא הכריז דירקטוריון הבנק על חלוקת דיבידנד שוטף, זאת מבלי לשנות את מדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק. ראה גם [ביאור 24 בדוחות הכספיים לשנת 2019](#).

כתוצאה מעצם מכירת כ-65% ממניות ישראלכרט ברבעון השני של שנת 2019 (ראה [ביאור 15' בדוחות הכספיים](#)), נוצרו לבנק עודפי הון נוספים בסך של כ-1.3 מיליארד ש"ח (מתוכם כ-0.3 מיליארד ש"ח בגין קיטון בסיכון התפעולי של ישראלכרט שיוכרו בהדרגה במשך 3 שנים). בקשר עם עודפי הון אלה הכריז דירקטוריון הבנק בחודש ספטמבר 2019 על חלוקת דיבידנד בסך של 1 מיליארד ש"ח אשר שולם בחודש אוקטובר 2019. ביום 9 במרס 2020 חולקה יתרת ההחזקה של הבנק במניות ישראלכרט (כ-33% מהון המניות המונפק והנפרע של ישראלכרט), כדיבידנד בעין לבעלי מניות הבנק.

ג.2.ד. יישום הוראות רגולטוריות בעלות השפעה על נושאי מדידה והלימות הון

מכירת ישראלכרט

בהתאם לנדרש בחוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), תשע"ז-2017 ("החוק להגברת התחרותיות") ופרסום תשקיף הצעת מכר לציבור של מניות ישראלכרט, מכר הבנק בהצעת מכר לציבור ביום 8 באפריל 2019 כ-65.2% מהונה של ישראלכרט. בעקבות המכירה חלה עלייה של כ-0.3% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל. לפרטים אודות החזקות הבנק, בקבוצת ישראלכרט, ראה [סעיף 2.6.1 חברות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה](#).

ביום 2 בפברואר 2020, אישר דירקטוריון הבנק, חלוקה של יתרת ההחזקה במניות בישראלכרט, כדיבידנד בעין לבעלי מניות הבנק וביום 9 במרץ 2020 בוצעה החלוקה בפועל. בכך השלים הבנק את ההיפרדות מקבוצת ישראלכרט, כנדרש בחוק להגברת התחרותיות. חלוקת המניות בוצעה בהתאם לשווי המניות בבורסה במועד חלוקתן. השפעת חלוקת הדיבידנד בעין הינה ירידה של כ-0.2% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס הון כולל.

התייעלות תפעולית

בחודש ינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" ("הוראת התייעלות"). בהתאם להוראת התייעלות, דירקטוריון תאגיד בנקאי יתווה תוכנית רב-שנתית להתייעלות. תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו בהוראה יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התוכנית לתקופה של עד 5 שנים בקו ישר לעניין חישוב יחסי הלימות ההון ויחס המינוף. בהמשך להוראת התייעלות, פרסם הפיקוח על הבנקים בחודש יוני 2017 מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן", אשר מעודד את התאגידים הבנקאיים לבחון, בנוסף להתייעלות בהוצאות כוח אדם, גם אפשרויות לצמצום עלויות נדל"ן ותחזוקה של יחידות המטה וההנהלה, לרבות באמצעות בחינה מחודשת של מיקומן הגיאוגרפי ("התייעלות בתחום הנדל"ן"). במסגרת זאת, על מנת לעודד יישום תוכנית התייעלות בתחום הנדל"ן, הפיקוח יאשר לבנקים הקלות בנושא הלימות הון. במכתב מיום 16 בדצמבר 2019 הפיקוח על הבנקים האריך את התוקף ליישום תוכנית התייעלות עד ליום 31 בדצמבר 2021. בחודש אוקטובר 2016 אישר דירקטוריון הבנק תוכנית התייעלות שעלותה המוערכת בסך של 762 מיליוני ש"ח, נטו מהשפעת המס, נזקפה להון. התוכנית נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים החל משנת 2017 לעניין חישוב יחסי הלימות ההון ויחס המינוף. בחודש ינואר 2020 אישר דירקטוריון הבנק תוכנית התייעלות שעלותה המוערכת בסך של 352 מיליוני ש"ח, נטו מהשפעת המס, נזקפה להון. התוכנית נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים החל משנת 2020 לעניין חישוב יחסי הלימות ההון ויחס המינוף. השפעת ההקלות בגין תוכניות התייעלות על יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון מוערכת בכ-0.22% ליום 31 בדצמבר 2019.

שלוחת הבנק בתורכיה

בחודש ינואר 2019 התקבל מכתב מבנק ישראל בנושא שלוחת הבנק בתורכיה, בנק פוזיטיף, בו ציין בנק ישראל כי פעילות הבנק בתורכיה חושפת אותו לסיכונים משמעותיים ולפיכך, עד למימוש מלוא החזקות הבנק בשלוחה, נדרש הבנק להגדיל את שיעורי השקלול של נכסי הסיכון בגין פעילות השלוחה בחישוב יחס ההון המאוחד בלבד, באופן הבא:

- החל מיום 1 בינואר 2020 ישוקללו נכסי הסיכון בגין פעילות השלוחה בשיעור של 300% לכל הפחות.
- החל מיום 1 בינואר 2021 ישוקללו נכסי הסיכון בגין פעילות השלוחה בשיעור של 600% לכל הפחות.

השפעת הנחיה זו על יחס הון עצמי רובד 1 על בסיס הנתונים ליום 31 בדצמבר 2019 הינה קיטון של כ-0.03% בהנחת שקלול נכסי הסיכון ב-300% וקיטון של כ-0.09% בהנחת שקלול נכסי הסיכון ב-600%.

במסגרת התוכנית האסטרטגית הוחלט על הקטנה הדרגתית של תיק האשראי בפוזיטיף.

הבנק החל בביצוע פעולות למכירת מלוא החזקותיו בבנק פוזיטיף (לפרטים נוספים ראה [פרק חברות עיקריות בדוח הדירקטוריון וההנהלה](#)).

חכירות

השפעת יישום תקן חשבונאות חדש בנושא חכירות אשר ייושם החל מיום 1 בינואר 2020 הינה קיטון של כ-0.04% ביחס הון עצמי רובד 1 וקיטון של כ-0.05% ביחס ההון הכולל. לפרטים נוספים ראה [ביאור 1.1. בדוחות הכספיים](#).

ג.2.ה. הוראות באזל 3

הוראות באזל 3 נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014, כאשר היישום הינו באופן מדורג בהתאם להוראות המעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 299 בנושא "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי - הוראות מעבר". בהתאם להוראות המעבר, מכשירי ההון שאינם כשירים עוד כהון פיקוחי הוכרו החל מיום 1 בינואר 2014 עד לתקרה של 80% מיתרתם בהון הפיקוחי ליום 31 בדצמבר 2013, ובכל שנה עוקבת מופחתת תקרה זו ב-10% נוספים עד ליום 1 בינואר 2022. בהתאם לאמור, בשנים 2018 ו-2019 תקרת המכשירים הכשירים כהון פיקוחי עמדה על 40% ו-30%, בהתאמה.

ג.3. יחס מינוף

הבנק מיישם את הוראת ניהול בנקאי תקין 218 בנושא "יחס מינוף" (להלן: "ההוראה"). ההוראה קובעת יחס מינוף פשוט ושקוף שאינו מבוסס סיכון, אשר יפעל כמדידה משלימה לדרישות ההון מבוססות הסיכון, ואשר נועד להגביל את צבירת המינוף בתאגיד הבנקאי. יחס המינוף מבוסס באחוזים ומוגדר כיחס בין מדידת ההון למדידת החשיפה. ההון לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. סך מדידת החשיפה היא סכום החשיפות המאזניות, חשיפות לנגזרים ולעסקות מימון ניירות-ערך ופריטים חוץ-מאזניים.

לוח ג-3: השוואה בין נכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף

31 בדצמבר 2018	31 בדצמבר 2019	
460,926	463,688	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
-	-	ההתאמות בגין השקעות בישויות בתחום הבנקאות, הפיננסים, הביטוח או המסחר שאוחדו לצרכים חשבונאיים, אך אינם בתחולת האיחוד לצרכים פיקוחיים
-	-	ההתאמות בגין נכסי נאמנות שהוכרו במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור, אך לא נכללו במדידת החשיפה של יחס המינוף
333	(3,474)	התאמות בגין מכשירים פיננסיים נגזרים
-	-	התאמות בגין עסקות מימון ניירות-ערך
54,608	56,545	התאמות בגין פריטים חוץ-מאזניים
3,113	2,889	התאמות אחרות
518,980	519,648	חשיפה לצורך יחס מינוף

לוח ג-4: גילוי על יחס מינוף

31 בדצמבר 2018	31 בדצמבר 2019	
במיליוני ש"ח/באחוזים		
חשיפות מאזניות		
452,831	455,020	נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקות מימון ניירות-ערך, אך לרבות ביטחונות)
(34)	(57)	סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1
452,797	454,963	סך חשיפות מאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקות מימון ניירות-ערך)
חשיפות בגין נגזרים		
5,717	4,008	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקות בגין נגזרים
6,704	5,959	סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקות בגין נגזרים
-	-	גילום ביטחונות שניתנו בגין נגזרים, שנוכו מהנכסים במאזן בהתאם להוראות הדיווח לציבור
(1,554)	(2,298)	ניכויים של נכסי חייבים בגין ביטחון משתנה במזומן שניתן בעסקות בנגזרים
-	-	רגל צד נגדי מרכזי פטורה של חשיפות מסחריות שסולקו על-ידי הלקוח
-	-	סכום נקוב אפקטיבי מתואם של נגזרי אשראי שנכתבו
-	-	קיצוזים נקובים אפקטיביים מתואמים וניכוי תוספות בגין נגזרי אשראי שנכתבו
10,867	7,669	סך חשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקות מימון ניירות-ערך		
708	471	נכסים ברוטו בגין עסקות מימון ניירות-ערך (ללא קיצוזים), לאחר התאמות בגין עסקות שמטופלות כמכירה חשבונאית
-	-	סכומים שקוזזו של מזומנים לשלם ושל מזומנים לקבל מנכסים ברוטו בגין עסקות מימון ניירות-ערך
-	-	חשיפת סיכון אשראי של צד נגדי מרכזי בגין נכסי מימון ניירות-ערך
-	-	חשיפות בגין עסקות כסוכן
708	471	סך חשיפות בגין עסקות מימון ניירות-ערך
חשיפות חוץ-מאזניות אחרות		
185,688	170,946	חשיפה חוץ-מאזנית בערך נקוב ברוטו
(131,080)	(114,401)	התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי
54,608	56,545	פריטים חוץ-מאזניים
הון וסך החשיפות		
38,981	39,528	הון רובד 1*
518,980	519,648	סך החשיפות*
יחס מינוף		
7.51%	7.61%	יחס מינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 218
6.00%	6.00%	יחס מינוף מזערי הנדרש על-ידי הפיקוח על הבנקים

* נתונים אלה כוללים התאמות בגין תוכניות ההתייעלות לפי הוראות הפיקוח על הבנקים (ראה סעיף "התייעלות תפעולית" לעיל). השפעת ההקלות בגין תוכניות ההתייעלות על יחס המינוף ליום 31 בדצמבר 2019, המוערכת בכ-0.13% נזקפת בשיעורים שווים על פני 5 שנים ממועד תחילתן.

ד. סיכון אשראי

סיכון האשראי הינו סיכון הנובע מכך שהלווה או החייב לא יעמוד בהתחייבויותיו לבנק על-פי הסכם האשראי. תיק האשראי הינו מרכיב עיקרי בתיק הנכסים של קבוצת הבנק, ולכן הרעה ביציבותם של הלווים השונים עלולה להשפיע לרעה על שווי הנכסים ועל רוחניות הקבוצה.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות:

- **אשראי מאזני** - התחייבויות נוכחיות כלפי הבנק כגון אשראי ומשכנתאות לציבור, אשראי לבנקים ופיקדונות בבנקים אשראי לממשלות, השקעה באגרות-חוב (קונצרניות ואחרות) וכן החלק המאזני (שווי נוכחי) של נגזרים ומכשירים פיננסיים.
  - **אשראי חוץ-מאזני** - התחייבויות פוטנציאליות (שטרם מומשו) כלפי הבנק כגון ערבויות, התחייבויות לא מנוצלות, למתן אשראי, מסגרות לא מנוצלות וכן התחייבויות פוטנציאליות כתוצאה משינוי בשווי עסקות במכשירים פיננסיים נגזרים. סיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים נגזרים הינו סיכון צד נגדי, דהיינו הסיכון שהצד הנגדי לעסקה ייכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של תזרמי המזומנים בעסקה בנגזרים. סיכון צד נגדי מטופל בנפרד בפרק ה' להלן.
  - סיכון נוסף הנובע מתיק חשיפות אשראי הינו סיכון ריכוזיות. סיכון ריכוזיות נובע מפיזור לא אופטימלי של סיכונים ספציפיים בתיק האשראי, דהיינו כאשר תיק האשראי אינו מפוזר דיו בין גורמי הסיכון השונים. לדוגמא: כאשר תיק האשראי מורכב מכמות קטנה של לוויים (ריכוזיות לווה) או חשוף במידה גבוהה לענף מסוים (ריכוזיות ענפית).
  - בהתאם להוראות הדיווח של בנק ישראל פרק זה כולל פריטים שחלה עליהם מסגרת באזל לסיכון אשראי בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 203 אלא אם כן צוין אחרת במפורש.
- לפריטים בדבר חשיפות איגוח ראה [תוספת ב' להלן](#).

ד.1. ניהול סיכונים האשראי

מטרת ניהול סיכונים אשראי לאפשר ולוודא שהקבוצה פועלת על-פי המדיניות והיעדים האסטרטגיים שנקבעו, ובמסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר בתחום האשראי, מרמת העסקה הבודדת ועד הסתכלות כוללת על תיק האשראי.

מדיניות הבנק בניהול סיכונים האשראי מתבססת על פיזור תיק האשראי וניהול סיכונים מבוקר. פיזור הסיכונים מתבטא בפיזור תיק האשראי בבנק בין ענפי המשק השונים, מספר רב של לוויים, מגזרי הצמדה שונים ואזורים גיאוגרפיים שונים בחו"ל. מדיניות פיזור הסיכונים בין ענפי המשק מושתתת על הערכת ההתפתחויות הצפויות במגזרי המשק השונים. לשם כך נערכים סקרים ענפיים וסקרי היתכנות כלכליים, אשר מטרתם להעריך את הסיכון ואת הפוטנציאל העסקי בפעילות במגזרי המשק השונים, ועל-פיהם נקבעים היעדים העסקיים של הבנק.

מערכת ניהול האשראי מנטרת את חשיפת האשראי של הלקוחות, ומערכות בקרת האשראי מזהות, מנטרות ומדווחות לגורם המטפל ולמנהלים על תסמינים שליליים אצל לוויים. ניהול סיכונים האשראי מתבסס על העקרונות הבאים:

- **אי תלות** - עיקרון ה"אי תלות" מהווה נדבך מהותי בממשל תאגידי נכון למניעת ניגודי עניינים ויצירת מערך של בלמים ואיזונים. מטרתו להבטיח כי המידע הקשור לסיכונים המדווח לגורמים מנהלים, ובפרט להנהלה הבכירה ולדירקטוריון, אכן אובייקטיבי באופיו ואינו מושפע משיקולים אחרים ובפרט של הצלחה עסקית ותגמול בגינה.
- **מדרג סמכויות** - בבנק קיים מדרג של סמכויות המתווה היררכיה של אישורי אשראי על-פי רמת האובליגו ללווה/קבוצה, דירוג סיכון וסיווג בעייתי ומאפשר בקרה על תהליך אישור עסקות אשראי חדשות. מדרג הסמכויות מגדיר את ספי אישור האשראי האישיים וכן את ספי המעבר לאישורי צוותים ואת הרכב הצוותים.
- **ראייה כוללת של הלקוח/קבוצה** - ניהול קבוצות סיכון המאגדות מספר לוויים הקשורים מבחינת הסיכון כדוגמת חברה וחברות בנות שלה, זוג נשוי וכדומה. פעילות לקוחות וקבוצות מנוהלת על-ידי מנהל לקוחות אשר אחראי לכלל הפעילות של הלווה/קבוצה. מערכות המידע מספקות באופן שוטף למנהל הלקוחות וצוותו ראייה כוללת של פעילות הלקוח/קבוצה כולל רמת סיכון האשראי ובהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 313.
- **מדיניות ונהלי אשראי** - דירקטוריון הבנק קובע מדיניות אשראי אשר נבדקת ומעודכנת באופן שוטף על-פי השינויים בשוקים הפיננסיים ובמשק. המדיניות כוללת מגבלות שונות על תיק האשראי בהתאם לתיאבון הסיכון של הבנק, ובכלל זה, מגבלות חשיפה לפי ענפי משק, מדינות/מוסדות פיננסיים, כפונקציה של רמת הסיכון שהבנק מעריך. כמו-כן, נקבעות מגבלות חשיפה מירבית ללווה בודד, על-פי דירוג האשראי שניתן ללקוח, המשקף את רמת הסיכון שלו ומגבלה מירבית לקבוצת לוויים.

מדיניות האשראי כוללת את מדיניות ניהול סיכון האשראי של התאגיד והיא מסדירה ומגדירה את הכללים החלים על כל הגורמים בבנק העוסקים בסיכון אשראי ומכוונת לשרת את המטרות העסקיות של בנק הפועלים בהתאם למדיניות הסיכון, תיאבון הסיכון של הבנק ובהתאם להוראות הרגולטוריות. מסמכי מדיניות האשראי מתווים את המימדים הרלוונטיים לכל חטיבה (סוג לקוח, ענף משק, מטרות ההלוואה וכדומה) תוך התייחסות לרמת הסיכון.

ביצוע הפעילות העסקית על-פי ההנחיות במדיניות האשראי, מאפשר ניהול מושכל של האשראי וחשיפות האשראי ומשמש ככלי לניהול סיכונים האשראי.

- המדיניות ונהלי האשראי מחייבים את כל העוסקים באשראי בבנק; המדיניות מפרטת את העקרונות והשיקולים בעת מתן אשראי, הסמכויות למתן אשראי, איסורים ומגבלות למתן אשראי והנהלים מגדירים את דרכי הפעולה ועקרונות הבנק בנושא אשראי וביטחונות. החטיבה לניהול סיכונים אחראית על המדיניות הכללית וכן אחראית על גיבוש וריכוז המדיניות של החטיבות העסקיות.
- בקורות זיהוי הסיכון** - תהליך הבקרה והזיהוי של סיכונים באשראי מבוצע על-ידי שלושת מעגלי הבקרה. בקורות מתבצעות מרמת האשראי הבודד ועד רמת התיק במעגל הבקרה הראשון ובמעגל הבקרה השני לפי ספי מהותיות. היחידה לניהול סיכונים באשראי מובילה ומרכזת דיווח להנהלת הבנק ולדירקטוריון על מגמות ושינויים בתיק האשראי לרבות רמת סיכון האשראי בתיק, עמידה במגבלות, אירועים מיוחדים, ניתוח ריכוזיות ותרחישי קיצון והצגת מדדי סיכון כלליים בארץ ובעולם. במעגל השלישי אחראית הביקורת הפנימית, בין היתר, על סקירת היישום והאפקטיביות של נהלים לניהול סיכונים ומתודולוגיות להערכת סיכונים, כולל יישום מדיניות ניהול ובקרת סיכונים בבנק. זיהוי סיכון האשראי במוצרים קיימים מתבסס על תהליכי ניהול הסיכון, המדידה והבקרה ברמות השונות. עבור מוצרים חדשים זיהוי הסיכון נסמך על מדיניות מוצר חדש המפרטת את התהליכים אותם יש לבצע לגבי כל מוצר חדש בבנק כדי לזהות את מכלול הסיכונים הכרוכים במוצר, להעריך את גודל ומהותיות הסיכון ולתת מענה למדידה, בקרה וגידור הסיכון. כדי לזהות ריכוזי סיכון ולבחון השלכות אפשריות של זעזועים שונים (פיננסיים, פוליטיים ועוד) על האיתנות הפיננסית של הבנק, מוגדר תהליך רבעוני ושנתי הכולל הגדרה, בחינה ודיווח תוצאות תרחישי קיצון, ומיפוי ההשלכות על הרווח ועל הלימות ההון.
- כימות ומדידת סיכון האשראי מבוצעים במספר רמות** - רמת הלווה הבודד, קבוצות לווים בהתאם לתחומי פעילות, ענפי משק, מגזרי לווים, מוצרים וברמת התיק הכולל של הבנק והקבוצה. עבור כל תחום פעילות וסוג אשראי פותחו ויושמו תהליכי כימות ומדידת סיכון וקביעת דירוג הלווה והאשראי. התהליכים משלבים הערכות מומחים בתחום האשראי, תהליכי קבלת החלטות ומודלים סטטיסטיים מתקדמים.
- זיהוי וטיפול בלווים בקשיים** - בבנק קיימים תהליכים לזיהוי ולטיפול בלווים, אשר להערכת הבנק קיים חשש שלא יעמדו בהתחייבויותיהם מול הבנק. מחלקות ניתוח אשראי ובקרת אשראי בחטיבה לניהול סיכונים בוחנות במסגרת חוות הדעת שהן מכינות האם נדרש להכליל את הלקוח הספציפי ברשימות הלקוחות בפיקוח של הבנק, האם דרוג הלקוח מחייב סיווג והאם נדרשת הפרשה להפסדי אשראי. לקוחות שהוצפו לפיקוח נידונים במסגרת תהליך נאותות הסיווג הרבעוני. לגבי לווים אלו מתקיימים מעקב ובקרה הדוקים יותר והבנק פועל לצמצום החשיפה מולם, וזאת, בדרך של פירעון האשראי ממקורותיהם של הלווים ו/או קבלת ביטחונות נוספים. במקרים מסוימים מועבר הטיפול בלקוחות לאגף המתמחה בליווי ושיקום לווים, או ליחידות גבייה. בנוסף על כך, הבנק בוחן באופן שוטף את רמת סיכון האשראי בתיקי הלווים, על בסיס הנחות שמרניות, מסווג את האשראי הבעייתי בהתאם להוראות בנק ישראל (פגום, נחות והשגחה מיוחדת) ורושם הפרשה נאותה להפסדי אשראי בגין כלל סיכון האשראי בבנק.
- אחידות הדרכה והכשרה** - העוסקים בתחום האשראי עוברים הכשרות והדרכות בתחום האשראי, סחר חוץ ומשכנתאות. הדרכות אלו מקנות הכשרה אחידה לעוסקים בתחום תוך מתן כלים מקצועיים ולימוד מדיניות ועקרונות הבנק בתחום האשראי. הפקות לקחים מאירועים שונים באשראי מבוצעות ביחידות השונות ומתוקשרות לגורמים הרלוונטיים, בהתאם לנהלי הבנק.
- גידור והפחתת סיכון** - ראה להלן.

1.1.א. המבנה וארגון של פונקציית ניהול הסיכון האשראי

ממשל תאגידי לניהול הסיכונים מסתמך על שלושה מעגלי בקרה, ביניהם קיימת הפרדה ברורה. התפיסה הבקרתית ביחס לכל הסיכונים הפיננסיים בבנק הפועלים, היא של זיהוי ואמידה של הסיכונים ובקרת עמידה במגבלות שנקבעו בנהלים השונים, בשלושה מעגלי בקרה. המעגלים יוצגו להלן על-פי מידת אי התלות שלהם בגורם המקצועי האחראי ללקיחת הסיכון.

מעגל בקרה ראשון

היחידות העסקיות נושאות באחריות לזיהוי, להערכה, למדידה, לניטור, להפחתה ולדיווח על הסיכונים המובנים במוצרים, בפעילויות, בתהליכים ובמערכות הנתונות לאחרייתם, וכן ניהול סביבת בקרה נאותה בהקשר של ניהול סיכונים.

הרמה הראשונה במעגל הבקרה הראשון כוללת את היחידות המנהלות את הפעילות העסקית והיוצרות את סיכונים האשראי, בארץ ובחו"ל. ברמה השנייה במעגל הראשון מתבצעות בקורות נוספות על אלה המבוצעות ביחידות יוצרות הסיכון כחלק מהפעילות השוטפת של ניהול העסקים. המעגל כולל את יחידות האשראי והבקרה הפנימיות בחטיבות העסקיות ובשלוחות בחו"ל:

- אגף תפעול מערך אשראי - החטיבה העסקית
- המטה העסקי - החטיבה העסקית
- אגף אשראי קמעונאי ומשכנתאות - החטיבה הקמעונאית
- מחלקת בקרת אשראי חו"ל - חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית
- מח' בנקים ומוסדות פיננסיים - חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית
- מערך ניהול חשיפות וסיכונים - חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית

מעגל בקרה שני

תפקיד מעגל הבקרה השני להשלים את פעילויות ניהול הסיכונים של קו העסקים. לפונקציה מבנה דיווח בלתי תלוי בקווי העסקים יוצרי הסיכון והיא אחראית לתכנון, לתחזוקה ולפיתוח השוטף של מסגרת העבודה לניהול סיכונים בתאגיד הבנקאי. מעגל זה כולל את:

- היחידה לניהול סיכוני אשראי המשמשת כגוף מטה בלתי תלוי לניהול וניתוח סיכוני האשראי, כחלק ממעגל הבקרה השני. היחידה כפופה למנהל החטיבה לניהול סיכונים והינה עצמאית אל מול תהליכי החיתום ואישור האשראי. היחידה אחראית לתחומים הבאים:
  - פיתוח מתודולוגיות לזיהוי, לבקרה וניהול סיכוני אשראי.
  - פיתוח מודלים להקצאת הון כלכלי בגין סיכון האשראי לסגמנטים השונים.
  - ניטור חשיפת האשראי, רמת סיכון האשראי ועמידה במגבלות בתיק האשראי של הקבוצה על בסיס חודשי ורבעוני.
  - ביצוע תרחישי קיצון ברמת הבנק והקבוצה.
  - ניטור, מדידה וניהול סיכון ריכוזיות האשראי.
  - אחריות למדיניות האשראי של הבנק והובלת תהליכי כתיבה ועדכון של ספר המדיניות.
  - ריכוז ודיווח להנהלה ולדירקטוריון על התפתחות תיק האשראי של החטיבות העסקיות.
  - ביצוע בקורות ובדיקות של מוקדי האשראי השונים בבנק הנבחרים על-פי מדגמים מבוססי סיכון וכן אחריות על פעילות בקרת אשראי בסניפי הבנק וחברות הבת בחו"ל.
  - עריכת חוות דעת כתובה שתתייחס לבקשת האשראי ולדירוג האשראי תוך ביצוע ניתוח העסקה ותאתגר, לפי העניין, את שיקול הדעת שמפעיל הגורם העסקי.
  - בחינת בקשות להעלאות דירוג.
  - ריכוז ואחריות לנושא סיווג אשראי והפסדי אשראי.
  - פיתוח מתודולוגיות לחישוב הפרשה קבוצתית.
  - ריכוז הדיווח על נאותות הסיווג וסך ההפרשות (קבוצתית ופרטנית).
  - פיתוח מודלים האומדים את סיכון האשראי לצורך דירוג ולצורכי חיתום.
  - תיקוף המודלים לדירוג סיכון אשראי, כחלק מתהליך הפיתוח ובחינת ביצועים על בסיס שנתי.
  - ביצוע ניתוחים סטטיסטיים ואנליטיים על תיק החשיפות וסגמנטים שונים.

מעגל בקרה שלישי

הביקורת הפנימית פועלת באופן בלתי תלוי ואובייקטיבי כמעגל בקרה שלישי. מטרתה, בין היתר, לסייע לארגון להשיג את מטרותיו באמצעות המלצות להפחתת סיכונים על-ידי שיפור בקורות. הביקורת הפנימית פועלת במסגרת החוקים, התקנות, כללי הבנקאות (הביקורת הפנימית), הוראות ניהול בנקאי תקין, הנחיות מקצועיות של לשכת המבקרים הפנימיים, הנחיות ועדת הביקורת של הדירקטוריון, הדירקטוריון וצרכי ההנהלה.

ד.1.ב. כלים לניהול סיכון האשראי

חשיפות האשראי ממוכנות ומאפשרות ניתוח ודיווח במימדים שונים. מערכות המידע מספקות באופן שוטף ראייה כוללת של פעילות הלקוח/קבוצה כולל רמת סיכון האשראי. ראייה כוללת של לקוחות עסקיים מנוהלת בהתאם להוראה 313 של בנק ישראל ונהלי הבנק בכדי לקבל תמונה מלאה של קבוצת סיכון המבטאת קשרי בעלות וקשרי תלות כלכלית. עבור לקוחות קמעונאיים הגדיר הבנק קבוצת סיכון בכדי לשקף גם קשרי משפחה, פעילות בנקאית משותפת וכדומה.

בשולחן העבודה של הגורם המטפל בלקוח מתקבלות התראות ממערכות פנימיות וממידע חיצוני על אירועים שעלולים להצביע על הרעה במצב הלקוח. תהליכי ניהול סיכון האשראי כוללים מודלים לאמידת סיכון האשראי. דירוג סיכון האשראי משמש לזיהוי שינויים ברמת הסיכון של הלווה והתיק. היחידה לניהול סיכוני אשראי פיתחה ויישמה מודלים לאמידת סיכון האשראי הקובעים את דירוג הלווה והאשראי. המודלים משלבים הערכות מומחים בתחום האשראי, ומודלים סטטיסטיים מתקדמים. מודלי הדירוג מוטמעים בתהליכי האשראי בחטיבות השונות ומשולבים בתהליך קבלת החלטות אשראי ותמחור, מדיניות האשראי, הצפת לקוחות בקשיים, וניטור איכות התיק והלווה.

הסיכון ברמת התיק הכולל של הקבוצה מנוטר על-ידי היחידה לניהול סיכוני אשראי. דוח מרכז הכולל את חשיפות האשראי, הסיכון בתיק, מגמות ושינויים, אירועים מיוחדים ואינדיקטורים שונים לרמת הסיכון מובא לדיון בפני הנהלת הבנק, ועדת האשראי של הדירקטוריון וועדת ניהול ובקרת סיכונים של הדירקטוריון.

כלים נוספים לניהול סיכון האשראי כוללים ניתוחים של ריכוזיות תיק החשיפות וניתוח תרחישי קיצון.

ד.2. גידור והפחתת הסיכון

הבנק מנהל את הביטחונות לאשראי באמצעות מערכת ביטחונות הכוללת מקדמי ביטחון (מ.ב.) שמרניים. במסגרת מדיניות הביטחונות נקבעו עקרונות וכללים להערכת שוויין של הביטחונות, לפי סוג הביטוחה ואופי האשראי אותו היא מבטיחה, כגון: אומדן טווח הזמן וההוצאות שיידרשו למימוש הביטוחה, סוג ההצמדה, תנודתיות בשווי הביטוחה, וכדומה. כמו-כן, נקבעו נהלים לאופן הטיפול בביטוחות ולמעקב אחר השינויים בהן ובשוויין. הביטוחות אותן הבנק מקבל להבטחת האשראי כוללות בין השאר, נכסים פיננסיים, נכסי דלא נידי ונכסים אחרים. כנגד אשראי הניתן לחברות מקבל הבנק ביטוחות גם באמצעות שעבוד שוטף כללי על נכסי החברה. על פי צורך בוחן הבנק שימוש בכלים נוספים להפחתת סיכון כולל מכירת הלוואות, רכישת ביטוח ושימוש בנגזרי אשראי. ראה "[הפחתת סיכון אשראי](#)" בהמשכו של פרק זה.

ד.2.א. חובות בעייתיים ולווים בקשיים

במדיניות סיווגים והפרשות הוגדרו אינדיקטורים להצפת לקוחות אשר להערכת הבנק קיים חשש שלא יעמדו בהתחייבויותיהם מול הבנק. בנוסף, מחלקות ניתוח אשראי ובקרת אשראי בחטיבה לניהול סיכונים בוחנות במסגרת חוות הדעת שהן מבצעות על הלווים השונים האם נדרש להציף לבחינה לקוחות שנחזים כבעייתיים, האם נדרש להכניסם לרשימת הפיקוח/לסווג את החוב. לקוחות שהוצפו לפיקוח ולקוחות קיימים ברשימת המעקב נבחנו פרטנית על-ידי יחידה ייעודית (יחידת סיווגים והפרשות בחטיבה לניהול סיכונים) ונידונים במסגרת תהליך נאותות הסיווג הרבעוני. לגבי לווים אלו מתקיימים מעקב ובקרה הדוקים יותר והבנק פועל לצמצום החשיפה מולם, וזאת, בדרך של פירעון האשראי ממקורותיהם של הלווים ו/או קבלת ביטחונות נוספים. במקרים מסוימים מועבר הטיפול בלקוחות לאגף המתמחה בליווי ושיקום לווים, או ליחידות גבייה. בנוסף על כך, הבנק בוחן באופן שוטף את רמת סיכון האשראי בתיקי הלווים, על בסיס הנחות שמרניות, מסווג את האשראי הבעייתית בהתאם להוראות בנק ישראל ובהתאם לקווים מנחים לסיווג שנקבעו (השגחה מיוחדת, נחות ופגום) ורושם הפרשה נאותה להפסדי אשראי בגין כלל סיכון האשראי בבנק.

ד.2.ב. הגדרת הסיווגים

השגחה מיוחדת

סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, כולל סיכון אשראי מאזני וחוף-מאזני בעל חולשות פוטנציאליות שראוי שיקבלו תשומת לב מיוחדת של הנהלה. אם לא יטופלו, התוצאה של חולשות פוטנציאליות אלו עלולה להיות התדרדרות בסיכויים לפירעון של האשראי או במעמד של הבנק כנושה בתאריך עתידי מסוים. סיכון אשראי חוף-מאזני יסווג בהשגחה מיוחדת אם קיימת הסתברות שהינה לפחות אפשרית לכך שההתחייבות התלויה בגין הסעיף החוף-מאזני תתממש. אשראי שאינו נבחן פרטנית (נמוך ממיליון ש"ח) יסווג באופן אוטומטי בהשגחה מיוחדת כאשר החוב בפיגור מעל 60 יום ועד 89 יום.

נחות

סיכון אשראי נחות, כולל סיכון אשראי מאזני וחוף-מאזני שאינו מוגן באופן מספק על-ידי השווי הנוכחי המבוסס ויכולת התשלום של החייב או של הביטחון ששועבד, אם קיים. לסיכון אשראי מסווג כאמור נדרש שתהיינה חולשות מוגדרות היטב, אשר מסכנות את מימוש פירעון החוב, שכן קיימת אפשרות ברורה שהבנק יספוג הפסד מסוים, אם הליקויים לא יתוקנו. סיכון אשראי חוף-מאזני יסווג כנחות אם קיימת הסתברות שהינה לפחות אפשרית לכך שההתחייבות התלויה בגין הסעיף החוף-מאזני תתממש. אשראי שאינו נבחן פרטנית (נמוך ממיליון ש"ח) יסווג באופן אוטומטי כנחות כאשר הוא הופך לחוב בפיגור של 90 יום או יותר.

חוב פגום

אשראי מסווג כפגום, כאשר בהתבסס על מידע ואירועים עדכניים, צפוי שהבנק לא יוכל לגבות את כל הסכומים המגיעים לו לפי התנאים החוזיים המקוריים עם הלקוח. קבלת החלטה בדבר סיווג אשראי כפגום מבוססת, בין היתר, על מצב הפיגור של החוב, הערכת מצבו הפיננסי וכוח הפירעון של הלווה, קיום ומצב הביטחונות ומצבם הפיננסי של ערבים, אם קיימים. בכל מקרה, חוב המוערך על בסיס פרטני מסווג כפגום כאשר קרן או ריבית בגינו מצויים בפיגור של 90 ימים. חוב פגום חוזר להיות מסווג כחוב שאינו פגום רק כאשר אין בגינו רכיב קרן או ריבית אשר הגיע מועדם וטרם שולמו והבנק צופה פירעון של הקרן הנותרת והריבית בשלמותם לפי תנאי החוזה. במקרים חריגים חשיפות בפיגור (למעלה מ-90 יום) לא תחשבנה כפגומות וזאת כאשר להערכת הבנק צפוי מקור החזר תזרימי אשר יפרע את מלוא הפיגור תוך פרק זמן קצר.

הגדרת חוב בפיגור

חוב בפיגור

חוב בן קרן או ריבית לא שולמו במועדם בהתייחס לתנאי הפירעון החוזיים. חשבון עו"ש/ח"ד ידווחו כחוב בפיגור כאשר החשבון נותר ברציפות ביתרת חובה (בהיעדר מסגרת מאושרת), או בחריגה ממסגרת האשראי המאושרת, למשך 30 ימים או יותר או אם בתוך מסגרת האשראי נזקפו לזכות אותו חשבון סכומים הנמוכים מיתרת החובה ומהמסגרת במשך תקופה של 180 ימים. הלוואות ידווחו כחוב בפיגור כאשר הקרן או הריבית לא שולמו לאחר 30 יום מהמועד שנקבע לתשלומם, בהתאם לתנאי הפירעון החוזיים של החוב.

ארגון מחדש של חוב בעייתי

ארגון מחדש של חוב בעייתי מוגדר כחוב אשר לגביו, מסיבות כלכליות או משפטיות הקשורות לקשיים פיננסיים של חייב, הבנק העניק ויתור בדרך של שינוי בתנאי החוב במטרה להקל על החייב את נטל תשלומי המזומן בטווח הקרוב (הפחתה או דחייה של תשלומים במזומן שנדרשים מהחייב) או בדרך של קבלת נכסים אחרים כפירעון החוב (בחלקו או במלואו). לצורך קביעה האם הסדר חוב שבוצע על-ידי הבנק מהווה ארגון מחדש של חוב בעייתי, הבנק מבצע בחינה איכותית של מכלול התנאים של ההסדר והנסיבות במסגרתו הוא בוצע, וזאת במטרה לקבוע האם החייב מצוי בקשיים פיננסיים והאם במסגרת ההסדר הבנק העניק ויתור לחייב. לצורך קביעה זאת, הבנק בוחן את יכולת הגביה מהלקוח וכן האם קיימים סממנים המצביעים על היותו של הלווה בקשיים במועד ההסדר או על קיום אפשרות סבירה שהלווה יקלע לקשיים פיננסיים לולא ההסדר.

הפרשה להפסדי אשראי

הפרשה פרטנית

חובות שההפרשה להפסדי אשראי בגינם נבחנת על בסיס פרטני כוללים חובות שסך יתרם החוזית (ללא ניכוי מחיקות חשבונאיות, ריבית שלא הוכרה, הפרשה להפסדי אשראי וביטחונות), מקובצות ברמת הלקוח, הינה מעל 1 מיליון ש"ח, וכן חובות לקוחות בארגון מחדש של חוב בעייתי. הפרשה פרטנית להפסדי אשראי נבחנת לגבי כל חוב שסווג כפגום. ההפרשה הפרטנית להפסדי אשראי מוערכת בהתבסס על תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים, מהוונים בשיעור הריבית המקורית של החוב או בהתבסס על מימוש נכסי החייב. כאשר נקבע כי החזר החוב הינו מותנה בביטחון או כאשר הבנק קובע שצפויה תפיסת נכס, ההפרשה הפרטנית מוערכת בהתבסס על השווי ההוגן של הביטחון ששועבד להבטחת אותו חוב, לאחר הפעלת מקדמים זהירים ועקביים שמשקפים, בין היתר, את התנודתיות בשווי ההוגן של הביטחון, את הזמן שיעבור עד למועד המימוש בפועל ואת העלויות הצפויות במכירת הביטחון.

הפרשה קבוצתית

הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי מחושבת כדי לשקף הפרשות לירידת-ערך בגין הפסדי אשראי בלתי מזוהים פרטנית הגלומים בקבוצות גדולות של חובות קטנים בעלי מאפייני סיכון דומים, וכן בגין חובות שנבחנו פרטנית ונמצא שהם אינם פגומים. ההפרשה להפסדי אשראי בגין חובות המוערכים על בסיס קבוצתי, מחושבת בהתבסס על ממוצע שיעורי הפסד היסטוריים בחלוקה לענפי משק שונים ובחלוקה בין אשראי בעייתי לאשראי לא בעייתי, בטווח של שנים לאורך התקופה שמתחילה ביום 1 בינואר 2011 ומסתיימת ברבעון שקדם למועד הדיווח, תוך ביצוע התאמות לשינויים משמעותיים במהלך הרבעון השוטף. בנוסף, לצורך קביעת שיעור ההפרשה הבנק מתחשב בגורמים סביבתיים רלוונטיים, לרבות מגמות בהיקפי האשראי בכל ענף ותנאים ענפיים, נתונים מקרו כלכליים, הערכת איכות כללית של האשראי לענף משק, שינויים בנפח ובמגמה של יתרות בפיגור ויתרות פגומות והשפעות השינויים בריכוזיות האשראי.

לעניין זה, בהתאם להוראות המפקח הנוגעות להפרשה קבוצתית בגין אשראי לענף משק אנשים פרטיים, נדרש הבנק להביא בחשבון שיעור התאמה איכותי שלא יפחת מ-0.75% מיתרת האשראי הצרכני שאינו בעייתי. מהאמור הוחרג סיכון אשראי הנובע מחייבים בגין כרטיסי אשראי בנקאיים ללא חיוב ריבית.

בהתאם להנחיות הפיקוח על הבנקים, ההפרשה הקבוצתית הנדרשת בהתייחס לסיכון אשראי חוץ-מאזני מבוססת על שיעורי ההפרשה שנקבעו עבור האשראי המאזני, תוך התחשבות בשיעור המימוש לאשראי הצפוי של סיכון האשראי החוץ-מאזני. שיעור המימוש לאשראי מחושב בהתבסס על מקדמי המרה לאשראי כמפורט בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203, מדידה והלימות הון - סיכון אשראי - הגישה הסטנדרטית בהתאמות מסוימות. יתרת הפרשה זו נכללת בסעיף התחייבויות אחרות במאזן.

ירידת-ערך באגרות-חוב בעלות אופי אחר מזמני

לשם קביעה האם ירידת-ערך של אגרות-חוב הינה בעלת אופי אחר מזמני (Other Than Temporary). הבחינה כוללת מספר שלבים ועקרונות, בהתאם למדיניות שנקבעה בבנק, והעיקריים שבהם הינם:
 בחינה האם ירידת-ערך היא בעלת אופי אחר מזמני ומה סכומה:

- אגרות-חוב אשר לתאריך המאזן אין בכוונת הבנק להחזיקם או שנמכרו לאחר תאריך המאזן בסכום נמוך מעלותם.
  - אגרות-חוב שחלה בהן ירידת-ערך של למעלה מ-15% ביחס לעלות המתואמת וירידת-ערך זו נמשכה למעלה מחצי שנה, אלא אם ניתן להוכיח כי נתקיימו נסיבות מיוחדות
  - אגרות-חוב אשר חלה לגביהן ירידת-ערך בשיעור של למעלה מ-30% ביחס לעלות המתואמת לתאריך המאזן או לאחריו, אלא אם ניתן להוכיח כי נתקיימו נסיבות מיוחדות
  - אגרות-חוב שחלה לגביהן ירידת דירוג אל מתחת לדירוג השקעה
  - אגרות-חוב שסווגו כבעייתיות (פגום, נחות, השגחה מיוחדת) על-ידי הבנק
- לפרטים נוספים בדבר ירידת-ערך באגרות-חוב ראה [ביאור 1ה סעיף 8 בדוחות הכספיים](#).

ד.2.ג. איכות האשראי של חשיפות האשראי

לוח ד-1: מדדי סיכון אשראי

ליום		
31.12.18	31.12.19	
0.95%	1.49%	שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור*
0.28%	0.31%	שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום בפיגור של 90 יום או יותר מיתרת אשראי לציבור*
1.31%	1.58%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור*
1.14%	1.12%	שיעור יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור*
138.11%	105.97%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור פגום*
106.49%	87.90%	שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר*
1.89%	2.42%	שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור*
0.22%	0.44%	שיעור ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
0.20%	0.12%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור
14.58%	7.48%	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

* לפני ניכוי הפרשות להפסדי אשראי.

שיעור נכסים שאינם מבצעים מופיע בטבלה 1-3 בדוח דירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2019.

ניתוח איכות התיק

בשנת 2019 נרשמה עלייה (החמרה) במדדים הבאים לעומת סוף 2018:

- שיעור ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור.
  - שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת אשראי לציבור.
  - שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור.
  - שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור.
  - שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום בפיגור של 90 יום או יותר מיתרת אשראי לציבור.
- נרשמה ירידה (שיפור) בשני מדדים:
- שיעור יתרת ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מיתרת אשראי לציבור.
  - שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור.

העלייה במירב המדדים לאיכות התיק, כאשר בארבעה מהם העלייה הינה משמעותית, מבטאת בין היתר השפעות שחלו לאחר תאריך המאזן. הצעדים שביצע הבנק לשיפור איכות החיתום בתיק האשראי באים לידי ביטוי בשיעור המחיקות נטו. איכות תיק האשראי הושפעה לרעה ועלולה להמשיך להיות מושפעת מהשלכות עתידיות של התפרצות וירוס הקורונה כאמור בפרק עניינים נוספים לעיל.

לגבי מדדים נוספים המתייחסים לסיכון תיק האשראי של אנשים פרטיים בלבד ראה [לוח ד-13 להלן](#).

לוח ד-2: איכות האשראי של חשיפות אשראי

31 בדצמבר 2019				
יתרות נטו	הפרשות להפסדי אשראי או ירידת-ערך	יתרות ברוטו		
		אחרים	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	
במיליוני ש"ח				
395,720	1,408	392,970	4,158	1 חובות, למעט אגרות-חוב
50,809	-	50,809	-	2 אגרות-חוב
170,946	65	171,011	-	3 חשיפות חוץ-מאזניות
617,475	1,473	614,790	4,158	4 סך-הכל
31 בדצמבר 2018				
יתרות נטו	הפרשות להפסדי אשראי או ירידת-ערך	יתרות ברוטו		
		אחרים	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	
במיליוני ש"ח				
397,713	594	394,373	3,934	1 חובות, למעט אגרות-חוב
47,860	-	47,860	-	2 אגרות-חוב
185,688	81	185,769	-	3 חשיפות חוץ-מאזניות
631,261	675	628,002	3,934	4 סך-הכל

לפרטים בדבר תנועה בחובות בעייתיים בגין אשראי לציבור ובהפרשה הפרטנית ראה [טבלה 3-2 בפרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה](#).

3.3. חשיפות לסיכוני אשראי

לוח ד-3: פירוט החשיפות לפי ענפי משק

ליום 31 בדצמבר 2019									
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾				
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.2019 ⁽⁴⁾									
סך-הכל	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	בעייתני ⁽⁶⁾	סך-הכל	מזה: חובות ⁽²⁾	בעייתני ⁽⁶⁾	פגום	הוצאות (הכנסות) חשבונאיות נטו	מחיקות	יתרת הפסדי להפסדי אשראי
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בישראל									
ציבור - מסחר									
2,892	2,742	91	2,879	2,230	91	20	(22)	(18)	19
2,449	1,188	1,250	2,440	1,962	1,177	987	490	1	511
31,029	29,736	915	30,514	14,237	912	405	26	33	333
67,577	65,812	951	67,454	27,798	951	603	(125)	(100)	523
24,702	23,390	1,214	24,532	20,228	1,208	305	13	(112)	402
10,803	9,649	1,069	9,574	5,730	1,032	359	87	2	149
35,380	33,746	953	35,147	24,548	952	539	157	120	806
10,120	9,598	247	10,025	8,396	247	124	(10)	15	77
9,708	8,670	639	9,594	6,726	626	94	125	39	148
6,628	6,157	325	6,589	4,043	325	274	98	3	339
38,346	38,001	138	33,318	20,005	138	30	19	(38)	200
13,297	12,775	130	13,262	8,616	130	112	65	50	148
7,582	7,403	70	7,572	5,724	70	22	21	15	57
260,513	248,867	7,992	252,900	150,243	7,859	3,874	944	10	3,712
96,480	94,590	696	96,480	89,228	696	2	31	9	443
59,540	56,420	904	59,532	38,626	904	760	193	297	785
416,533	399,877	9,592	408,912	278,097	9,459	4,636	1,168	316	4,940
2,905	2,905	-	1,120	132	-	-	-	-	-
41,585	41,585	-	794	794	-	-	-	-	-
461,023 ⁽¹⁾	444,367	9,592	410,826	279,023	9,459	4,636	1,168	316	4,940

- * בעקבות הפסקת האיחוד, נכללו החל מהרבעון השני של 2019 יתרות האשראי של ישראל (ליום ה-30 ביוני 2019 יתרה בסך 7,511 מיליוני ש"ח).
- (1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני⁽³⁾, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 136,635,471,40,319,279,023 מיליוני ש"ח בהתאמה.
  - (2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל), למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעוף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
  - (3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה.
  - (4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
  - (5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
  - (6) סיכון אשראי מאזני וחובות-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
  - (7) כולל סיכון אשראי מאזני בסך של כ-754 מיליוני ש"ח וסיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-967 מיליוני ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה. כמו-כן כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-3,589 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר.
  - (8) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור, בסך של כ-74 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
  - (9) לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ופיקדונות בבנק ישראל ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

לוח ד-3: פירוט החשיפות לפי ענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2019									
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾				
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.2019 ⁽⁴⁾									
יתרת	מחיקות	הוצאות	פגום	בעייתי ⁽⁶⁾	מזה:	סך-הכל	בעייתי ⁽⁶⁾	דירוג	סך-הכל
הפרשה	החשבונאיות	(הכנסות)		חובות ⁽²⁾	חובות ⁽²⁾		ביצוע	אשראי ⁽⁵⁾	
להפסדי	נטו	בגין הפסדי					אשראי ⁽⁵⁾		
אשראי	אשראי	אשראי							
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בחו"ל									
ציבור - מסחרי									
2	-	-	-	-	267	383	-	383	383
	-	(1)	-	-	63	207	-	747	747
10	15	11	61	218	2,032	3,056	218	3,475	3,756
150	(13)	63	279	576	6,652	8,572	576	7,956	8,714
6	-	(1)	10	10	210	516	10	823	903
20	26	24	107	151	2,364	2,855	151	2,673	3,119
24		(1)	20	57	2,688	3,317	57	3,068	3,317
31	(2)	(3)	95	146	590	653	146	629	778
3	8	8	36	36	706	1,053	36	1,330	1,366
34	-	12	39	44	2,262	3,411	44	7,233	7,279
4	-	(1)	-	-	616	818	-	728	818
11	(1)	-	8	44	557	818	44	864	907
295	33	111	655	1,282	19,007	25,659	1,282	29,909	32,087
3	-	-	-	6	474	489	6	471	489
5	3	(2)	6	6	69	256	6	248	256
303	36	109	661	1,294	19,550	26,404	1,294	30,628	32,832
2	-	-	-	-	17,933	18,549	-	32,439	32,439
6	-	(1)	-	-	1,183	1,183	-	9,294	9,294
311	36	108	661	1,294	38,666	46,136	1,294	72,361	74,565 ⁽⁷⁾
5,251	352	1,276	5,297	10,753	317,689	456,962	10,886	516,728	535,588

- (1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 17,394, 38,666, 0, 6,568 ו-11,937 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- (2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים, למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
- (3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (6) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדיור שבגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (7) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור, בסך של כ-1 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (8) לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

לוח ד-3: פירוט החשיפות לפי ענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018*										
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾					סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾					
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.2018 ⁽⁴⁾										
ייתרת הפסדי להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתי ⁽⁶⁾	מזה: חובות ⁽²⁾	סך-הכל	בעייתי ⁽⁶⁾	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	סך-הכל	
במיליוני ש"ח										
בגין פעילות לווים בישראל (המשך)										
ציבור - מסחרי										
23	(12)	(4)	13	108	2,007	2,618	108	2,461	2,634	חקלאות
21	1	(2)	12	12	2,129	2,504	12	2,658	2,681	כרייה וחציבה
341	(15)	7	377	1,150	14,223	32,123	1,151	31,509	32,971	תעשייה
541	(134)	(90)	589	1,114	25,129	57,153	1,114	55,510	57,307	בינוי ונדל"ן - בינוי ⁽⁷⁾
284	(129)	(150)	313	585	18,860	23,629	596	23,068	23,774	בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן
70	5	(20)	6	706	5,034	8,975	720	9,376	10,133	אספקת חשמל ומים
764	103	2	215	779	24,081	35,049	779	33,782	35,185	מסחר
101	31	40	205	459	9,216	10,481	459	9,951	10,616	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
62	32	48	84	106	7,172	10,103	106	9,904	10,310	תחבורה ואחסנה
247	99	145	227	285	3,759	6,181	285	5,893	6,235	מידע ותקשורת
144	(1)	(20)	29	87	15,019	27,360	87	33,040	33,495	שירותים פיננסיים
131	57	70	94	123	8,075	12,114	123	11,685	12,177	שירותים עסקיים אחרים
49	(4)	(6)	22	46	5,809	7,420	46	6,997	7,440	שירותים ציבוריים וקהילתיים
2,778	33	20	2,186	5,560	140,513	235,710	5,586	235,834	244,958	סך-הכל מסחרי ⁽⁸⁾
422	5	33	-	632	80,818	85,880	632	84,473	85,880	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
892	473	458	694	873	42,963	63,321	873	60,601	63,331	אנשים פרטיים - אחר
4,092	511	511	2,880	7,065	264,294	384,911	7,091	380,908	394,169	סך-הכל ציבור - פעילות בישראל
-	-	-	-	-	111	1,223	-	3,852	3,852	בנקים בישראל ⁽⁹⁾
-	-	-	-	-	1,092	1,092	-	34,485	34,485	ממשלת ישראל
4,092	511	511	2,880	7,065	265,497	387,226	7,091	419,245	432,506	סך-הכל פעילות בישראל

* סוג מחדש, הלוואות לדיר שניתנו ליחידים אשר ענף המשק שלהם שונה מענף "אנשים פרטיים" סוגו מחדש מענפי המשק המסחריים לענף "אנשים פרטיים - הלוואות לדיר".

(1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני⁽³⁾, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 126,925-5,982,708,33,394,265,497 מיליוני ש"ח בהתאמה.

(2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים (למעט פיקדונות בבנק ישראל), למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").

(3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(6) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(7) כולל סיכון אשראי מאזני בסך של כ-423 מיליוני ש"ח וסיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-398 מיליוני ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה. כמו-כן כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-22,617 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר.

(8) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיר, בסך של כ-124 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

(9) לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ופיקדונות בבנק ישראל ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

לוח ד-3: פירוט החשיפות לפי ענפי משק (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018*										
חובות ⁽²⁾ וסיכון אשראי חוץ-מאזני (למעט נגזרים) ⁽³⁾						סיכון אשראי כולל ⁽¹⁾				
הפסדי אשראי לשנה שהסתיימה ביום 31.12.2018 ⁽⁴⁾										
יתרת הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתי ⁽⁶⁾	מזה: חובות ⁽²⁾	סך-הכל	בעייתי ⁽⁶⁾	דירוג ביצוע אשראי ⁽⁵⁾	סך-הכל	
במיליוני ש"ח										
בגין פעילות לווים בחו"ל (המשך)										
ציבור - מסחרי										
1	-	-	1	1	228	432	1	430	432	חקלאות
-	-	-	-	68	106	172	68	540	606	כרייה וחציבה
12	19	14	35	43	2,422	3,868	43	4,211	4,333	תעשייה
73	(20)	6	87	387	7,325	10,098	387	9,717	10,310	בינוי ונדל"ן
8	-	5	-	81	325	664	81	971	1,069	אספקת חשמל ומים
23	1	9	19	90	2,653	3,300	90	3,241	3,653	מסחר
26	(1)	16	90	91	2,539	3,127	91	2,720	3,127	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
32	(3)	27	81	81	406	538	81	557	663	תחבורה ואחסנה
4	13	13	71	116	553	921	116	1,297	1,368	מידע ותקשורת
20	5	9	1	20	3,531	5,361	20	9,647	9,650	שירותים פיננסיים
10	-	-	-	25	482	720	25	712	738	שירותים עסקיים אחרים
10	-	2	17	66	714	1,069	66	1,123	1,190	שירותים ציבוריים וקהילתיים
219	14	101	402	1,069	21,284	30,270	1,069	35,166	37,139	סך-הכל מסחרי ⁽⁷⁾
2	-	-	-	6	512	534	6	524	534	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
12	23	(1)	18	18	175	357	18	384	358	אנשים פרטיים - אחר
233	37	100	420	1,093	21,971	31,161	1,093	36,074	38,031	סך-הכל ציבור - פעילות בחו"ל
2	-	(2)	-	-	13,980	14,710	-	28,168	28,168	בנקים בחו"ל ⁽⁸⁾
7	-	4	-	-	1,343	1,343	-	11,832	11,832	ממשלות חו"ל
242	37	102	420	1,093	37,294	47,214	1,093	76,074	(1)78,031	סך-הכל פעילות בחו"ל
4,334	548	613	3,300	8,158	302,791	434,440	8,184	495,319	510,537	סך-הכל בישראל ובחו"ל

- * סווג מחדש, הלוואות לדיור שניתנו ליחידים אשר ענף המשק שלהם שונה מענף "אנשים פרטיים" סווג מחדש מענפי המשק המסחריים לענף "אנשים פרטיים - הלוואות לדיור".
- * בעקבות הפסקת האיחוד, נכללו החל מהרבעון השני של 2019 יתרות האשראי של ישראל (ליום ה-30 ביוני 2019 יתרה בסך 7,511 מיליון ש"ח).
- (1) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות⁽²⁾, אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך של 0, 21,201, 37,294, 4,552 ו-14,984 מיליוני ש"ח בהתאמה.
- (2) אשראי לציבור, אשראי לממשלות ופיקדונות בבנקים, למעט אגרות-חוב, ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר ונכסים בגין פעילות בשוק המעו"ף (המוצגים בסעיף "נכסים אחרים").
- (3) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (4) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ-מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (5) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (6) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור, הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (7) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור, בסך של כ-0 מיליוני ש"ח, של לווים מסחריים או שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (8) לא כולל יתרות מזומנים בקופות הבנק ולפני ניכוי הפרשה להפסדי אשראי.

לוח ד-4: חשיפות לפי יתרת תקופה חוזית לפירעון

ליום 31 בדצמבר 2019				
עד שנה	משנה עד חמש שנים	מעל חמש שנים	ללא תקופת פירעון	סך-הכל חשיפות אשראי
במיליוני ש"ח				
חשיפות אשראי מאזניות				
מסחרי	95,180	59,073	22,095	2,832
אנשים פרטיים - הלוואות לדיוור	7,854	27,722	77,076	87
אנשים פרטיים - אחר	21,986	17,456	1,129	1,446
נכסים בגין מכשירים נגזרים	1,847	1,952	428	-
סך-הכל ציבור	126,867	106,203	100,728	4,365
בנקים וממשלות	106,397	27,738	19,365	26
סך-הכל חשיפת אשראי מאזנית	233,264	133,941	120,093	4,391
מזה: אגרות-חוב	16,074	24,389	20,106	-
סך-הכל חשיפת אשראי חוץ-מאזנית	79,620	77,961	12,789	-
ליום 31 בדצמבר 2018*				
עד שנה	משנה עד חמש שנים	מעל חמש שנים	ללא תקופת פירעון	סך-הכל חשיפות אשראי
במיליוני ש"ח				
חשיפות אשראי מאזניות				
מסחרי	88,536	62,445	29,574	5,701
אנשים פרטיים - הלוואות לדיוור	6,657	23,067	61,149	83
אנשים פרטיים - אחר	21,321	23,726	1,929	156
נכסים בגין מכשירים נגזרים	2,824	1,502	542	-
סך-הכל ציבור	119,338	110,740	93,194	5,940
בנקים וממשלות	103,413	32,259	10,532	70
סך-הכל חשיפת אשראי מאזנית	222,751	142,999	103,726	6,010
מזה: אגרות-חוב	16,951	30,412	11,565	-
סך-הכל חשיפת אשראי חוץ-מאזנית	105,232	52,501	6,908	-

* אינו כולל את נתוני קבוצת ישראלכרט המהווה פעילות מופסקת. לפרטים ראה [ביאור 1.1 בדוחות הכספיים](#).

ד.3.א. חשיפה למדינות זרות

החשיפה המאזנית למדינות זרות ליום 31 בדצמבר 2019 הסתכמה ב-48.8 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-47.9 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2018. הגידול נובע בעיקר מעלייה בהפקדות בפדרל רזרב.

החשיפה החוץ-מאזנית למדינות זרות ליום 31 בדצמבר 2019 הסתכמה ב-15.3 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-20.3 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2018. הבנק פועל על-פי מדיניות סדורה הקובעת מגבלות ותנאים המגדירים את החשיפה למדינות זרות.

לוח ד-5: סך החשיפות העיקריות למדינות זרות

ליום 31 בדצמבר 2019 ⁽¹⁾												
		חשיפה חוץ-מאזנית ⁽²⁾⁽⁴⁾⁽⁵⁾				חשיפה מאזנית ⁽⁴⁾						
חשיפה מאזנית מעבר לגבול		מזה: סיכון חוץ-מאזני בעייתי ⁽⁴⁾		סך חשיפה חוץ-מאזנית	חובות פגומים ⁽⁴⁾	סיכון אשראי מאזני בעייתי ⁽⁴⁾	סך-כל החשיפה המאזנית	חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול	
לפירעון מעל שנה	לפירעון עד שנה						ניכוי בגין התחייבויות מקומיות נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לממשלות ⁽³⁾ לבנקים		
במיליוני ש"ח												
המדינה												
ארצות-הברית												
9,707	1,804	219	6,557	274	641	22,900	11,389	13,529	24,918	2,244	1,729	7,538
שוויץ												
459	924	-	1,097	-	-	3,626	2,243	-	2,243	289	1,094	-
אנגליה												
6,114	1,837	-	2,985	-	1	7,951	-	-	-	3,409	4,542	-
גרמניה												
712	453	-	1,463	-	1	1,165	-	-	-	319	803	43
צרפת												
1,765	230	-	1,512	-	8	1,995	-	-	-	88	1,893	14
אחרות												
8,640	2,142	-	1,689	124	210	11,204	422	22	444	5,170	5,310	302
סך-כל החשיפות למדינות זרות												
27,397	7,390	219	15,303	398	861	48,841	14,054	13,551	27,605	11,519	15,371	7,897
מזה: סך החשיפות למדינות LDC												
133	11	-	385	-	-	144	-	-	-	127	17	-
מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות												
-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-

שורת "סך-הכל מדינות LDC" כוללת את סך החשיפה למדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות (LDC) בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בדבר "הפרשה נוספת לחובות מסופקים".

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים. חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה.

חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

(1) על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, ביטחונות נזילים ונגזרי אשראי.

(2) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 313.

(3) ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.

(4) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני, סיכון אשראי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי, ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

(5) יתרת החשיפה החוץ-מאזנית למדינות זרות כוללת סך של 13,797 מיליוני ש"ח בשנת 2019 בגין רכישת ביטוח לתיק ערבויות מכח חוק מכר ממבטחי משנה בינלאומיים (בשנת 2018: 22,617 מיליוני ש"ח).

לוח ד-5: סך החשיפות העיקריות למדינות זרות (המשך)

ליום 31 בדצמבר 2018 ⁽¹⁾⁽⁶⁾													
		חשיפה מאזנית ⁽⁴⁾				חשיפה חוץ-מאזנית ⁽²⁾⁽⁴⁾⁽⁵⁾							
		חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים				חשיפה מאזנית של שלוחות זרה לתושבים מקומיים				חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
		חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות				חשיפה מאזנית לניכוי בגין התחייבויות מקומיות נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות				חשיפה מאזנית מעבר לגבול לממשלות ⁽³⁾ לבנקים			
		לאחרים				חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות				חשיפה מאזנית מעבר לגבול לממשלות ⁽³⁾ לבנקים			
		חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות				חשיפה מאזנית לניכוי בגין התחייבויות מקומיות נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות				חשיפה מאזנית מעבר לגבול לממשלות ⁽³⁾ לבנקים			
במיליוני ש"ח													
המדינה													
ארצות-הברית	9,292	1,685	2,761	23,519	15,812	7,707	21,445	549	262	7,177	300	909	12,829
שוויץ	-	591	313	2,069	-	2,069	1	-	-	1,774	-	219	685
אנגליה	49	3,923	3,196	105	-	105	7,273	3	-	4,358	-	1,543	5,625
גרמניה	103	86	606	-	-	-	795	-	-	1,894	-	188	607
צרפת	15	1,677	204	-	-	-	1,896	5	5	2,205	-	109	1,787
אחרות	968	4,655	7,374	585	15	570	13,567	242	112	2,921	-	3,334	9,664
סך-כל החשיפות למדינות זרות	10,427	12,617	14,454	26,278	15,827	10,451	47,949	800	379	20,329	300	6,302	31,197
מזה: סך החשיפות למדינות ה-PIGS: פורטוגל, איטליה, יוון וספרד	-	128	139	-	-	-	267	-	-	481	-	11	257
מזה: סך החשיפות למדינות LDC	74	343	827	565	15	550	1,794	219	90	259	-	190	1,054
מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות	-	-	-	-	-	-	10	-	-	6	-	-	-

שורת "סך-הכל מדינות LDC" כוללת את סך החשיפה למדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות (LDC) בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בדבר "הפרשה נוספת לחובות מסופקים".

חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים. חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה.

חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות של התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד לגובה החשיפה).

(1) על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, ביטחונות נזילים ונגזרי אשראי.

(2) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, בהתאם להוראות ניהול בנקאי תקין 313.

(3) ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.

(4) סיכון אשראי מאזני וחוץ-מאזני, סיכון אשראי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי, ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

(5) יתרת החשיפה החוץ-מאזנית למדינות זרות כוללת סך של 22,617 מיליוני ש"ח בגין רכישת ביטוח לתיק ערבויות מכח חוק מכר ממבטחי משנה בינלאומיים.

(6) סווג מחדש לצורך הצגת נתוני קבוצת ישראל כפעילות מופסקת.

לוח ד-6: תנועה בסכום החשיפה המאזנית למדינות זרות עם בעיות נזילות⁽¹⁾

לתקופה של שנה המסתיימת ביום 31.12.2019				
סך-הכל	ארגנטינה	ונצואלה	אוקראינה	
במיליוני ש"ח				
10	3	2	5	סכום החשיפה בתחילת התקופה
-	-	-	-	שינויים נטו בסכום החשיפה לזמן קצר
שינויים ביתר החשיפות:				
-	-	-	-	חשיפות שהתווספו
-	-	-	-	הכנסת ריבית שנצברה
(2)	-	(2)	-	סכומים שנגבו
8	3	-	5	סכום חשיפה בסוף התקופה

לתקופה של שנה המסתיימת ביום 31.12.2018				
סך-הכל	ארגנטינה	ונצואלה	אוקראינה	
במיליוני ש"ח				
34	3	3	28	סכום החשיפה בתחילת התקופה
(23)	1	-	(24)	שינויים נטו בסכום החשיפה לזמן קצר
שינויים ביתר החשיפות:				
-	-	-	-	חשיפות שהתווספו
1	-	-	1	הכנסת ריבית שנצברה
(2)	(1)	(1)	-	סכומים שנגבו
10	3	2	5	סכום חשיפה בסוף התקופה

(1) על בסיס סיכון סופי, לאחר השפעת ערבויות, ביטחונות נזילים ונגזרי אשראי.

לפרטים בדבר תנועה ביתרת הפרשה להפסדי אשראי, ניתוח גילוי (פיגור) של חשיפות אשראי בפיגור ופירוט חשיפות אשראי שאורגנו מחדש ראה [ביאור 29 בדוחות הכספיים סעיפים א1, ב1א ובג בהתאמה.](#)

ד.4. מידע נוסף על חשיפות לסיכוני אשראי

ד.4.א. בינוי ונדל"ן

ליום 31 בדצמבר 2019 סיכון האשראי הכולל בענפי הבינוי והנדל"ן הסתכם בכ-101 מיליארד ש"ח.

לוח ד-7: פילוח סיכון האשראי של קבוצת הבנק בענפי הבינוי והנדל"ן, בהתאם לתחומי הפעילות העיקריים**

יתרה ליום 31 בדצמבר 2018			יתרה ליום 31 בדצמבר 2019			
סיכון אשראי כולל**	סיכון אשראי חוץ-מאזני**	סיכון אשראי מאזני**	סיכון אשראי כולל	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סיכון אשראי מאזני	
במיליוני ש"ח						
2,883	830	2,053	6,050	2,484	3,566	בנייה למסחר ושירותים
495	112	383	520	99	421	בנייה לתעשייה
41,225	*24,754	16,471	46,168	*28,208	17,960	בנייה לדיור
29,189	6,198	22,991	27,811	4,945	22,866	נכסים מניבים
17,599	8,031	9,568	20,444	10,498	9,946	אחר
91,391	39,925	51,466	100,993	46,234	54,759	סך-הכל ענפי הבינוי והנדל"ן

* כולל סיכון אשראי חוץ-מאזני בסך של כ-3,589 מיליוני ש"ח בגינו נרכש ביטוח מחברות ביטוח זרות לתיק ערבויות חוק מכר (ליום 31.12.18: 6,026 מיליוני ש"ח).

** סוג מחדש, הלוואות לדיור שניתנו ליחידים אשר ענף המשק שלהם אינו ענף "אנשים פרטיים" סוגו מחדש מענפי המשק המסחריים לענף "אנשים פרטיים - הלוואות לדיור".

ד.4.ב. סיכון אשראי בגין חשיפות ללווים ולקבוצות לווים

לוח ד-8: פירוט יתרות אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ-מאזני ללווים שיתרת חבותם מעל 1,200 מיליון ש"ח לפי ענפי משק

31 בדצמבר 2019			
מספר לווים	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
2	26	4,012	4,038
-	-	-	-
1	1,419	1,261	2,680
-	-	-	-
1	941	261	1,202
6	9,225	6,320	15,545
10	11,611	11,854	23,465

ענף משק

תעשייה	2	26	4,012	4,038
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	-	-	-	-
אספקת חשמל ומים	1	1,419	1,261	2,680
מידע ותקשורת	-	-	-	-
בתי מלון שירותי הארחה ואוכל	1	941	261	1,202
שירותים פיננסיים*	6	9,225	6,320	15,545
סך-הכל	10	11,611	11,854	23,465

31 בדצמבר 2018			
מספר לווים	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
3	877	5,164	6,041
1	756	647	1,403
1	1,276	2,315	3,591
3	3,077	2,571	5,648
8	5,986	10,697	16,683

ענף משק

תעשייה	3	877	5,164	6,041
בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן	1	756	647	1,403
אספקת חשמל ומים	1	1,276	2,315	3,591
שירותים פיננסיים	3	3,077	2,571	5,648
סך-הכל	8	5,986	10,697	16,683

* בעקבות הפסקת האיחוד של קבוצת ישראלכרט, נכללו החל מהרבעון השני של שנת 2019 יתרות אשראי של הקבוצה (ליום 30 ביוני 2019: אשראי מאזני בסך של 3,481 מיליון ש"ח, אשראי חוץ-מאזני בסך של 4,030 מיליון ש"ח).

סיכון אשראי בגין חשיפות לקבוצות לווים

הבנק מקיים תהליכי מעקב ובקרה כדי לבדוק עמידה במגבלות הוראה 313 לעניין חשיפה לחבות קבוצות לווים. נכון למועד הדוח הבנק אינו חורג מהמגבלות.

לוח ד-9: פירוט יתרות סיכון האשראי לכל קבוצת לווים אשר חבותה נטו על בסיס מאוחד עולה על 15% מהון התאגיד הבנקאי (כהגדרתו בהוראה 313)

קבוצת לווים א'	סיכון אשראי מאזני	סיכון אשראי חוץ-מאזני	מזה: סיכון אשראי חוץ-מאזני בגין מכשירים נגזרים ⁽²⁾	חבות ברוטו ⁽³⁾	ניכויים ⁽⁴⁾	חבות נטו ⁽¹⁾	שיעור מההון הרגולטורי
במיליוני ש"ח							
3,210	2,926	219	6,136	7	6,129	15.22%	

- הנתונים המוצגים להלן מייצגים חשיפה לקבוצות לווים והינם לאחר הפחתת הניכויים המותרים בהוראה 313. לפיכך, נתונים אלה אינם ברי השוואה לנתונים בדבר חבות לווים המפורטים בגילויים אחרים בדוח.
- סיכון האשראי החוץ-מאזני בגין מכשירים נגזרים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה ושל קבוצת לווים.
- הסכום כולל ערבויות צד ג' מחוץ לקבוצה.
- ניכויים המותרים בהתאם להוראה 313, הכוללים בעיקר פיקדונות המופקדים בבנק, אגרות-חוב שהונפקו על-ידי מדינת ישראל, כתבי שפוי של מדינת ישראל או גופים פיננסיים המותרים בניכוי.

ד.ג. סיכונים בתיק הלוואות לדיור

לוח ד-10: מעקב אחר התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על-פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך-הכל	מגזר מטבע-חוץ		מגזר צמוד מדד				מגזר לא-צמוד					
	ריבית משתנה		ריבית משתנה		ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית קבועה			
	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור ב- %	יתרה במיליוני ש"ח		
10.2%	89,777	0.3%	266	26.5%	23,834	15.4%	13,811	38.5%	34,565	19.3%	17,301	31.12.19
9.3%	81,454	0.5%	368	27.0%	21,984	16.6%	13,539	38.1%	31,060	17.8%	14,503	31.12.18
7.6%	74,521	0.6%	437	27.7%	20,619	17.4%	12,988	37.6%	28,022	16.7%	12,455	31.12.17

כימות ומדידת הסיכון - תיק אשראי לדיור

הבנק מבצע באופן שוטף מעקב אחר התפתחות תיק האשראי לדיור ונוקט באמצעים שונים לניהול הסיכון. סיכוני אשראי לדיור נבחנים באופן פרטני על-פי המדיניות והיעדים שנקבעו במסגרת תיאבון הסיכון שהוגדר באשראי לדיור, מרמת העסקה הבודדת ועד הסתכלות כוללת על תיק האשראי לדיור בבנק.

גידור הסיכון: הבנק מנהל ומגדר את הסיכון בין השאר על-ידי מגבלות בסגמנטים שונים כפי שנקבעו במסגרת דיוני המדיניות בהנהלה ובדירקטוריון בריכוז והובלת החטיבה לניהול סיכונים. במסגרת המגבלות ישנה התייחסות לשיעורי LTV, כושר החזר, התפלגות מוצרי אשראי בתיק, היקף החוב הבעייתי, תקופת הלוואה, פריסה גיאוגרפית, שיעור הפיגורים וכדומה. ניטור המדדים מתבצע גם בהשוואה לנתונים בכלל המערכת הבנקאית. הבנק עוקב אחר התנאים והשינויים המאקרו-כלכליים בכלל ובסביבה העסקית בענף בפרט. קיימים אירועים בגינם נדרשת בחינה מחודשת של המדיניות כגון עלייה חדה בריבית המשתנה, בשיעור האינפלציה, עלייה ברמת האבטלה במשק ושינוי מהותי במחירי הדיור. דיווח הנתונים נעשה ברמה חודשית במסגרת פורום סיכון חטיבתי בראשות מנהל החטיבה הקמעונאית וברמה רבעונית במסגרת הדיווח על התפתחות תיק האשראי וסיכון האשראי בהנהלה ובדירקטוריון.

הבנק עושה שימוש במודל סטטיסטי המודד את ההסתברות לכשל ואת ההפסד החזוי בתיק המשכנתאות. בנוסף מבוצעים תרחישי מאמץ על תיק המשכנתאות ומנותחת ההשפעה על התיק עצמו ועל כלל הבנק. התרחישים כוללים התייחסות לירידה חדה במחירי הדירות, עלייה בריבית ועלייה ברמת האבטלה במשק. כמו-כן, קיימים הסדרי ביטוח - ביטוח חיים וביטוח מבנה.

לוח ד-11: פירוט מאפיינים שונים של אשראי לדיור שהעמיד הבנק - שיעור מסך הביצועים החדשים

	לשנה שהסתיימה ביום		
	31.12.17	31.12.18	31.12.19
מאפיינים			
שיעור מימון מעל 60%	27.5%	32.5%	38.5%
שיעור החזר מהכנסה מעל 40% (לרכישה ובהחזר חודשי)	0.0%	0.1%	0.0%
שיעור בריבית המשתנה בתדירות קצרה מ-5 שנים	31.4%	31.7%	31.7%
שיעור בריבית משתנה	57.1%	58.8%	59.1%
שיעור הלוואות לכל מטרה	6.4%	6.1%	5.7%
שיעור הלוואות להשקעה מרכישה	11.1%	9.8%	9.5%
קרן המתוכננת להיפרע מעל גיל 67 (ללא השקעה)	6.6%	7.2%	7.2%
תקופת פירעון מקורית ממוצעת לרכישה בשנים (ללא גישור)	23.8	24.4	24.4

בשנת 2019 נמשכת מגמת העלייה ביתרות הלוואות לדיור. מנתוני ביצועי הלוואות לדיור ניכרת הרעה בשני מדדים:

- שיעור ביצועי האשראי בשיעור מימון מעל 60% בשנת 2019 מציג מגמת עלייה, בין היתר, בעקבות גידול בשיעור ביצועי דיור למשתכן, בהם שיעור המימון גבוה. יחד עם זאת, הבנק מקפיד על ביצוע אפסי של הלוואות בשיעור החזר מהכנסה מעל 40%, אשר להערכת הבנק מהווה מדד משמעותי יותר לסיכון האשראי.
  - עלייה בשיעור הלוואות בריבית משתנה. נרשם שיפור במספר מדדים:
  - ירידה בשיעור ביצועי הלוואות לכל מטרה בשנת 2019.
  - ירידה בשיעור הלוואות למטרת השקעה מסך רכישת דירות בשנת 2019. נרשמה יציבות במספר מדדים:
  - שיעור הביצועים בשיעור החזר מהכנסה מעל 40%.
  - תקופת הפירעון הממוצעת לרכישה (ללא גישור).
  - שיעור בריבית המשתנה בתדירות קצרה מ-5 שנים.
- בהסתכלות כוללת על מדדי האשראי לדיור ניכר כי הגידול ביתרות התבצע תוך שמירה על איכות החיתום.

4.4.ד. אשראי לאנשים פרטיים (ללא דיור)

לוח ד-12: יתרת האשראי לאנשים פרטיים בישראל

השינוי	יתרה ליום		באחוזים
	31.12.18	31.12.19	
	במיליוני ש"ח		
מאזני			
			עו"ש חובה
(4.68%)	(158)	3,374	3,216
(11.13%)	(3,370)	30,288	26,918
(31.58%)	(36)	114	78
(19.75%)	(864)	4,375	3,511
1.66%	81	4,877	4,958
(10.10%)	(4,347)	43,028	38,681
חוץ-מאזני			
			סיכון אשראי חוץ-מאזני
2.74%	563	20,529	21,092
(5.95%)	(3,784)	63,557	59,773

(1) אינו כולל הלוואות לרכישת כלי רכב.

(2) כולל הלוואות שניתנו למטרת רכישת כלי רכב ובשעבוד כלי רכב. לפרטים נוספים ראה סעיף 3.2.10. אשראי לכלי רכב להלן.

לוח ד-13: מידע על חובות בעייתיים בגין אנשים פרטיים בישראל

שיעור מסך-הכל סיכון אשראי מאזני ליום	השינוי	יתרה ליום		
		31.12.18	31.12.19	
2.0%	3.8%	872	905	סיכון אשראי בעייתי
1.6%	9.5%	694	760	מזה: סיכון אשראי פגום
0.2%	(13.1%)	107	93	חובות בפיגור מעל 90 יום
1.1%	(37.2%)	473	297	מחיקות חשבונאיות נטו לתקופה
2.1%	(12.0%)	892	785	יתרת ההפרשה להפסדי אשראי

בשנת 2019 נרשם קיטון ביתרת ההלוואות לאנשים פרטיים בישראל כולל אשראי לרכישת כלי רכב בשיעור של 12.2%. סך סיכון האשראי המאזני ירד ב-10.1%.

בסוף שנת 2019 נרשמה עלייה במדדים הבאים ביחס לסוף 2018:

- יתרת סיכון האשראי הבעייתי לאנשים פרטיים בישראל עלתה בשיעור של 3.8% מזה ביתרת סיכון האשראי הפגום נרשמה עלייה של כ-9.5%. נרשמה ירידה במדדים הבאים:
- ביתרת החובות בפיגור מעל 90 יום נרשמה ירידה של כ-13.1%.
- נרשמה ירידה חדה של כ-37.2% במחיקות החשבונאיות נטו.
- ירידה של כ-12.0% ביתרת ההפרשה להפסדי אשראי.

להערכת הבנק הירידה החדה בסכום המחיקות החשבונאיות נטו מצביעה על המשך השפעת הצעדים לשיפור איכות החיתום באשראי לאנשים פרטיים שנקט הבנק. איכות תיק האשראי עלולה להיות מושפעת מהשלכות עתידיות של התפרצות וירוס הקורונה כאמור בפרק עניינים נוספים. למידע נוסף בנושא סיכון אשראי לאנשים פרטיים פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה.

ד.4.ה. מימון ממונף

מימון ממונף מנוהל ומוגדר בבנק בהתאם להוראות בנק ישראל, ובפרט הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 (ניהול סיכון אשראי), הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 323 (מגבלות על מימון עסקות הוניות) וכן הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 327 (ניהול הלוואות ממונפות). מימון ממונף כולל בתוכו בין היתר, עסקות הוניות (עסקה למטרת רכישה זכות הונת בתאגיד אחר, רכישה של כלל הנכסים או חלק משמעותי מהנכסים בתאגיד אחר, רכישה עצמית של הון עצמי מונפק, חלוקת הון - תשלום דיבידנד או עסקה אחרת שמטרתה להגדיל את הערך לבעלי המניות - כמוגדר בהוראת ניהול בנקאי תקין 323), מימון ללווים בסגמנטים השונים של ענפי המשק שהוגדרו, המאופיין בערכים חריגים של פרמטרים מסוימים ביחס לנורמות המקובלות בענפי המשק השונים כגון: שיעור מימון גבוה וחורג מהמדיניות הענפית ומימון חוב נחות (Mezzanine). הבנק מעמיד מעת לעת מימון ממונף ללקוחותיו. קיימת מגבלה פנימית למימון ממונף ביחס להון רובד 1 של הבנק. התפתחות המימון הממונף והעמידה במגבלה שנקבעה מדווחים אחת לרבעון להנהלת הבנק ולדירקטוריון לצורך מעקב אחר הסיכונים הגלומים במימון מסוג זה. להלן נתונים אודות סיכוני האשראי בגין מימון ממונף. הגילוי מתמקד בחשיפות בגין לווים ממונפים/עסקות ממונפות בהם יתרת האשראי עולה על סך של 0.5% מהון רובד 1.

לוח ד-14: חשיפות הבנק למימון ממונף לפי ענף המשק של הלווה

ליום 31 בדצמבר 2019			
מספר לווים	יתרת אשראי מאזני	יתרת אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
1	-	-	-
1	103	110	213
2	498	-	498
1	-	266	266
1	235	9	244
1	338	83	421
2	633	-	633
9	1,807	468	2,275

ענף המשק של הלווה

בינוי ונדל"ן - בינוי

בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן

כרייה וחציבה

חשמל ומים*

מידע ותקשורת

מסחר

תעשייה

סך-הכל

* בינכיו הפרשה פרטנית להפסדי אשראי בסך של כ-569 מיליון ש"ח.

ליום 31 בדצמבר 2018			
מספר לווים	יתרת אשראי מאזני	יתרת אשראי חוץ-מאזני	סך-הכל
במיליוני ש"ח			
1	257	-	257
2	658	534	1,192
2	1,361	38	1,399
1	266	-	266
3	741	170	911
1	225	-	225
10	3,508	742	4,250

ענף המשק של הלווה

בינוי ונדל"ן - בינוי

בינוי ונדל"ן - פעילויות בנדל"ן

כרייה וחציבה

מידע ותקשורת

מסחר

תעשייה

סך-הכל

5.ד הפחתת סיכון אשראי: גילויים בגישה הסטנדרטית

הבנק מיישם את הגישה הסטנדרטית המקיפה על מנת לקבוע את שקלולי הסיכון שיחולו על הצד הנגדי. הגישה הסטנדרטית מצריכה שימוש בדירוגים בלתי-תלויים שהוכנו על-ידי סוכנויות דירוג בינלאומיות. על-פי הוראות באזל 3 בהתקיים תנאים מסוימים, ניתן לנכות מרכיבי הסיכון, לצורך חישוב יחס הלימות ההון, ביטחונות מסוימים כדוגמת ערבויות, נגזרי אשראי ונכסים פיננסיים המוחזקים כבטוחה. ניכוי הביטחונות לצורך חישוב יחס ההון מבוצע לאחר שימוש במקדמי ביטחון שנקבעו בהוראה. מקדמים אלה מביאים בחשבון, בין היתר, את התקופה לפירעון של הביטחון, חוסר התאמה בין תנאי ההצמדה של הבטוחה ושל האשראי אותו היא מגבה ותנודתיות בשווי הבטוחה. הביטחונות הפיננסיים הכשירים המשמשים את הבנק לצורך חישוב הלימות ההון והפחתת הסיכון, כוללים פיקדונות המהווים בטוחה על דרך שיעבוד, אגרות-חוב של תאגידים בנקאיים וממשלות המשועבדות בשיעבוד קבוע ומניות משועבדות הנסחרות במדד הראשי. בנוסף, הבנק עושה שימוש בערבויות של תאגידים בנקאיים אשר מעבירות את החשיפה מהסגמנט של הצד הנערב לחשיפה לתאגידים בנקאיים.

לוח ד-15: טבלת הפחתת סיכון אשראי

31 בדצמבר 2019									
מובטחים								לא מובטחים	
מזה: על-ידי ערבויות פיננסיות	מזה: על-ידי ערבויות פיננסיות	מזה: על-ידי ביטחון	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל
יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח
במיליוני ש"ח									
-	-	2,254	2,691	4,306	9,927	6,560	12,618	383,102	1 חובות, למעט אגרות-חוב
-	-	-	-	-	-	-	-	50,809	2 אגרות-חוב
-	-	2,254	2,691	4,306	9,927	6,560	12,618	433,911	3 סך-הכל
-	-	-	-	3	13	3	13	3,361	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר
31 בדצמבר 2018									
מובטחים								לא מובטחים	
מזה: על-ידי ערבויות פיננסיות	מזה: על-ידי ערבויות פיננסיות	מזה: על-ידי ביטחון	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל	מזה: סך-הכל
יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח	יתרה מאזנית מובטח
במיליוני ש"ח									
-	-	7,786	8,384	5,993	11,841	13,779	20,225	377,488	1 חובות, למעט אגרות-חוב
-	-	-	-	-	-	-	-	47,860	2 אגרות-חוב
-	-	7,786	8,384	5,993	11,841	13,779	20,225	425,348	3 סך-הכל
-	-	-	-	45	62	45	62	3,358	4 מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר

ד.5.א. יישום דירוגי אשראי חיצוני

על-פי הגישה הסטנדרטית המבוססת על דירוגים חיצוניים אשר מיושמת בבנק, שקלולי סיכון האשראי נקבעים בין היתר, באמצעות ייחוס החשיפה לצד הנגדי לעסקה כפי שנקבע בהוראה, תוך הבאה בחשבון את דירוגי האשראי החיצוני הנקבעים על-ידי חברות דירוגי אשראי חיצוניות (ECAI) ומשמשים למדידת סיכון אשראי באופן סטנדרטי.

דירוגי ECAI משמשים לקביעת משקל הסיכון של הצדדים הנגדיים הבאים:

- ריבוניות
- סקטור ציבורי
- תאגידים
- תאגידים בנקאיים

בנוסף הבנק משתמש בפוליסות ביטוח של מבטחי סיכונים אשראי, בעלי דירוג בינלאומי גבוה, לצורך הפחתת סיכון אשראי כך שמשקל הסיכון מתבסס על דירוג המבטחים ולא על דירוג הצדדים הנגדיים.

למטרת הדירוג משתמש הבנק בנתוני שתי סוכנויות דירוג Standard and Poor's Rating Group ו-Moody's Investors Service.

לוח ד-16: טבלת המיפוי לדירוגי חברות הדירוג הבינלאומיות המוכרות

	משקל סיכון			דירוג של חברות הדירוג	
	ריבוניות	בנקים	תאגידים	S&P	Moody's
1	0%	20%	20%	AAA עד AA-	Aaa עד Aa3
2	20%	50%	50%	A+ עד A-	A1 עד A3
3	50%	100%	100%	BBB+ עד BBB-	Baa1 עד Baa3
4	100%	100%	100%	BB+ עד BB-	Ba1 עד Ba3
5	100%	100%	150%	B+ עד B-	B1 עד B3
6	150%	150%	150%	CCC+ או נמוך יותר	Caa1 או נמוך יותר

בתהליך הדירוג מתבצע זיהוי הלקוחות ומציאת הדירוג המתאים על-ידי התאמה בין קבצי חברות דירוג האשראי החיצוניות לבין נתוני הצדדים הנגדיים. הנתונים מוזנים למערכת החישוב ובהתאם לחוקים שנקבעו על-ידי הפיקוח על הבנקים מוקצה משקל סיכון מתאים. בהתאם לכך, נבחר הדירוג הנמוך מבין דירוגי האשראי שניתן על-ידי אחת משתי סוכנויות הדירוג האמורות.

כאשר לא קיים דירוג לצד נגדי, מחושב משקל הסיכון לפי הגדרות ברירת המחדל שבהוראות בנק ישראל.

משקל הסיכון לחובות של בנקים ישראליים שמועד פירעונם המקורי הוא עד שלושה חודשים או פחות, והנקובים וממומנים בשקלים חדשים הוא 20%.

משקל הסיכון של בנקים נקבע לפי משקל הסיכון של המדינה בה הוא מאוגד והוא נחות בדרגה אחת ממשקל הסיכון הנגזר מדירוג אותה מדינה.

עבור השקעה בהנפקות שיש להן דירוג הנפקה ספציפי, משקל הסיכון של החוב יתבסס על דירוג זה, למעט כאשר המנפיק הוא תאגיד בנקאי או ישות

סקטור ציבורי. במקרים אלו, משקל הסיכון יתבסס על דירוג המנפיק ולא על דירוג הנפקה ספציפי.

ד.5.ב. הגישה הסטנדרטית - חשיפה לסיכון אשראי והשפעות הפחתת סיכון אשראי

לוח ד-17: חשיפה לסיכון אשראי והשפעות הפחתת סיכון אשראי⁽¹⁾

31 בדצמבר 2019						
RWA וצפיפות RWA		חשיפות אחרי CCF ו-CRM		חשיפות לפני CCF ו-CRM		
צפיפות RWA	RWA	סכום חוץ-מאזני ⁽³⁾	סכום מאזני ⁽³⁾	סכום חוץ-מאזני ⁽²⁾	סכום מאזני ⁽²⁾	
במיליוני ש"ח/באחוזים						
1.0%	1,274	-	123,421	-	124,241	1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מונטרית ארצית
33.9%	2,096	825	5,355	2,329	3,504	2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית
26.1%	5,036	1,550	17,736	4,496	18,535	3 בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))
96.0%	107,927	25,996	86,405	63,082	88,217	5 תאגידים
75.0%	40,668	3,978	50,245	23,878	51,328	6 חשיפות קמעונאיות ליחידים
75.0%	6,808	734	8,344	3,472	8,962	7 הלוואות לעסקים קטנים
54.6%	48,918	1,048	88,555	7,271	88,555	8 בביטחון נכס מגורים
100.0%	63,842	20,102	43,740	65,841	44,023	9 בביטחון נדל"ן מסחרי
130.5%	3,936	-	3,016	-	3,374	10 הלוואות בפיגור ⁽⁴⁾
77.3%	8,518	289	10,735	577	10,735	11 נכסים אחרים
58.7%	289,023	54,522	437,552	170,946	441,474	12 סך-הכל

31 בדצמבר 2018						
RWA וצפיפות RWA		חשיפות אחרי CCF ו-CRM		חשיפות לפני CCF ו-CRM		
צפיפות RWA	RWA	סכום חוץ-מאזני ⁽³⁾	סכום מאזני ⁽³⁾	סכום חוץ-מאזני ⁽²⁾	סכום מאזני ⁽²⁾	
במיליוני ש"ח/באחוזים						
1.3%	1,474	-	116,615	2	117,570	1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מונטרית ארצית
33.0%	2,388	1,197	6,034	3,440	3,835	2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית
27.5%	5,332	2,029	17,340	1,749	12,881	3 בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))
95.0%	115,197	28,643	92,565	65,656	95,860	5 תאגידים
75.0%	48,309	5,042	59,370	44,931	65,645	6 חשיפות קמעונאיות ליחידים
75.0%	7,242	754	8,902	3,755	9,740	7 הלוואות לעסקים קטנים
55.0%	44,578	764	80,326	5,162	80,326	8 בביטחון נכס מגורים
100.0%	54,660	14,789	39,871	60,346	39,980	9 בביטחון נדל"ן מסחרי
130.7%	4,167	-	3,188	-	3,420	10 הלוואות בפיגור ⁽⁴⁾
76.0%	9,020	230	11,636	460	12,172	11 נכסים אחרים
59.8%	292,367	53,448	435,847	185,501	441,429	12 סך-הכל

- (1) היתרות בגילוי כוללות יתרות חוב מאזניות וחוץ-מאזניות המשקפות סיכון אשראי, זאת למעט סכומי מסים נדחים והשקעות בתאגידים פיננסיים מתחת לספי הניכוי (הכפופים למשקל סיכון 250%), חשיפות בגין סיכון אשראי צד נגדי וחשיפות איגוח.
- (2) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לפני מקדמי המרה לאשראי ולפני שיטות להפחתת סיכון אשראי.
- (3) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לאחר מקדמי המרה לאשראי ולאחר שיטות להפחתת סיכון אשראי.
- (4) יתרות מאזניות וחוץ-מאזניות מוזגו בשל חוסר מהותיות.

ד.5.ג. הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון
 לוח ד-18: הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון⁽¹⁾⁽²⁾

31 בדצמבר 2019									
	150%	100%	75%	60%	50%	35%	20%	0%	
סך-הכל סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)									
במיליוני ש"ח									
1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	123,421	38	285	-	-	-	4,662	118,436	
2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	6,180	-	-	-	-	4,110	212	1,858	
3 בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))	19,286	-	51	-	-	3,810	-	15,408	17
5 תאגידים	112,401	-	105,984	-	-	2,185	-	4,232	-
6 חשיפות קמעונאיות ליחידים	54,223	-	-	54,223	-	-	-	-	-
7 הלוואות לעסקים קטנים	9,078	-	-	9,078	-	-	-	-	-
8 בביטחון נכס מגורים	89,603	-	3,800	21,868	10,202	25,264	28,469	-	-
9 בביטחון נדל"ן מסחרי	63,842	-	63,842	-	-	-	-	-	-
10 הלוואות בפיגור	3,016	1,839	1,177	-	-	-	-	-	-
11 נכסים אחרים*	11,024	781	7,347	-	-	-	-	-	2,896
11א *מזה: בגין מניות	1,771	492	1,279	-	-	-	-	-	-
12 סך-הכל	492,074	2,658	182,486	85,169	10,202	35,369	28,469	24,514	123,207
31 בדצמבר 2018									
	150%	100%	75%	60%	50%	35%	20%	0%	
סך-הכל סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)									
במיליוני ש"ח									
1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	116,615	41	343	-	-	71	-	5,169	110,991
2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	7,231	-	-	-	-	4,614	-	407	2,210
3 בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))	19,369	-	72	-	-	5,138	-	13,459	700
5 תאגידים	121,208	-	112,778	-	-	2,437	-	5,993	-
6 חשיפות קמעונאיות ליחידים	64,412	-	-	64,412	-	-	-	-	-
7 הלוואות לעסקים קטנים	9,656	-	-	9,656	-	-	-	-	-
8 בביטחון נכס מגורים	81,090	-	3,644	23,971	3,755	22,003	27,717	-	-
9 בביטחון נדל"ן מסחרי	54,660	-	54,660	-	-	-	-	-	-
10 הלוואות בפיגור	3,188	1,957	1,231	-	-	-	-	-	-
11 נכסים אחרים*	11,866	640	8,060	-	-	-	-	-	3,166
11א *מזה: בגין מניות	1,513	410	1,103	-	-	-	-	-	-
12 סך-הכל	489,295	2,638	180,788	98,039	3,755	34,263	27,717	25,028	117,067

(1) היתרות בגילוי כוללות יתרות חוב מאזניות וחץ-מאזניות המשקפות סיכון אשראי, זאת למעט סכומי מסים נדחים והשקעות בתאגידים פיננסיים מתחת לספי הניכוי (הכפופים למשקל סיכון 250%). חשיפות בגין סיכון אשראי צד נגדי וחשיפות איגוח.
 (2) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לאחר מקדמי המרה לאשראי ולאחר שיטות להפחתת סיכון אשראי.

ה. סיכוני אשראי של צד נגדי

סיכון הצד הנגדי מוגדר בבנק בהתאם להגדרה המופיעה בנב"ת 203 כסיכון האשראי הנובע מעסקות במכשירים פיננסיים נגזרים. הסיכון הינו שהצד הנגדי לעסקה יכנס לכשל לפני הסילוק הסופי של זרמי המזומנים בעסקה בנגזרים. ערך השוק של העסקה יכול להיות חיובי או שלילי לכל אחד מהצדדים לעסקה, ערך השוק אינו ודאי ועשוי להשתנות לאורך זמן ובהתאם לתנועות בגורמי סיכון השוק העומדים בבסיסו.

ה.1. ניהול סיכון הצד הנגדי

מטרת ניהול הסיכון הינה לאפשר לקחת סיכוני צד נגדי בצורה מושכלת באמצעות קביעת מדיניות, הגדרת תיאבון סיכון ומגבלות וקביעת מתודולוגיה לאמידת הסיכון.

לפעילות לקוחות הבנק במכשירים פיננסיים נגזרים פותחו בבנק מודלים ממוחשבים לאמידת ולבקרת סיכון הצד הנגדי, הן ברמת העסקה והן ברמת הלקוח, המאפשרים מעקב שוטף אחר מצב הלקוחות. עבור פעילות זו, חשיפת האשראי למועד מסוים מוגדרת כסך של השווי הנוכחי של הפוזיציה, בתוספת סיכון פוטנציאלי להפסד עתידי, שנובע מתנודתיות של נכסי הבסיס בפוזיציה של הצד הנגדי, תוך התחשבות בקיזוז ומתאם בין העסקות, ומייצג את ההפסד הפוטנציאלי של הבנק במידה שהצד הנגדי ייקלע לכשל.

הסיכון הפוטנציאלי להפסד עתידי הנובע מן העסקות במכשירים פיננסיים נגזרים ביחס לצד הנגדי נמדד על-ידי הפעלת מקדמים שמרניים על הסכומים הנומינליים של העסקות, או בגישת התרחישים שמחשבת את החשיפה הפוטנציאלית המקסימלית של הלקוח מתוך מגוון של מצבי שוק שונים, או על-פי מודל פנימי שפותח בבנק. שיטת המדידה מותאמת ללקוח בהתאם לאופי הפעילות בתיק הנגזרים שלו ולהסכמים עליהם חתם מול הבנק.

מטרת המודלים הנ"ל הינה להביא את החשיפה לסיכון צד נגדי למונחי חשיפת אשראי. חשיפת האשראי מנוהלת על-ידי היחידות העסקיות לפי מדרג סמכויות האשראי ולפי שיוך הלקוח: חטיבה עסקית, חטיבה קמעונית וחטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית. במעגל זה קיימות יחידות בקרה שתפקידן לעקוב אחר החשיפות לעומת המגבלות ולחשב את הדרישה לביטחונות.

נקבעו כללים ונוהלי עבודה לקביעת רמת הבטחות הנדרשת מול עסקות אלו, וכן כללי הפעולה הנדרשים לסגירת החשיפות.

מדיניות הביטחונות מותאמת לאופי פעילות הלווה בתחום הנגזרים בכפוף לנוהל בנקאי תקין 330. מגבלות החשיפה לצד נגדי נקבעות על-ידי סמכויות האשראי המתאימות בבנק.

המחלקה לניהול סיכוני שוק ונזילות בחטיבה לניהול סיכונים משמשת כמעגל בקרה שני ואחרית לקביעת המתודולוגיה לאמידת החשיפה לסיכון הצד הנגדי, להטמעתה בבנק ולחישוב חשיפת האשראי של הלקוחות בגין פעילותם בחדר העסקות, הן לצורך דרישת ביטחונות והן לצורך הקצאת הון כלכלית. מדיניות הבנק לפעילות בנגזרים עם מוסדות פיננסיים המחויבים לעמידה בדרישות להלימות הון הינה לפעול במסגרת הסכמים לתיחום החשיפה (CSA). במסגרת הסכמים אלה אין תנאים הדורשים הגדלת ביטחונות במקרה של הורדת דירוג. ההיבטים התפעוליים הנובעים מהפעילות נבדקים ומבוקרים באופן שוטף על-ידי יחידה ייעודית.

לצורך חישוב חשיפת סיכון האשראי בגין מכשירים פיננסיים נגזרים בדוחות הכספיים, מיישם הבנק את שיטת החשיפה הנוכחית, כפי שנקבעה בהוראת ניהול בנקאי תקין 203. על מנת לנהל ולמתן את הסיכון, הבנק מפעיל טכניקות המאפשרות לקזז עסקות בנגזרים, וזאת בהתאם להוראה ובהתקיים, בין היתר, התנאים הבאים:

- קיומו של חוזה או הסכם קיזוז עם הצד הנגדי היוצר התחייבות משפטית יחידה המכסה את כל העסקות הכלולות, באופן שתהא לתאגיד הבנקאי הזכות לקבל, או החובה לשלם, אך ורק את הסכום נטו של הערכים המשוערכים לשוק החיוביים והשליליים של עסקות בודדות שנכללו במערך הקיזוז, במקרה שאותו צד נגדי לא יכבד את התחייבותיו עקב כשל, פשיטת רגל, פירוק או נסיבות דומות.
  - קיומן של חוות דעת משפטיות כתובות ומנומקות, שלפיהן, במקרה שהעניין יועמד למבחן משפטי, בתי המשפט והרשויות המנהליות הרלוונטיות ימצאו כי חשיפת התאגיד הבנקאי היא סכום נטו על-פי:
  - החוק בתחום השיפוט שבו רשום הצד הנגדי, וכן, במקרה שמעורבת שלוחה זרה של הצד הנגדי, גם חוק תחום השיפוט שבו ממוקמת השלוחה;
  - החוק החל לגבי העסקות הפרטיות;
  - החוק החל לגבי כל חוזה או הסכם הדרושים כדי לבצע את הקיזוז בפועל.
  - קיומם של נהלים פנימיים שנועדו לוודא כי מאפייניהם המשפטיים של הסדרי הקיזוז ייבחנו לאור האפשרות של שינויים בחוק הרלוונטי. הנהלים יבטיחו, בין היתר, ביצוע סקירות משפטיות חוזרות.
  - קיומם של נהלים פנימיים שתכליתם לוודא כי טרם הכללת העסקה במערך הקיזוז, אותה עסקה נכללת בחוות דעת משפטיות העונות על הקריטריונים הקבועים לעיל.
- החשיפה לסיכון בכיוון השגוי (Wrong Way Risk) נבחנת במסגרת הפעלת תרחישי קיצון. סיכון זה מוצף כאשר נתוני התרחיש משפיעים הן על גודל החשיפה והן על אירועי כשל באופן עקבי.

תרחישים בהם יכול להיווצר מצב בו הבנק ייאלץ להגדיל את הביטחונות המופקדים אצל צדדים נגדיים מובאים בחשבון במסגרת מודל הנזילות הפנימי ע"מ להבטיח היערכות מספקת במקרה של התממשות התרחיש. בנוסף לסיכון האשראי של צד נגדי בגין סיכון לכשל, נדרש הבנק להקצות הון לכיסוי הסיכון להפסדי שערורך לשווי שוק (CVA), בגין סיכון צפוי של צד נגדי לנגזרים מעבר לדלפק (OTC).

ה.2. חשיפות לסיכון צד נגדי

לוח ה-1: ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי לפי גישה פיקוחית

31 בדצמבר 2018				31 בדצמבר 2019				
RWA	EAD לאחר CRM	חשיפה פוטנציאלית עתידיית	עלות שחלוף	RWA	EAD לאחר CRM	חשיפה פוטנציאלית עתידיית	עלות שחלוף	
במיליוני ש"ח								
6,449	9,269	6,383	2,886	5,130	7,800	5,580	2,220	1 שיטת החשיפה הנוכחית
-	-	-	-	-	-	-	-	3 הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקות מימון ניירות-ערך (SFT))
6,449	9,269	6,383	2,886	5,130	7,800	5,580	2,220	6 סך-הכל

לוח ה-2: הקצאת הון בגין התאמת שערורך לסיכון אשראי

31 בדצמבר 2018		31 בדצמבר 2019		
RWA	EAD לאחר CRM	RWA	EAD לאחר CRM	
במיליוני ש"ח				
3,327	9,269	2,713	7,800	3 סך-כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית

לוח ה-3: הגישה הסטנדרטית - חשיפות לסיכון אשראי של צד נגדי לפי תיק פיקוחי ומשקלות סיכון

31 בדצמבר 2019					
סך חשיפת אשראי	100%	50%	20%	0%	
במיליוני ש"ח					
98	-	-	-	98	ריבנויות
1,128	-	1,128	-	-	ישויות סקטור ציבורי (PSEs) שאינן ממשלה מרכזית
2,473	17	722	1,734	-	בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))
3,872	3,351	521	-	-	תאגידים
19	19	-	-	-	תיקים קמעונאיים פיקוחיים
5	5	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
205	205	-	-	-	בביטחון נדל"ן מסחרי
-	-	-	-	-	נכסים אחרים
7,800	3,597	2,371	1,734	98	סך-הכל

31 בדצמבר 2018					
סך חשיפת אשראי	100%	50%	20%	0%	
במיליוני ש"ח					
17	-	-	-	17	ריבנויות
1,071	-	1,071	-	-	ישויות סקטור ציבורי (PSEs) שאינן ממשלה מרכזית
2,637	42	309	2,286	-	בנקים (לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB))
5,204	4,634	570	-	-	תאגידים
28	28	-	-	-	תיקים קמעונאיים פיקוחיים
10	10	-	-	-	הלוואות לעסקים קטנים
302	302	-	-	-	בביטחון נדל"ן מסחרי
-	-	-	-	-	נכסים אחרים
9,269	5,016	1,950	2,286	17	סך-הכל

לוח ה-4: הרכב הביטחון - בגין חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי

31 בדצמבר 2019					
ביטחון שמשמש בעסקאות למימון ניירות-ערך (SFTs)		ביטחון שמשמש בעסקאות נגזרים			
שווי הוגן של ביטחון שהופקד	שווי הוגן של ביטחון שהתקבל	שווי הוגן של ביטחון שהופקד		שווי הוגן של ביטחון שהתקבל	
		לא מנותק	מנותק	לא מנותק	מנותק
במיליוני ש"ח					
-	-	666	-	15	-
-	-	1,632	-	835	-
-	-	-	-	23	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	119	-
-	-	-	-	-	-
-	-	2,298	-	992	-

31 בדצמבר 2018					
ביטחון שמשמש בעסקאות למימון ניירות-ערך (SFTs)		ביטחון שמשמש בעסקאות נגזרים			
שווי הוגן של ביטחון שהופקד	שווי הוגן של ביטחון שהתקבל	שווי הוגן של ביטחון שהופקד		שווי הוגן של ביטחון שהתקבל	
		לא מנותק	מנותק	לא מנותק	מנותק
במיליוני ש"ח					
-	-	193	-	17	-
-	-	1,361	-	1,112	-
-	-	-	-	71	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	131	-
-	-	-	-	-	-
-	-	1,554	-	1,331	-

לוח ה-5: חשיפות לנגזרי אשראי

לבנק אין חשיפות לנגזרי אשראי ליום 31 בדצמבר 2019 וליום 31 בדצמבר 2018.

לוח ה-6: חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים

31 בדצמבר 2018		31 בדצמבר 2019		
RWA	EAD אחרי CRM	RWA	EAD אחרי CRM	
במיליוני ש"ח				
500	2,949	332	2,191	1 חשיפות לצד נגדי מרכזי כשיר (סך-הכל)
-	-	-	-	2 חשיפות לעסקות עם צד נגדי מרכזי כשיר (לא כולל ביטחון ראשוני והעברות לקרן סיכונים), מזה:
-	-	-	-	3 א. נגזרי OTC
17	855	15	735	4 ב. עסקות נגזרים סחירים בבורסה
-	-	-	-	5 ג. עסקות מימון ניירות-ערך
-	-	-	-	6 ד. מערכי קיזוז שבהם אושר קיזוז בין מוצרים
-	-	-	-	7 ביטחון ראשוני מנותק
33	1,644	23	1,162	8 ביטחון ראשוני לא מנותק
450	450	294	294	9 העברות ממומנות לקרן סיכונים
-	-	-	-	10 העברות לא ממומנות לקרן סיכונים
-	-	-	-	11 חשיפות לצד נגדי מרכזי שאינו כשיר (סך-הכל)
-	-	-	-	12 חשיפות לעסקות עם צד נגדי מרכזי שאינו כשיר (לא כולל ביטחון ראשוני והעברות לקרן סיכונים), מזה:
-	-	-	-	13 א. נגזרי OTC
-	-	-	-	14 ב. עסקות נגזרים סחירים בבורסה
-	-	-	-	15 ג. עסקות מימון ניירות-ערך
-	-	-	-	16 ד. מערכי קיזוז שבהם אושר קיזוז בין מוצרים
-	-	-	-	17 ביטחון ראשוני מנותק
-	-	-	-	18 ביטחון ראשוני לא מנותק
-	-	-	-	19 העברות ממומנות לקרן סיכונים
-	-	-	-	20 העברות לא ממומנות לקרן סיכונים

ו. סיכון שוק

סיכון שוק הינו סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינוי בשווי כלכלי של מכשיר פיננסי או תיק מסוים עקב שינויים במחירים, שערים, מרווחים ופרמטרים אחרים בשוקים, ובכלל זה:

- **סיכון ריבית** - סיכון להפסד או לירידת-ערך כתוצאה משינויים בשערי ריבית במטבעות השונים;
- **סיכון מטבע** - סיכון להפסד כתוצאה משינויי שער חליפין;
- **סיכון אינפלציה** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בעקום הציפיות למדד המחירים לצרכן;
- **סיכון מחירי מניות** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי המניות או מדדי המניות;
- **סיכון מרווחי אשראי** - סיכון להפסד כתוצאה משינוי במרווח בין התשואה לפדיון של אגרות-חוב קונצרניות הנסחרות בשוקים לבין הריבית חסרת הסיכון הרלוונטית;
- **סיכון תנודתיות** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי התנודתיות המצוטטים בשוק;
- **סיכון מרווח (Basis spread)** - סיכון להפסד כתוצאה משינויים במרווחים בין עקומי ריבית שונים או בסיסי ריבית שונים.

גורמי סיכון השוק העיקריים אליהם חשוף הבנק הם שערי הריבית של השקל במגזר הצמוד והלא-צמוד, אינפלציה, שער החליפין שקל/דולר ומרווחים בין עקומי הריבית השונים.

1.1. סיכון שוק

1.1.א. ניהול סיכון השוק

ניהול סיכונים השוק מתבצע בראייה גלובלית של הפעילות בבנק בארץ ובסיני הבנק בחו"ל ובשים לב לפעילות החברות הבנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה. ניהול סיכונים השוק מתבצע בכל חברה בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי מדיניות הנקבעת על-ידי הדירקטוריון של כל חברה ובהתאמה למדיניות הקבוצתית. הבנק קבע מגבלות סיכון קבוצתיות החלות גם על החברות הבנות בהן רמת הסיכון הוגדרה כמשמעותית לקבוצה. אמידה ובקרה של סיכונים שוק ונזילות מתבצעות על בסיס מתודולוגיה אחידה ברמת הקבוצה, בהנחיית החטיבה לניהול סיכונים, ובשים לב לגודל ההון ולאופי המיוחד של הפעילות בכל חברה. החשיפות לסיכונים שוק של הבנק ושל החברות הבנות נבחנות על-ידי המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות בחטיבה לניהול סיכונים ומדווחות להנהלה ולדירקטוריון הבנק בתדירות התואמת את רמת הסיכון.

חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית אחראית על ניהול החשיפות לסיכונים שוק הנוצרות כתוצאה מפעילות כל היחידות העסקיות בבנק. סיכונים השוק בתיק הבנקאי מנוהלים על-ידי אגף ניהול נכסים והתחייבויות וסיכונים השוק למסחר מנוהלים באגף חדרי עסקות וברוקראז'. אמידת סיכונים השוק ובקורות משלימות עליהם מתבצעות בחטיבה לניהול סיכונים במחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות, באופן בלתי תלוי, בנוסף על המעקב והניתוח המבוצעים כחלק מפעילותה של חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית.

מסגרות הסיכון משקפות את תיאבון הסיכון של הבנק לסיכונים שוק, דהיינו, רמת הסיכון שהדירקטוריון וההנהלה מוכנים לשאת במסגרת הפעילות העסקית על מנת להשיג תשואה/ערך. המסגרות נקבעות על-ידי הדירקטוריון ומעוגנות בנהלים הכלליים, בין היתר, מגבלות על רגישות השווי הכלכלי של הבנק לשינויים בגורמי סיכון עיקריים ומגבלות ייעודיות לתחומים השונים. התיאבון לסיכון שוק בבנק נקבע במונחי VaR או רגישויות ו/או תרחישים. זיהוי החשיפה לסיכונים שוק מבוצע באופן שיטתי על-ידי איסוף מידע ממערכות ניהול המוצרים למסחר ולא למסחר. המידע מנותח לצורך ניהול הסיכון ואמידתו תוך שימוש במערכות מיכון מתקדמות המותאמות לכל אחד מן הצרכים ובמודלים מקובלים לתמחור. המודלים נבחנים בהליך תיקוף סדור.

1.1.ב. מדיניות ניהול סיכונים השוק

מדיניות ניהול סיכונים השוק בקבוצת הבנק באה לידי ביטוי במדיניות ניהול סיכונים קבוצתית ובמגבלות הכמותיות שהעיקריות שבהן מפורטות בהמשך פרק זה. הפעילות בשווקים מיועדת הן למטרות גידור החשיפות הנוצרות מפעילות הבנק וממתן שירות ללקוחותיו והן לניהול פוזיציות במסגרת מגבלות. ככלל, ניהול סיכונים השוק בקבוצה מכוון להגדלת תוחלת הרווח, תוך שמירה על רמות סיכון מאושרות ומבוקרות.

מדי שנה מוצג לאישור הדירקטוריון מסמך המדיניות לניהול סיכונים Treasury בקבוצה, במסגרתו מאושרים בין היתר נוהלי הסיכון ובהן מגבלות והרשאות לפעילויות השונות ובהן: מסגרת כוללת לאומדן הסיכון בתיק הבנקאי בבנק הפועלים, מגבלות על רגישות כלל הבנק לגורמי סיכון ומסגרות סיכון לתחומים השונים בפעילות המסחר, בפעילות התיק הבנקאי ובפעילות ההשקעות. המסמך משקף את תוכנית העבודה של חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית בתחום זה. מסמכי המדיניות כוללים התייחסות לאירועים המחייבים דיווח לרבות נוהל אסקלציה למנכ"ל וליו"ר הדירקטוריון, לפי העניין, ובהם התפתחויות חריגות בשווקים או אירוע מהותי אחר.

לוח ו-1: המגבלות העיקריות על חשיפות לסיכונים שוק נכון ליום 31.12.2019*

מגבלה	במיליוני ש"ח	% מההון הפיננסי הפעיל
כלל פעילות הבנק		
אומדן סיכון כולל (VaR)	900	
רגישות השווי הכלכלי לשינויים של 1% במקביל בעקומי הריבית:		
שקל לא-צמוד	720	
שקל צמוד מדד	1,360	
מטבע-חוץ	500	
רגישות לשינוי של 10% בשער החליפין שקל/דולר		
חשיפות בסיס במגזר:		
שקל צמוד מדד	+/-110%	
מטבע-חוץ לרבות צמודי מטבע-חוץ	+/-30%	
מזה: תיק למסחר		
אומדן סיכון כולל (VaR)	100	
רגישות השווי הכלכלי לשינויים של 1% במקביל בעקומי הריבית:		
שקל לא-צמוד	120	
שקל צמוד מדד	160	
מטבע-חוץ	70	
רגישות לשינוי של 10% בשער החליפין שקל/דולר		
חשיפה למדד - מגבלת פוזיציה נטו		
חשיפת בסיס: מטבע-חוץ לרבות צמודי מטבע-חוץ	+/-10%	
רגישות הכנסה בתיק הבנקאי בישראל		
רגישות ההכנסה לשנה לשינויים של 1% במקביל בעקומי הריבית:		
שקל לא-צמוד	1,000	
שקל צמוד מדד	300	
מטבע-חוץ	500	

* בתחילת שנת 2020 שונו חלק מהמגבלות תוך שמירה על מסגרת תיאבון הסיכון.

1.1.ג. אמצעי פיקוח ומימוש המדיניות

הפעילות היוצרת את סיכונים השוק נמצאת בתחום האחריות של צוות הנהלה לניהול נכסים והתחייבויות. המדיניות, לרבות המגבלות שנקבעו, מובאות לדיון ולאישור, לפי העניין, לצוותי ההנהלה, לוועדות הדירקטוריון או למליאת הדירקטוריון. הפעילות השוטפת מתנהלת על-ידי צוותי משנה בהשתתפות בעלי תפקידים בכירים בבנק, האחד בראשות מנהל חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית והשני בראשות מנהלת אגף ניהול נכסים והתחייבויות. צוות מקומי פועל גם בניו-יורק. פעילות הצוותים היא במסגרת החלטות הדירקטוריון וועדותיו בדבר חשיפות לסיכונים שוק ובכפוף להוראות הפיקוח על הבנקים, או הרגולטור המקומי, לפי העניין.

הדירקטוריון והוועדה לניהול ובקרת סיכונים מקבלים דיווח על הפעילות, החשיפות, תוצאות הפעילות וביצוע המדיניות שאושרה, לפחות אחת לרבעון. הדיווחים כוללים: סקירת נושאים שנידונו ודווחו בצוותים, לרבות החלטות עיקריות; עיקרי החשיפות ורמות הסיכון המנוצלות מתוך המסגרות המאושרות; תוצאות הפעילות; סיכום אירועי דיווח במידה ואירעו (הפסדים, חריגות מנהלים, אירועים חריגים); בקשות ואישורים להרחבת פעילויות; תמונת סיכון שוק כוללת של פעילות הבנק וחברות בנות בעלות חשיפות משמעותיות לקבוצה ודיווחים נוספים על-פי העניין.

אמידת הסיכונים ובקרתם

מעגל בקרה ראשון - חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית, סניפי חו"ל וחברות בנות: בנוסף על אמידת הסיכונים, בחינת התוצאות ובקרה שוטפת על העמידה במגבלות, מתבצעת עבודת בקרה תפעולית על-ידי יחידות שונות בחטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית ובשלוחות. מטרתיה הנוספות של בקרה זו הן בדיקת תקינות, שלמות והתאמה בין בסיסי הנתונים השונים במערכות דיווח שונות ואיתור שגיאות תפעוליות.

מעגל בקרה שני - החטיבה לניהול סיכונים: זיהוי ואמידת הסיכונים, בקרת המגבלות על היקף הסיכונים והדיווח על הממצאים מבוצעים, או מבוקרים, על-ידי המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות בחטיבה לניהול סיכונים, באופן בלתי תלוי בניתוחים השוטפים ובדיווחים המבוצעים כחלק מפעילות המעגל הראשון. המחלקה גם מבצעת בקרה משלימה על סיכונים השוק בקבוצה. המחלקה אחראית לגיבוש, לתחזוקה ולפיתוח השוטף של המדיניות הקבוצתית ושל המתודולוגיה לאמידת סיכונים שוק של קבוצת הבנק.

1.1. המתודולוגיה לאמידת סיכונים השוק

המתודולוגיה להערכת סיכונים שוק אשר בשימוש בבנק אושרה על-ידי הדירקטוריון והנהלה. המתודולוגיה כוללת חישובי VaR, תרחישים ותרחישי קיצון (Stress Test) על כל תיקי המסחר ועל התיק הבנקאי. המתודולוגיה להערכת סיכונים שוק תואמת את היעדים האסטרטגיים בבנק ואת דרישות ועדת באזל ועומדת בסטנדרטים בינלאומיים.

המתודולוגיה לאמידת סיכון VaR

אומדן הסיכון במונחי VaR בפעילות המסחר מחושב לפחות פעם ביום, באופן של עשרה ימי עסקים וברמת מובהקות של 99%. ההתייחסות הינה לסיכון הגבוה מבין שתי שיטות אמידת סיכון מקובלות. האומדן מספק התראה מהירה יחסית על רמת סיכון השוק בתקופות של עלייה בתנודתיות. שערור מלא של התיק למסחר מתבצע לפחות אחת ליום, בתרחישים שונים, לצורך אומדן. בנוסף, מבוצע באופן שוטף תהליך בחינה בדיעבד (Backtest), במטרה לבחון את תקפות מודל אמידת הסיכון בתיק למסחר. מספר חריגות נבחן על-פי קריטריונים שהוגדרו בהמלצות ועדת באזל כאשר עד ארבע חריגות מתוך כמתיים חמישים תצפיות בשנה נחשב כ"תחום הירוק" (לרמת מובהקות של 99%). תוצאות הבדיקה מדווחות שנתית להנהלה ולדירקטוריון. על-פי מספר חריגות בשנת 2019 המודל עומד בקריטריונים שהוגדרו על-ידי ועדת באזל לקבלת המודל. חריגות מתוצאות המודל נבחנו על-ידי המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות ונמצא כי מקורן בתנודתיות חריגה בשווקים הפיננסיים. בנוסף, אמידת סיכון של פעילות התיק הבנקאי בשיטת ה-VaR מתבצעת אחת לחודש בשיטה ההיסטורית ובאופן של חודש.

מגבלות המתודולוגיה לאמידת הסיכון בפעילות המסחר בבנק

- סימולציות מונטה קרלו מניחה כי גורמי הסיכון מתפלגים נורמלית. הנחה זו איננה מתקיימת תמיד במציאות;
  - הסימולציה ההיסטורית מניחה כי ההתנהגות ההיסטורית של גורמי הסיכון תחזור על עצמה בעתיד, דבר שעלול לא להתקיים;
  - שינוי פתאומי בגורם סיכון אינו ניתן לחיזוי באף אחת מהשיטות;
  - בשימוש ברמת מובהקות של 99% מתעלמים מהפסדים שעשויים להתרחש מעבר לרמת המובהקות;
  - השימוש באופן של עשרה ימי עסקים מגלם הנחה כי ניתן לגדר ולמכור את הפוזיציות, תוך עשרה ימי עסקים. במוצרים יחודיים, במצבי שוק מסוימים או בתקופות משבר ייתכן ובעיות הנזילות בשוק לא תאפשרנה סגירה או גידור מלא של הפוזיציות בפרק זמן זה;
  - אומדן הסיכון מחושב על הפוזיציות רק מספר פעמים במהלך יום העסקים.
- כדי למתן את השפעת המגבלות האמורות מופעלים, בנוסף, תרחישי מאמץ לבדיקת ההפסד האפשרי במקרים קיצוניים, לגבי כל תחומי הפעילות למסחר, כמפורט להלן.

מגבלות המתודולוגיה לאמידת הסיכון בתיק הבנקאי

- סיכון האשראי הגלום בנכסים אינו מהווה פרמטר בחישובים שנעשים לצורך אמידת סיכונים השוק, אשר מטרתם להתמקד בכימות סיכונים השוק בתיק הבנקאי;
  - המידע המשמש לאמידת הסיכון נאסף ממערכות מיכון שונות;
  - שימוש במודלים התנהגותיים לביטוי האופציונאליות במוצרים שונים;
  - הסימולציה ההיסטורית מניחה כי ההתנהגות ההיסטורית של גורמי הסיכון תחזור על עצמה בעתיד, דבר שעלול לא להתקיים;
  - בשימוש ברמת מובהקות של 99% מתעלמים מהפסדים שעשויים להתרחש מעבר לרמת המובהקות.
- כדי למתן את השפעת המגבלות האמורות, מופעלים, בנוסף, תרחישי קיצון לבדיקת ההפסד האפשרי במקרים קיצוניים כמפורט להלן וכן נבדקת השפעת הקרסת ההנחות ההתנהגותיות.

המתודולוגיה להפעלת תרחישים ותרחישי קיצון

- המתודולוגיה להערכת סיכוני שוק בבנק כפופה למתודולוגיה הקבוצתית וכוללת גם חישוב אומדני סיכון במונחי VaR וגם הפעלת תרחישים ותרחישי קיצון (Stress tests) על תיקי המסחר ועל התיק הבנקאי:
- ניתוח רגישות - רגישות התיק/הפעילות לגורמי הסיכון השונים נבחנת באמצעות הרצת תרחישים על גורם סיכון אחד, כאשר שאר גורמי הסיכון נשארים קבועים. בדרך זו ניתן לבחון את השפעתם של גורמי הסיכון העיקריים על התיק. בתיקי האופציות נבחנת גם השפעה צולבת של יותר מגורם סיכון אחד;
  - תרחיש היסטורי גרוע ביותר המבוסס על היסטוריה של חמש השנים האחרונות ובאופק של עשרה ימי עסקים מחושב על התיק למסחר. תרחיש היסטורי גרוע ביותר המבוסס על היסטוריה מ-2007 ובאופק של חודש מחושב על התיק הבנקאי ועל כלל הבנק;
  - תרחישים מאקרו כלכליים - תרחישים סובייקטיביים שפותחו בשיתוף עם המחלקה הכלכלית של הבנק ואושרו על-ידי צוות תרחישי קיצון; המתודולוגיה להפעלת תרחישי קיצון בבנק מתוארת בסעיף ב.4. לעיל.
  - תרחישי ריבית קבועים - סט תרחישים שבו הריביות העיקריות שהבנק חשוף אליהן מתורחשות בשינויים מקבילים ולא מקבילים;
  - תרחישים קיצוניים במתודולוגיה דומה לזו המופעלת ביצירת תרחישי VaR, המבוססים על התנודתיות של גורמי הסיכון בתקופת לחץ בשווקים (Stressed VaR);
  - תרחישים נוספים על-פי הצורך.
- העקרונות המנחים את קביעת והפעלת התרחישים אושרו על-ידי צוות ההנהלה והדירקטוריון.

2.1. סיכון שוק בתיק למסחר

סיכוני שוק בתיק למסחר הם תוצאה של פעילות הבנק כעושה שוק, כסוחר וכמנהל פוזיציות עבור עצמו. ככלל, הפעילות מבוססת על ניהול דינמי של הפוזיציות באמצעות מכשירים פיננסיים סחירים ונזילים. השינויים בהיקף החשיפות עשויים להיות מהירים כפונקציה של שינויים בשווקים ושל פעילות הלקוחות, לרוב, ניתן לשנות את היקף החשיפות במהירות ולהתאימן לפוזיציה הרצויה.

רמת הסיכון של הבנק נמדדת ומבוקרת על-פי נהלים הכוללים, בין היתר, מגבלות על אומדן סיכון במונחי VaR ועל רגישות השווי הכלכלי לשינויים בגורמי הסיכון העיקריים. אומדן סיכון בשיטת הערך בסיכון (VaR), אומד את ההפסד המקסימלי הצפוי לתאגיד בשל התממשות סיכוני שוק, בתקופת זמן נתונה וברמת מובהקות סטטיסטית שנקבעה מראש על-ידי הבנק ואושרה על-ידי הדירקטוריון (ראה [המתודולוגיה לאמידת הסיכון לעיל](#)). אומדן הסיכון VaR בפעילות למסחר נעשה באופק של עשרה ימי עסקים, ומשמעו הנחה כי ניתן לגדר ולמכור את הפוזיציות תוך עשרה ימי עסקים. המגבלות העיקריות לפעילות מפורטות בפרק ניהול סיכוני השוק לעיל. אמידת הסיכון וכן בדיקת העמידה במגבלות של הפעילות למסחר מתבצעות לפחות פעם ביום, הן על-ידי יחידות בקרה בתוך חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית והן על-ידי יחידות במעגל הבקרה השני.

לוח ו-2: אומדני הסיכון של הפעילות למסחר (VaR)

ממוצע בשנת 2019	ליום 31 בדצמבר 2019	
		במיליוני ש"ח
24	31	סך-הכל מסחר בחדרי העסקות
ממוצע בשנת 2018	ליום 31 בדצמבר 2018	
		במיליוני ש"ח
19	22	סך-הכל מסחר בחדרי העסקות

לוח ו-3: רגישות לשינויים בשערי חליפין של מטבעות חוץ בעלי נפח פעילות משמעותי ושינויים במדד המחירים לצרכן

31 בדצמבר 2018		31 בדצמבר 2019		
ירידה 10%	עלייה 10%	ירידה 10%	עלייה 10%	
במיליוני ש"ח				
60	113	68	189	דולר ארצות-הברית
16	15	26	45	אירו
במיליוני ש"ח				
ירידה 3%	עלייה 3%	ירידה 3%	עלייה 3%	
(455)	263	(483)	355	מדד המחירים לצרכן

בטבלה לעיל מוצג ניתוח רגישות השווי הכלכלי של הבנק לשינויים בשערי חליפין, המבוסס על שערך כל המכשירים המאזניים והחוז-מאזניים במערכת לניהול סיכונים, תוך שימוש במודלים מקובלים לשערך כל מכשיר, ובשערים יציגים כשער הבסיס. לצורך החישוב משוערך התיק מחדש בשער חליפין המשקף עלייה/ירידה בשיעור המוצג, ללא הנחות נוספות. הרגישות למדד המחירים לצרכן מחושבת על-פי חשיפת הבנק למדד כמפורט בביאור 30 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019 ובתוספת השפעת רצפת מדד על הרווח החשבונאי הצפוי.

לוח ו-4: סיכון שוק על-פי הגישה הסטנדרטית

הבנק נדרש לשמור הון בגין נכסי סיכון שוק, על-פי מודל סטנדרטי שהוגדר על-ידי בנק ישראל. הלימות ההון הרגולטורית מחושבת על סיכונים הריבית והמניית בתיק למסחר בלבד, כפי שהוגדרו לעיל, ועל סיכונים המטבע בתיק הבנקאי ובתיק למסחר.

31 בדצמבר 2018	31 בדצמבר 2019	
נכסי סיכון במיליוני ש"ח		
מוצרים ישירים		
2,302	2,081	1 סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)
82	4	2 סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)
738	950	3 סיכון שער חליפין
-	-	4 סיכון סחורות
אופציות		
-	-	5 הגישה הפשוטה
307	493	6 גישת דלתה-פלוס
-	-	7 גישת התרחישים
-	-	8 איגוח
3,429	3,528	9 סך-הכל

בתחום פעילות לקוחות הבנק במכשירים פיננסיים נגזרים פותחו בבנק מודלים ממוחשבים לאמידת ולבקרת סיכון האשראי לצד הנגדי, הן ברמת העסקה והן ברמת הלקוח. מגבלות החשיפה לצד נגדי נקבעות על-ידי סמכויות האשראי המתאימות בבנק. כמו-כן, נקבעו כללים ונוהלי עבודה לקביעת רמת הבטוחות הנדרשת מול עסקות אלו, וכן כללי הפעולה לסגירת החשיפות מול הלקוח במידה ונדרש. מדיניות הבנק לפעילות בנגזרים עם מוסדות פיננסיים המחויבים לעמידה בדרישות להלימות הון הינה לפעול במסגרת הסכמים לתיחום החשיפה (CSA). למידע נוסף על חשיפות האשראי לצד נגדי ואופן ניהולן ראה [פרק סיכון אשראי צד נגדי לעיל](#).

3.1. סיכון ריבית בתיק הבנקאי

סיכון ריבית בתיק הבנקאי מתייחס להשפעה הפוטנציאלית של שינויים בעקומי הריבית השונים על הערך הכלכלי של הבנק (דהיינו, השינוי בערך הנוכחי של הנכסים וההתחייבויות) ו/או על הכנסות הריבית נטו (רגישות ההכנסה החשבונאית). הסיכון נוצר במהלך הפעילות הבנקאית השוטפת והיזומה של הבנק, ונובע ממתן שירות שוטף לקהל הרחב ולמגזר העסקי והפיננסי ומפעילויות אחרות, ובכללן חשיפת הריבית הנובעת מניהול תיק ההשקעות. הסיכון נובע מהבדלים במבנה הנכסים וההתחייבויות - פערי מגזר, תקופה, בסיסי ריבית, מועדי חידוש ריבית ועוד. בבנק קיימות מגבלות הן על רגישות הערך הכלכלי והן על רגישות ההכנסה (כולל חברות בנות פיננסיות המנוהלות על-ידו וחברות בנות בעלות חשיפה משמעותית לקבוצה) לתרחישי שינוי בעקומי הריבית השקלית, המדדית והמט"חית.

בחישוב חשיפת הבנק לשינוי בשערי הריבית במונחי ערך כלכלי ושווי הוגן מחשב הבנק את השפעת תזוזת הריבית על כל הנכסים וההתחייבויות הפיננסיים, תוך שימוש במודלים הבאים:

- מודל העו"ש - בהתבסס על מודל סטטיסטי והערכות מתייחס הבנק לחלק מיתרות עו"ש הזכות כיציבות ופורס אותן כהתחייבות לזמן ארוך יותר ממועד הפירעון החוזי.
- מודל פירעונות מוקדמים במשכנתאות - המודל כולל הנחות פירעון מוקדם בגין אשראי לדיור בהתאם להערכת הבנק בעזרת מודל סטטיסטי המתבסס על ניתוחים היסטוריים והנחות נוספות.

מודלים אלו נבחנים אחת לתקופה ומעודכנים באופן המשקף את השינויים בשוק ואת הערכות ההנהלה.

בטבלה להלן מוצג ניתוח רגישות השווי הכלכלי של הבנק לשינויים בעקומי הריבית, המבוסס, בין השאר, על היוון תזרימי המזומנים הצפויים בעקום ריבית שאינו מביא בחשבון את מרווח סיכון האשראי של הצד הנגדי ותוך שימוש במודלים פנימיים לגבי חלק מהמוצרים. זאת בשונה מהחישוב בטבלאות שווי הוגן המבוסס, בין השאר, על היוון תזרימי המזומנים הצפויים בריבית ניכון המשקפת גם את רמת הסיכון הגלומה במכשיר הפיננסי ותוך התחשבות בהתחייבויות לעובדים אשר אינן משמשות את הבנק בניהול רגישות הערך הכלכלי. בהתאם להוראות הדיווח לציבור של בנק ישראל, הבנק מיישם תרחישי זעזוע וקיצון היפותטיים לשינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו המותאם של המכשירים הפיננסיים המשמשים את הבנק. תרחישי הזעזוע והקיצון מחושבים בהתאם לנוסחאות שנקבעו בדרישות הדיווח. התרחישים הנדרשים הינם התללה (ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך), השטחה (עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך), עליות ריבית בטווח הקצר וירידת ריבית בטווח הקצר. התרחישים ייושמו באופן אחיד על כל המטבעות הנכללים בדיווח לציבור.

רגישות ההכנסה בטבלה להלן חושבה על-ידי שינוי עקומי הריבית תוך שימוש בהנחות לגבי שינויים במרווחי פיקדונות, מעבר כספים מעו"ש לפיקדונות במקרה של עליית ריבית לעומת יציבות ביתרות במקרה של ירידת ריבית ובהנחה של רצפות ריבית כך שעקומי הריבית השונים יורדים לאפס. במגזר מטבע-החוץ עקום הריבית יורד לאפס או לריבית השלילית הקיימת הנמוך מביניהם. בחלק מהתרחישים. ההפסד התיאורטי במקרה של ריבית שלילית (מתחת לרצפה) עלול להיות גבוה יותר. רגישות התיק למסחר חושבה בגישת MTM.

רגישות ההכנסה שונה מרגישות הערך, כיוון שאינה כוללת שינוי ערך מהווה של נכסים והתחייבויות לזמן ארוך אשר אינם נמדדים בדוח רווח והפסד על בסיס שווי הוגן.

מדיניות ניהול סיכון הריבית מכוונת, בהתאמה ליעדי הבנק, להשגת מבנה החשיפה הרצוי בכל אחד מהמגזרים (שקל לא-צמוד, שקל צמוד מדד ומטבע-חוץ וצמודי), בהתאם להערכות לגבי משתני השוק ובכפוף למגבלות. הרגישות לריבית נמדדת באופן מבוקר לפחות אחת לחודש, עם מדידות תקופות יותר לצרכי ניהול החשיפות. ככלל, מטרת ניהול סיכונים הריבית בקבוצה הינה לאפשר שירות ללקוחות תוך לקיחת סיכון באופן מבוקר. סיכון הריבית בתיק הבנקאי (סיכון שוק שאינו למסחר) בבנק הפועלים מנוהל בחטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית על-ידי אגף ניהול נכסים והתחייבויות ובכלל חברת בת בקבוצת הבנק בנפרד, על-פי מדיניות הנקבעת על-ידי הדירקטוריון של כל חברה ובהתאמה למדיניות הקבוצתית. אמידה ובקרה של הסיכון מתבצעות על בסיס מתודולוגיה אחידה ברמת הקבוצה, בהנחיית החטיבה לניהול סיכונים וחטיבת שווקים פיננסיים, ובשים לב לגודל ההון ולאופי המיוחד של הפעילות בכל חברה בת. החשיפה לסיכון של החברות הבנות נבחנת על-ידי יחידות בהנהלה הראשית ומדווחת להנהלה ולדירקטוריון הבנק בתדירות התואמת את רמת הסיכון. הבנק קבע מגבלות סיכון קבוצתיות החלות גם על השלוחות בהן רמת הסיכון הוגדרה כמשמעותית לקבוצה. זיהוי החשיפה לסיכונים ריבית מבוצע באופן שיטתי על-ידי איסוף מידע ממערכות ניהול המוצרים. המידע מנותח לצורך ניהול הסיכון ואמידתו תוך שימוש במערכות מיכון מתקדמות המותאמות לכל אחד מן הצרכים ובמודלים מקובלים. המודלים נבחנים בהליך תיקוף סדור.

בתיק הבנקאי בישראל, התזרימים הנובעים מנכסים והתחייבויות מופקים ומנותחים על-ידי מערכת ייעודית לניהול סיכון הריבית לכל המוצרים הבנקאיים, לפי תאריכי שינוי הריבית. כן מתקבלים נתונים בקבצים נפרדים מסניף ניו-יורק ומהחברות הבנות להן חשיפה משמעותית לקבוצה. במקביל מתבצעים חישובי רגישות במחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות שבחטיבה לניהול סיכונים, תוך שימוש במערכת לניהול סיכונים.

הכלים לניהול ולגידור החשיפות בתיק הבנקאי הינם מדיניות המחירים, ניהול תיק אגרות-החוב, הנפקת מכשירי חוב, עסקות חוץ-מאזניות ועוד. ניהול החשיפות שלא למסחר של הבנק מסתמך, בין היתר, על תחזיות והנחות עבודה לגבי ההתפתחויות הצפויות בשוקי הכספים וההון בארץ ובעולם. הבנק מגדר בנגזרים, תוך שימוש בחשבונאות גידור, חלק מרגישות הריבית של אגרות-החוב הארוכות במטבע-חוץ. השפעת הפעולות שבוצעו בשווקים נבחנות אחת לשבוע על-ידי אגף ניהול נכסים והתחייבויות. אחת לחודש נבחן שינוי הערך הכלכלי הנובע משינויים בשווקים על התיק הבנקאי כולל גידורים.

לוח ו-5: שווי הוגן נטו מותאם* של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

ליום 31 בדצמבר 2018 ⁽¹⁾					ליום 31 בדצמבר 2019					
שקל לא-צמוד	שקל למדד	שקל צמוד	שקל למדד	שקל לא-צמוד	שקל למדד	שקל צמוד	שקל למדד	שקל לא-צמוד	שקל למדד	
מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	מטבע-חוץ - מטבע-חוץ - סך-הכל	
במיליוני ש"ח										
438,300	11,526	63,595	49,240	313,939	443,716	10,977	58,409	50,697	323,633	נכסים פיננסיים**
סכומים אחרים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים, מורכבים וחוץ-מאזניים										
978,572	55,809	491,265	20,675	410,823	783,784	63,047	269,874	19,575	431,288	התחייבויות פיננסיות**
406,362	15,145	83,531	41,949	265,737	408,354	14,532	83,705	39,823	270,294	סכומים אחרים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים, מורכבים וחוץ-מאזניים
977,714	51,272	472,939	20,029	433,474	784,744	58,070	246,843	20,318	459,513	שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים
32,796	918	(1,610)	7,937	25,551	34,402	1,422	(2,265)	10,131	25,114	השפעת התחייבויות לזכויות עובדים
(4,127)	-	-	-	(4,127)	(4,918)	-	-	-	(4,918)	השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה
5,422	183	1,629	-	3,610	3,081	101	1,124	-	1,856	שווי הוגן נטו מותאם*
34,091	1,101	19	7,937	25,034	32,565	1,523	(1,141)	10,131	22,052	מזה: תיק בנקאי
33,563	911	(170)	7,202	25,620	32,012	1,327	(1,622)	10,018	22,289	

* שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא-כספיים, ולאחר השפעת התחייבויות לזכויות עובדים ופריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה. לפירוט נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 32 בדוחות הכספיים](#).

** למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים.

(1) כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.

לוח ו-6: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן נטו מותאם* של הבנק וחברות מאוחדות שלו

ליום 31 בדצמבר 2018 ⁽¹⁾					ליום 31 בדצמבר 2019					
שקל לא-צמוד	שקל למדד	מטבע-חוץ - דולר	מטבע-חוץ - אחר	סך-הכל	שקל לא-צמוד	שקל למדד	מטבע-חוץ - דולר	מטבע-חוץ - אחר	סך-הכל	
במיליוני ש"ח										
שינויים מקבילים										
626	69	142	(356)	771	145	52	37	(498)	554	עלייה במקביל של 1%
668	69	158	(341)	782	141	52	54	(509)	544	מזה: תיק בנקאי
(659)	(92)	(178)	409	(798)	(115)	(63)	(33)	551	(570)	ירידה במקביל של 1%
(684)	(92)	(146)	391	(837)	(103)	(64)	(41)	563	(561)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים										
(82)	82	37	(292)	91	(477)	24	(162)	(181)	(158)	התללה ⁽²⁾
(70)	82	38	(276)	86	(504)	25	(203)	(192)	(134)	מזה: תיק בנקאי
92	(42)	10	123	1	498	(14)	143	78	291	השטחה ⁽³⁾
107	(42)	27	111	11	535	(15)	203	87	260	מזה: תיק בנקאי
300	80	98	(181)	303	393	(4)	88	(146)	455	עליית ריבית בטווח הקצר
326	81	116	(184)	313	431	(6)	161	(143)	419	מזה: תיק בנקאי
(485)	(108)	(99)	134	(412)	(429)	3	(92)	136	(476)	ירידת ריבית בטווח הקצר
(484)	(109)	(100)	138	(413)	(465)	4	(155)	133	(447)	מזה: תיק בנקאי

* שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא-כספיים, ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים ופריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

- (1) כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.
- (2) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.
- (3) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

לוח ו-7: רגישות ההון הכלכלי של הבנק לשינויים במקביל בעקומי הריבית (השינוי התיאורטי בשווי הכלכלי כתוצאה מהתרחיש)

ליום 31 בדצמבר 2018		ליום 31 בדצמבר 2019				
מטבע-חוץ	שקל צמוד מדד	שקל לא-צמוד	מטבע-חוץ	שקל צמוד מדד	שקל לא-צמוד	
במיליוני ש"ח						
שינויים במקביל						
275	(506)	239	106	(855)	(319)	עלייה במקביל של 1%
(297)	592	(242)	(98)	987	410	ירידה במקביל של 1%

בשנת 2019 השתנתה רגישות ההון הכלכלי לשינוי במקביל בעקומים השקליים שאינם צמודי מדד בעיקר עקב גידול במתן משכנתאות וקניית אגרות-חוב מממשלתיות. עליית רגישות לעלייה במקביל גם בריבית הצמודה עקב גידול במתן משכנתאות והתקצרות ההנפקות של הבנק. הפער בין רגישות השווי הכלכלי לרגישות השווי ההוגן ליום 31 לדצמבר 2019 נובע בעיקרו משימוש בעקומי היוון שונים כמתואר לעיל שהשפעתם נאמדת בכ-0.3 מיליארד ש"ח במגזר הלא-צמוד וכ-0.3 מיליארד ש"ח במגזר צמוד המדד. בנוסף, סכום של כ-0.4 מיליארד ש"ח במגזר השיקלי הלא-צמוד מקורו מהוון התחייבויות לעובדים במודל השווי ההוגן אשר אינן משמשות את הבנק בניהול רגישות הערך הכלכלי.

לוח ו-8: השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית

ליום 31 בדצמבר 2018		ליום 31 בדצמבר 2019				
הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות ריבית	הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות מימון סך-הכל שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
במיליוני ש"ח						
שינויים במקביל						
1,360	522	838	1,251	327	924	עלייה במקביל של 1%
1,390	552	838	1,247	323	924	מזה: תיק בנקאי
(1,159)	(563)	(596)	(1,152)	(406)	(746)	ירידה במקביל של 1%
(1,171)	(575)	(596)	(1,141)	(395)	(746)	מזה: תיק בנקאי

לוח ו-9: חשיפה כוללת של הבנק וחברות מאוחדות שלו לשינויים בשיעורי הריבית

31 בדצמבר 2018 ⁽³⁾			31 בדצמבר 2019						31 בדצמבר 2019					
משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן*	משך חיים ממוצע אפקטיבי	שיעור תשואה פנימי	סך-הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל 20 שנה	מעל 10 עד 20 שנה	מעל 5 עד 10 שנים	מעל 3 עד 5 שנים	מעל 3 שנה	מעל 3 חודשים עד 3 חודשים	מעל 3 חודשים עד 3 חודשים	עם דרישה עד חודש
בשנים	באחוזים	במיליוני ש"ח	בשנים	באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
סכומים מדווחים														
1.02	3.26%	441,682	1.18	2.36%	446,148	6,871	1,116	7,869	26,140	30,713	35,944	29,303	24,537	283,655
0.89		979,668	0.91		784,429	646	113	1,590	37,469	56,529	86,683	157,390	221,041	222,968
1.01	1.94%	402,788	1.02	1.00%	405,943	686	-	2,253	23,085	24,754	36,104	59,394	16,523	243,144
*0.99		982,937	1.05		790,306	646	592	3,128	48,390	60,295	90,551	149,139	216,604	220,961
		35,625			34,328	6,185	637	4,078	(7,866)	2,193	(4,028)	(21,840)	12,451	42,518
החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית														
פירוט נוסף של החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית														
א. לפי מהות הפעילות														
** (2.42)		35,076	** (0.51)		33,783	6,193	693	4,210	(7,195)	2,753	(3,320)	(33,582)	14,161	49,870
**7.95		549	** (0.72)		545	(8)	(56)	(132)	(671)	(560)	(708)	11,742	(1,710)	(7,352)
ב. לפי בסיסי הצמדה														
** (3.59)		25,034	** (3.04)		22,052	3,800	25	2,317	(5,513)	(1,728)	(7,428)	(19,408)	4,736	45,251
**4.62		7,939	**4.94		10,131	50	611	1,873	(2,239)	5,800	2,539	845	(213)	865
** (18.84)		1,118	** (23.30)		382	572	1	(112)	(114)	(1,879)	861	(3,277)	7,928	(3,598)
מטבע-ישראלי לא-צמוד														
מטבע-ישראלי צמוד למדד														
מטבע-חוץ (לרבות צמוד מטבע-חוץ)														
ג. השפעות על החשיפה לשינויים בריבית														
8.54	1.98%	(4,127)	8.55	0.81%	(4,918)	-	(423)	(1,233)	(1,238)	(666)	(939)	(310)	(109)	-
1.10	1.75%	5,422	1.04	1.81%	3,081	-	-	-	(14,710)	(11,763)	(12,152)	(20,533)	-	62,239
(0.06)	(0.03%)	107	(0.07)	(0.04%)	288	-	(202)	(379)	64	(1,847)	(1,457)	2,665	907	537
השפעת התחייבויות לזכויות עובדים														
השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה														
השפעת פירעונות מוקדמים בהלוואות לדיור														

- * סווג מחדש.
- ** ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.
- (1) למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שווי הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים. לאחר השפעת פריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.
- (2) סכומים לקבל ולשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים, מורכבים וחוץ-מאזניים, לאחר השפעה של ההתחייבויות לזכויות עובדים.
- (3) כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.

הערות כלליות:

- א. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעור הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסר לכל מבקש.
- ב. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מייצגים את הערך הנוכחי של זרמי המזומנים העתידיים של כל מכשיר פיננסי (למעט פריטים לא-כספיים) ושל סכומים אחרים לקבל ולשלם ולאחר השפעת ההתחייבויות לזכויות עובדים ופריסה לתקופות של פיקדונות לפי דרישה כמוסבר בהערה 3 להלן, כשהם מהווים לפי שיעורי הריבית שמנכים אותם אל השווי ההוגן הכלול בגין המכשיר הפיננסי בביאור 32 בדוחות הכספיים, בעקביות להנחות שלפיהן חושב השווי ההוגן של המכשיר הפיננסי.
- ג. הערך הנוכחי של תזרימי המזומנים הנובעים מפיקדונות לפי דרישה חושב בהתאם להנחות לגבי תקופות לפירעון המשמעות את הבנק לניהול סיכוני ריבית.
- ד. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרימי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי ההוגן הכלול בגינו בביאור 32 בדוחות הכספיים.
- ה. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי ההוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שיגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.

4.1. סיכון מניות ומרווחי אשראי - סיכון השקעה

הגדרת סיכון השקעה בבנק, הינה חשיפה לשוק המניות, למרווחי אשראי ולסיכון האשראי בשווקי אגרות-החוב והמניות בתיק הבנקאי בקבוצה (כתוצאה מהחזקה במוצרים אלו עלול הבנק להיחשף גם לסיכונים ריבית ו/או מטבע ו/או נזילות ואלה מנוהלים בנפרד). על-פי הגדרת הבנק, אגרות-חוב ממשלת ישראל בש"ח ובמטבע-חוץ ואגרות-חוב ממשלה, המוחזקות על-ידי שלוחה, של המדינה בה היא פועלת, אינן נושאות סיכון השקעה ולכן אינן נכללות במדידת סיכון השקעה בבנק.

סיכון ההשקעה בקבוצה נוצר בשלוש מסגרות:

1. תיק השקעות המנוהל באחריות חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית. ככלל, השקעות אלה מבוצעות באמצעות ניירות-ערך סחירים.
  2. השקעות לא סחירות המבוצעות על-פי רוב באמצעות החברה הבת פועלים שוקי הון (פש"ה) על-פי מדיניות שנקבעת מדי תקופה על-ידי דירקטוריון פש"ה בהתאמה למדיניות הקבוצתית.
  3. חברות מוחזקות: אחזקות אסטרטגיות במניות של חברות בנות. לפירוט ראה [ביאור 15 בדוחות הכספיים](#).
- הקבוצה מחזיקה מניות ואגרות-חוב, בעיקר לצורכי השקעה, שירידה בערך עשויה לפגוע ברווח והפסד של הבנק ו/או בהון הבנק.

4.1.א. ניהול סיכון ההשקעה בתיק המנוהל

ניהול תיק השקעות בבנק על-ידי חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית הינו כלי לניהול של עודפי הנזילות, וכלי נוסף לניהול חשיפות הריבית, ההצמדה והנזילות בתיק הבנקאי. ככלל, תיק ההשקעות מורכב ממוצרים הנסחרים בשווקים הפיננסיים ושיש אפשרות לקבל עבורם ציטוטי מחיר. מסגרת ההשקעות נקבעה בראייה גלובלית וכלל מערכתית באישורו של דירקטוריון הבנק, וכוללת מגבלות על היקף ההשקעה ועל ממדי הסיכון הכוללים: מגבלת תיאבון סיכון וקיבולת סיכון במונחי תרחיש קיצון, ומגבלות פרטניות לאפיקי ההשקעה השונים, ביניהן מגבלות היקף על-פי סוגים, מגבלות פיזור גיאוגרפי, מגבלות דרוג ועוד. ההשקעות מבוצעות באמצעות מכשירים שהוגדרו כמותרים להשקעה.

הסיכון מנוהל באחריות-על של חטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית לגבי יישום של המדיניות בקבוצה, הקצאת המסגרות שאושרו בהנהלה ובדירקטוריון, המעקב, ההנחיה והדיווח. הניהול בפועל מבוצע על-ידי יחידת ניהול השקעות נוסטרו בחטיבת שווקים פיננסיים ובנקאות בינלאומית, תוך שימוש במערכות יעודיות. בנוסף, פעילות ההשקעות מותרת במספר מצומצם של חברות בנות, האחריות הניהולית על פעילות כל חברה בת הינה של חבר ההנהלה הממונה עליה.

במעגל הבקרה השני, המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות שבחטיבה לניהול סיכונים אחראית לגיבוש המתודולוגיה לאמידת סיכונים השקעה ולביצוע אמידה ובקרה בלתי תלויה של הסיכון. כמו-כן, המחלקה מאתגרת את הגורם העסקי ונותנת חוות דעת בלתי תלויה על-פי ניהול בנקאי תקין 311, לפני השקעה מהותית.

הפעילות כפופה לכל ההוראות והחוקים הרלוונטיים לנושא זה הן בישראל והן בארץ השלוחה בה מתקיימת הפעילות. עקב מורכבות ההוראות הרגולטוריות מוגדרים לפעילות נהלים רגולטוריים יעודיים.

הזיהוי והמדידה של סיכונים ההשקעה מבוצע באופן שיטתי על-ידי איסוף מידע ממערכות הבנק. המידע מנותח תוך שימוש במערכות ניהול הסיכונים של הבנק ומדווח תקופתית לצוותי ההנהלה ולוועדות הדירקטוריון.

ככלל, המניות בבנק מסווגות חשבונאית כ"מניות שאינן למסחר" ומטופלות כלהלן: מניות שמתקיים לגביהן שווי הוגן זמין - נמדדות לפי שוויין ההוגן ליום הדיווח, רווחים והפסדים מהתאמות לשווי הוגן נזקפים לדוח רווח והפסד. מניות שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין - נמדדות לפי עלות בניכוי ירידת-ערך, אם קיימת, בתוספת או בניכוי שינויים במחירים נצפים בעסקות רגילות בהשקעות דומות או זהות של אותו מנפיק. רווחים או הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשינויים במחירים נצפים כאמור, נזקפים לדוח רווח והפסד.

מדי תקופת דיווח הנהלת הבנק בוחנת האם ירידה בשוויין ההוגן של ניירות-ערך המסווגים לתיק הזמין למכירה הינה בעלת אופי אחר מזמני (Other Than Temporary). הבחינה כאמור כוללת מספר שלבים ועקרונות כאמור בביאור 18 סעיף 8 בדוחות הכספיים. כאשר חלה ירידת-ערך בעלת אופי אחר מזמני בנייר-ערך, מופחתת עלותו לשוויין ההוגן ליום המאזן, ומשמשת כבסיס עלות חדש. סכום ההפחתה נזקף לרווח והפסד. ירידת ערך בגין מניות שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין מטופלות כאמור בביאור 18 סעיף 8 בדוחות הכספיים.

ו.4.ב. פוזיציות במניות בתיק ההשקעות

לוח ו-10: פרטים על השקעות קבוצת הבנק במניות בתיק הבנקאי בהתאם לסיווג המאזני

31 בדצמבר 2018		31 בדצמבר 2019		
הערך במאזן	דרישות הון ⁽¹⁾	הערך במאזן	דרישות הון ⁽¹⁾	
במיליוני ש"ח				
41	12 ⁽²⁾	41	1 ⁽²⁾	השקעות המסווגות בתיק למסחר
1,513	237	1,771	278	השקעות במניות שאינן למסחר
1,554	249	1,773	279	סך-הכל השקעות במניות
534		752		מזה: נסחר בבורסה
1,020		1,021		מוחזק באופן פרטי
(16)		-		רווחים (הפסדים) שטרם מומשו הכלולים בהון הפיקוחי

- (1) דרישות הון חושבו בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש לפי הפיקוח על הבנקים בשיעור של 13.77% ליום 31 בדצמבר 2019 ו-13.74% ליום 31 בדצמבר 2018. יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינו 13.5%. ליחס זה התווספה דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור לתאריכי הדוחות הכספיים.
- (2) כולל הקצאת הון בגין סיכון שוק ספציפי וסיכון שוק כללי.

לפירוט השקעות הבנק ראה [ביאור 12 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019](#).

לפרטים אודות השפעת התפשטות וירוס הקורונה ראה [פרק עניינים נוספים לעיל וביאור 36 בדוחות הכספיים](#).

ז. סיכון נזילות

סיכון נזילות - סיכון הנזילות מוגדר כסיכון קיים או עתידי ליציבות הבנק ולרווחיו, הנובע מאי יכולתו לעמוד בתזרים המזומנים הנדרש לצרכיו. סיכון הנזילות בבנק נבחן באייה רחבה יותר של יכולת עמידה בפירעון ההתחייבויות במועד פירעון גם בעתות לחץ, בלי לפגוע בהתנהלות השוטפת במסגרת תוכניות העבודה של הבנק ובלי להיקלע להפסדים חריגים.

סיכון המימון - הינו הסיכון לאי יכולת לגייס מקורות חדשים במקום אלו שהגיעו לפירעון, או שהגיוס מחדש יבוצע בתקופות ובתנאים אשר יפגעו בהכנסות הבנק נטו מריבית. הסיכון מנוהל כחלק מסיכון הנזילות ולאור מקורות המימון של הבנק, אין הבנק רואה בסיכון זה לכשעצמו סיכון מהותי. הבנק מייחס חשיבות רבה לגיוס מקורות יציבים בעלי פיזור גבוה.

לוח ז-1: יחס כיסוי הנזילות - תאגיד בנקאי בע"מ וחברות מאוחדות שלו לתקופה של שלושה חודשים

לרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2019		
סך ערך משוקלל**	סך ערך לא משוקלל*	
109,137		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
		תזרימי מזומנים יוצאים
15,097	199,825	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
3,295	65,896	פיקדונות יציבים
10,609	94,148	פיקדונות פחות יציבים
1,193	39,781	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראת ניהול בנקאי תקין 221)
71,819	112,954	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
499	1,996	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידיים בנקאיים קואופרטיבים
70,841	110,479	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
479	479	חובות לא מובטחים
-	4	מימון סיטונאי מובטח
20,440	93,378	דרישות נזילות נוספות, מזה:
10,740	11,341	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
-	-	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
9,700	82,037	קווי אשראי ונזילות
4,345	4,345	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
1,774	53,023	מחויבויות מימון מותנות אחרות
113,475		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים
		תזרימי מזומנים נכנסים
331	332	הלוואות מובטחות (למשל עסקות מכר חוזר)
12,578	20,734	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
10,421	15,538	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
23,330	36,604	סך-הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם***		
109,137		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
90,145		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
121%		יחס כיסוי נזילות (%)

* ערכים לא משוקללים חושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על-ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

** ערכים משוקללים חושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון המדווח הינו 58.

*** ערכים מתואמים חושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

לוח ז-1: יחס כיסוי הנזילות - תאגיד בנקאי בע"מ וחברות מאוחדות שלו לתקופה של שלושה חודשים (המשך)

לרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2018*		
סך ערך משוקלל***	סך ערך לא משוקלל**	
סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה		
106,375		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
תזרימי מזומנים יוצאים		
15,032	195,062	פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים, מזה:
3,175	63,494	פיקדונות יציבים
10,710	93,346	פיקדונות פחות יציבים
1,147	38,222	פיקדונות לתקופה העולה על 30 ימים (סעיף 84 להוראת ניהול בנקאי תקין 221)
69,011	107,845	מימון סיטונאי בלתי מובטח, מזה:
435	1,738	פיקדונות לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים) ופיקדונות ברשתות של תאגידים בנקאיים קואופרטיבים
68,245	105,776	פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)
331	331	חובות לא מובטחים
-	8	מימון סיטונאי מובטח
27,613	118,042	דרישות נזילות נוספות, מזה:
17,957	19,765	תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות
-	-	תזרימים יוצאים בגין אובדן מימון מוצרי חוב
9,656	98,277	קווי אשראי ונזילות
15,827	15,827	מחויבויות מימון חוזיות אחרות
1,834	55,580	מחויבויות מימון מותנות אחרות
129,317		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים
תזרימי מזומנים נכנסים		
894	894	הלואאות מובטחות (למשל עסקות מכר חוזר)
22,556	29,486	תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן
17,352	21,795	תזרימי מזומנים נכנסים אחרים
40,802	52,175	סך-הכל תזרימי מזומנים נכנסים
סך ערך מתואם****		
106,375		סך-הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)
88,515		סך-הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו
120%		יחס כיסוי נזילות (%)

* כולל יתרות המיוחסות לפעילות מופסקת.

** ערכים לא משוקללים חושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על-ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

*** ערכים משוקללים חושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים), על בסיס ממוצע תצפיות יומיות. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון המדווח הינו 58.

**** ערכים מתואמים חושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כלומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).

הבנק מחשב את יחס הנזילות "סולו" ובמאחד מדי יום, בחלוקה לשקלים ומטבע-חוץ, ועוקב אחר היחס בחברות הבנות (אשר נדרשות לעמוד במגבלות נזילות פנימיות המותאמות לאופי פעילותן). היחסים מדווחים כממוצע התצפיות היומיות. מספר התצפיות ששימשו בחישוב הממוצעים ברבעון המדווח הינו 58.

היחס הממוצע במהלך הרבעון (ממוצע תצפיות יומיות) עומד על 121% במאחד ו-120% בתאגיד הבנקאי "סולו", כאשר הדרישה המזערית היא 100%. במהלך הרבעון הרביעי לשנת 2019 היחס ירד לעומת הרבעון הקודם. הירידה ביחס נובעת בעיקר משינוי בתמהיל הפיקדונות ומפירעון ניירות שהונפקו על-ידי הבנק. קיימת תנודתיות מסוימת בין הימים במהלך החודש ותחלופה בין שקלים למטבע-חוץ, בעיקר בעקבות פעילות בנגזרים. עיקר הנכסים הנזילים של הבנק הינם אגרות-חוב ממשלתיות של ישראל בשקלים ובמטבע-חוץ, אגרות-חוב של ממשלת ארצות-הברית במטבע-חוץ והפקדות בבנקים מרכזיים (בבנק ישראל ובפדרל ריזרב). הנכסים הנזילים מוחזקים בחלקם בבנק ובחלקם בחברות הבנות, כאשר הבנק מתחשב במגבלות אפשריות להעברת נזילות בין חלק מהחברות הבנות לבנק עצמו, בדגש על חברות בנות בנקאיות בחו"ל. בהתאם, חלק מהחברות הבנות מחזיקות נכסים נזילים לזמן משבר (או קו אשראי מחברת האם) בהתאם לצורך, והבנק אינו מסתמך על נכסים אלו. הבנק מנהל את יחס כיסוי הנזילות, ובהתאם את הנכסים הנזילים, בהפרדה בין שקלים ומטבע-חוץ. לפירוט נכסים נזילים לפי רמות ראה טבלה להלן. דירקטוריון הבנק אימץ מגבלה פנימית המחמירה מהדרישה הרגולטורית ליחס כיסוי הנזילות, הן לתאגיד הבנקאי "סולו" והן במאחד.

מקור המימון העיקרי של הבנק הוא פיקדונות מלקוחות קמעונאיים ועסקים קטנים בישראל, היוצרים סיכון נזילות נמוך ביחס למקורות אחרים. בנוסף, הבנק מתממן באמצעות הנפקות, פיקדונות מחברות עסקיות ופיננסיות ועוד. המקורות במטבע-חוץ כוללים פיקדונות מלקוחות פרטיים ומלקוחות עסקיים בארץ, תושבי חוץ, חברות ישראליות בחו"ל, הנפקת CDs ומכשירים אחרים המבוססים על-ידי ה-FDIC בארצות-הברית ומקורות נוספים. על פיקדונות מגופים עסקיים ופיננסיים שמועד פירעונם עד חודש חלים על-פי ההוראה מקדמי יציאה גבוהים, ולכן הם תורמים תרומה גבוהה יחסית לתזרים היוצא. הבנק מנהל מעקב אחר ריכוזיות מקורות המימון בחתכים שונים, הן בשקלים והן במטבע-חוץ, ועומד במגבלות הפנימיות בנושא. הבנק אינו מסתמך על מימון משוק ההון כמקור מימון עיקרי.

נגזרים יוצרים תזרים נכנס גבוה ותזרים יוצא גבוה ומביאים להסטת נכסים נזילים ותזרים יוצא נטו בין שקלים למטבע-חוץ, אך תרומתם נטו בסך המטבעות נמוכה. בתחשיב הנכסים הנזילים הבנק אינו כולל ביטחונות שהוא נדרש להפקיד כנגד פעילות בנגזרים, ומביא בחשבון תנודתיות בהיקף הפקדה ז, כנדרש בהוראה.

ניהול סיכון הנזילות והמימון מתבצע בראיה גלובלית של הפעילות בבנק בארץ, בסניפי הבנק בחו"ל ובחברות בנות להן סיכון נזילות משמעותי לקבוצה. סיכון הנזילות בבנק, במטבע-חוץ ובשקלים, מנוהל ומבוקר באופן שוטף באגף ניהול נכסים והתחייבויות, בהתאם למדיניות קבוצתית, במטרה להבטיח את היכולת להתמודד באופן תחרותי גם במצבי ביקוש והיצע חריגים בשווקים הפיננסיים. ניהול הנזילות השוטף הינו באחריות אגף ניהול נכסים והתחייבויות ומתבצע באמצעות יחידות הנזילות בשקלים ובמטבע-חוץ, ובאמצעות יחידות מקבילות בחברות הבנות. דיווחים לצוותי הנהלה מתבצעים בתדירות חודשית, הדיווחים לוועדות הדירקטוריון הינם רבעוניים. דיווחים נוספים לגורמים פנימיים לצורכי מעקב וניהול נעשים בתדירות גבוהה יותר. התוכנית העסקית של הבנק מביאה בחשבון את השינויים העסקיים הצפויים, דרישות הנזילות וסיכון הנזילות העתידיים, כך שהבנק ימשיך לעמוד בכל המגבלות. המחלקה לניהול סיכונים שוק ונזילות בחטיבת ניהול סיכונים עוסקת בניטור שוטף של הנזילות באמצעות פרמטרים פנימיים וסביבתיים, דווח בלתי תלוי על רמת הסיכון לצוות הנהלה וועדת הדירקטוריון, ואיתגור הפרמטרים במודלים השונים לעניין הנזילות.

בנוסף למדידת יחס הנזילות על-פי הוראת ניהול בנקאי תקיין 221 כמתואר לעיל, מפעיל הבנק כלים נוספים ומנטר מדדים נוספים לסיכון הנזילות, בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקיין 342 "בנושא ניהול סיכון הנזילות" הבנק מפעיל מודל פנימי לאמידת סיכון הנזילות. בנוסף על המודל הרגולטורי. המודל הפנימי משקף את תפיסת הנהלה בכל הנוגע למאפיינים ההתנהגותיים של נכסים והתחייבויות פיננסיים. המודל מבוסס על היציבות המוכחת של הפיקדונות בבנק וכולל תרחישים שונים לגבי שיעורי המיחזור והפירעון של הנכסים וההתחייבויות. ככלל, בעוד שבמהלך עסקים רגיל מניח הבנק מיחזור גבוה מאד של פיקדונות ואשראי, בתרחישי לחץ מניח הבנק יציאת פיקדונות בהתאם לסוג הלקוח והפיקדון, ניצול מסגרות מעבר לרגיל, ירידות ערך בשווי הנכסים ומקדמים נוספים. מקדמים אלו נבחרים מדי שנה על-ידי הנהלת הבנק והדירקטוריון. בכל תרחיש נבחן פער הנזילות לתקופה של עד חודש למול הנכסים הנזילים ומחושב יחס נזילות, אשר לא יפחת מרמת מינימום המוגדרת בהוראה. התרחישים המופעלים במודל הפנימי מתייחסים למצבי שוק שונים ובפרט תרחיש בנק, תרחיש מערכת ותרשיש משולב.

התרחישים נבדלים בעיקר בהנחות לגבי מחזור פיקדונות ומקדמי הנכסים הנזילים. כן מפעיל הבנק מודלים לתקופות ארוכות וקצרות יותר, מודל מבוסס NSFR לתקופה של שנה, מדדי ריכוזיות מפקידים, מערכת התרעה הכוללת מערכת ניטור של מדדים העשויים להצביע על סיכון למצב של משבר בצירוף תוכנית פעולה ועוד, כאשר חלקם של מדדים אלו כפוף למגבלות פנימיות ו/או רגולטוריות. כמו-כן עוקב הבנק אחר יחסי נזילות שונים בחברות בנות (הנדרשות לעמוד הן במגבלות נזילות פנימיות המותאמות לאופי פעילותן והן במגבלות הרגולטור המקומי).

הבנק שומר כרית נזילות למצבי לחץ, שומר על מבנה מאזן ובפרט מבנה מקורות המביא את סיכון הנזילות לרמה הרצויה, מנטר מערכת התרעה כדי לזהות מצבי לחץ בסביבת הנזילות מוקדם ככל האפשר ומחזיק תוכנית פעולה למקרי משבר, הכוללת התכנסות צוותים, דרישות דיווח וסדרת פעולות להתמודדות עם משבר אפשרי בהתאם לתרחיש.

הבנק עומד בכל מגבלות סיכון הנזילות, הרגולטוריות והפנימיות, הכוללות, בין השאר, מודלי טווח קצר כדוגמת LCR ומודל פנימי ל-30 יום, מודלי טווח בינוני כדוגמת מודל פנימי מבוסס NSFR (מקורות מימון יציבים למעל שנה חלקי צרכי מימון יציבים למעל שנה כהגדרתם בבנק ברוח המלצות ועדת באזל) ומגבלות המתייחסות לטווח הארוך. בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 221, נכון ליום 31 בדצמבר 2019 הבנק מחזיק במאוחד נכסים נזילים (בעיקר רזרבות בבנקים מרכזיים, ניירות-ערך סחירים של ריבונות ובנקים מרכזיים, וכן מטבעות ושטרי כסף) לזמן משבר (לאחר מקדמי ביטחון) בסך של 114,724 מיליון ש"ח, בנוסף לאגרות-חוב נזילות שאינן מוכרות לצרכי חישוב הנכסים הנזילים. הנכסים הנזילים מוחזקים בחלקם בבנק ובחלקם בחברות הבנות, כאשר הבנק מתחשב במגבלות אפשריות להעברת נזילות בין חלק מהחברות הבנות לבנק עצמו, בדגש על חברות בנות בנקאיות בחו"ל. בהתאם, חלק מהחברות הבנות מחזיק נכסים נזילים לזמן משבר (או קו אשראי מהחברה האם- הבנק) בהתאם לצורך, והבנק אינו מסתמך על נכסים אלו. לאור ההנחות לגבי מיחזור פיקדונות במהלך עסקים רגיל והנחות אחרות, הבנק אינו צופה בעיות נזילות שיחייבו שימוש בנכסים הנזילים, אך ערוך לתרחישים הנדרשים.

לוח ז-2: פירוט נכסים נזילים לפי רמות כנדרש בהוראות באזל

ממוצע לרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2019	יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	
במיליוני ש"ח		
107,648	113,250	נכסי רמה 1
1,185	1,171	נכסי רמה 2א
305	302	נכסי רמה 2ב
109,137	114,724	סך-הכל HQLA
במיליוני ש"ח		
ממוצע לרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2018		
במיליוני ש"ח		
105,039	105,564	נכסי רמה 1
1,030	1,181	נכסי רמה 2א
306	315	נכסי רמה 2ב
106,375	107,060	סך-הכל HQLA

קיימת מגבלה רגולטורית בשוויץ ובניו-יורק על השימוש ברזרבת הנזילות בישויות אלו, תרחישי הבנק מניחים שימוש בנזילות חברות-הבנות/סניף ניו-יורק בהתחשב במגבלות של כל ישות.

לוח ז-3: נכסים זמינים משועבדים ולא משועבדים*

יתרת שווי הוגן ליום 31.12.19			
סך-הכל	נכסים לא משועבדים	נכסים המשמשים כביטחון לבנק מרכזי	נכסים משועבדים**
במיליוני ש"ח			
88,122	87,002	-	1,120
מזומנים ופיקדונות בבנקים			
40,019	37,782	735	1,502
אגרות-חוב של ממשלת ישראל			
8,111	7,772	7	332
אגרות-חוב של ממשלות זרות			
299	299	-	-
אגרות-חוב של מוסדות פיננסיים בישראל			
6,830	6,830	-	-
אגרות-חוב של מוסדות פיננסיים זרים			
-	-	-	-
אגרות-חוב של אחרים בישראל			
2,454	2,394	-	60
אגרות-חוב של אחרים זרים			
1,773	1,773	-	-
מניות של אחרים			
59,486	56,850	742	1,894
סך-כל ניירות הערך			

* כמו-כן משועבדים נכסים אחרים בסך של 1,725 מיליוני ש"ח.
** כולל שיעבוד בעודף.

יתרת שווי הוגן ליום 31.12.18			
סך-הכל	נכסים לא משועבדים	נכסים המשמשים כביטחון לבנק מרכזי	נכסים משועבדים**
במיליוני ש"ח			
84,459	82,755	-	1,704
מזומנים ופיקדונות בבנקים			
32,639	29,033	1,331	2,275
אגרות-חוב של ממשלת ישראל			
10,489	10,328	7	154
אגרות-חוב של ממשלות זרות			
512	512	-	-
אגרות-חוב של מוסדות פיננסיים בישראל			
8,273	8,273	-	-
אגרות-חוב של מוסדות פיננסיים זרים			
141	141	-	-
אגרות-חוב של אחרים בישראל			
2,541	2,498	-	43
אגרות-חוב של אחרים זרים			
1,521	1,521	-	-
מניות של אחרים			
56,116	52,306	1,338	2,472
סך-כל ניירות הערך			

* כמו-כן משועבדים נכסים אחרים בסך של 543 מיליוני ש"ח.
** כולל שיעבוד בעודף.

ח. סיכון תפעולי

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד העלול להיגרם מתהליכים פנימיים כושלים או לקויים, מפעולות אנוש, מכשלים במערכות וכן מאירועים חיצוניים. ההגדרה כוללת סיכון משפטי, אך אינה כוללת סיכון אסטרטגי וסיכון מוניטין. כשל הקשור לאחד הגורמים האמורים עלול להביא לפגיעה אפשרית ברווחיות. הבנק מפעיל יחידות בקרה, לרבות יחידות אבטחת מערכות מידע והגנת הסייבר, המשכיות עסקית, ביטחון, קצין ציות ראשי, נהלים ומערכות מקיפים בנושאים הקשורים לפעילות בנקאית, ניהול משאבי אנוש, בקרות תהליכים, פעילות בחירום ועוד.

ח.1. ניהול הסיכונים התפעוליים

אסטרטגיית ניהול הסיכונים התפעוליים נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים של הקבוצה ומיקסום התועלת העסקית, בהתייחס לעלות במונחי סיכון, על-ידי כל גורם אחראי בכל הרמות של הארגון. התהליך הניהולי מכוון להתבצע על בסיס הגדרת האחריות על הסיכונים (Risk Ownership). המטרה היא, שהתקשור והטיפול המושכל בסיכונים התפעוליים יתרמו לקבלת החלטות ניהוליות, תוך שיקולי תועלת עסקית מול עלות במונחי סיכון, הן ברמת הנהלת הארגון והן ברמת היחידות השונות.

מטרות ניהול הסיכונים התפעוליים הן:

- הבטחת פיקוח וניהול אפקטיביים של הסיכונים התפעוליים בכל יחידות הקבוצה, לרבות הבעלות על הסיכונים וקבלת החלטות בשיקולי עלות-תועלת;
  - הבטחת זיהוי ותקשורת אפקטיביים של הסיכונים התפעוליים בכל העסקים העיקריים בקבוצה וביחידות התמיכה, במגמה להגדיר תיאבון סיכון תפעולי בהתאם ליעדים האסטרטגיים המאושרים עבור כל יחידה בקבוצה;
  - הגדרת מסגרת בקרה פנימית, שתקדם בקבוצה ערכי תרבות נאותים של מודעות, שקיפות ויעילות בטיפול בסיכונים התפעוליים;
  - ניהול והקצאה אופטימלית של ההון הרגולטורי וההון הכלכלי ביחס לסיכונים התפעוליים.
- האחריות על הניהול השוטף של הסיכון התפעולי וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון חלה על מנהלי החטיבות ועל מנהלי חברות הבת בקבוצת הבנק. עבודת המטה בתחום זה מוטלת על המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים ביחידה לניהול הסיכונים התפעוליים וסיכוני השוק, בחטיבה לניהול סיכונים. ביחידות הבנק והקבוצה מתנהלת פעילות שוטפת של רשת בקרי סיכונים תפעוליים, לפי העיקרון של ניהול מטריציוני, שמבוסס על כפיפות ארגונית למנהלי החטיבות/מנכ"ל חברות הבת והכוונה מתודולוגית מצד המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים.

הפעילות לניהול הסיכון התפעולי מפוקחת ומכוונת על-ידי שלושה פורומים:

- ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים
- צוות ההנהלה לניהול סיכונים וציות
- צוות המשנה לניהול הסיכונים התפעוליים

מדיניות ניהול הסיכונים התפעוליים אושרה על-ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק. מסמך המדיניות מהווה מסגרת לניהול הסיכונים התפעוליים בקבוצה, בהתאם לעקרונות וחובות דיווח אחידים שיעדם ניהול תקין על-פי אמות המידה של באזל 2 (Sound Practices). פעילות הבנק בנושא מתבצעת על-פי כללי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 206 בנושא מדידה והלימות הון - סיכון תפעולי, המתייחסת בין היתר להקצאת ההון הרגולטורי בגין הסיכונים התפעוליים, וכן על-פי כללי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 350 בנושא ניהול הסיכון התפעולי, התואמת את ההנחיות במסמך של באזל מיוני 2011 בנושא Sound Practice בניהול הסיכון התפעולי.

הבנק פועל על-פי הגישה הסטנדרטית של באזל 2 והדרישות התואמות לניהול בנקאי תקין. במסגרת זו מתנהלים בין היתר פרויקטים ופעילויות, כמפורט להלן:

- איסוף מידע על אירועים תפעוליים בקבוצת הבנק. בסיס המידע לעניין זה הוקם בסוף שנת 2002 ומשמש בין היתר לניתוח האירועים, המגמות והדפוסים ותומך במיפוי ובהערכת הסיכונים התפעוליים שהקבוצה חשופה אליהם.
- ניתוח תרחישי סיכון בפעילויות ותהליכים בראיה צופה פני עתיד.
- כחלק מפיתוח תשתית מעקב ובקרה, מאופיינים KRIs, אינדיקטורים עיקריים לסיכונים תפעוליים, ביחס למוצרים, תהליכים או סיכונים מוסדיים. ה-KRI הנו מדד הניתן למדידה כמותית ועשוי לכלול גם מידע איכותי, המצביע על הימצאות גורם מסוים או מגמה. נקבעו סיפים למעקב, אסקלציה וטיפול, לפי העניין.
- ביצוע הפקות לקחים מאירועים תפעוליים, שיתופי מידע רלוונטי בין יחידות ולמידה ארגונית.
- הדיווחים הרבעוניים מוגשים לצוות המשנה לניהול הסיכונים התפעוליים, צוות ההנהלה לניהול סיכונים וציות, ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים ומליאת הדירקטוריון. הדיווחים כוללים עדכונים בדבר תוכנית העבודה, סטטוס הפרויקטים בביצוע, מידע אודות אירועים תפעוליים, הערכות סיכונים פוטנציאליים, מגמות, שינויים בפרופיל הסיכונים ומידע חיצוני השוואתי.

מתבצעים מהלכים שוטפים לזיהוי, מיפוי והערכת סיכונים תפעוליים ובקורות ביחידות הבנק והקבוצה, לרבות מיפוי סיכוני מעילות והונאות. הפעילות מתבצעת על בסיס מתודולוגיה אחידה התואמת את דרישות ועדת באזל והוראות בנק ישראל בנושא, לרבות מעקב אחר יישום המלצות. אחת לשלוש שנים מתבצע מהלך של מיפוי מקיף של הסיכונים התפעוליים בכל יחידות הקבוצה. בהמשך, מתבצעים תחזוקה, עדכון והרחבה של הממצאים באמצעות ניתוחים נוספים, ניתוח סיכונים במוצרים/פעילויות חדשים והתקשרויות מהותיות למיקורי חוץ של פעילויות/תהליכים. מטרת הפעילות לזהות מוקדי סיכון מהותיים, להגדיר אחריות על הסיכונים (Risk Ownership), להעריך את הסיכונים (הממוצעים והקיצוניים) והבקורות הקיימות ולהבחין בין סיכונים נמוכים לבין סיכונים מהותיים הדורשים בחינה נוספת ונקיטת פעילויות בהתאם לשיקולי עלות - תועלת, על-פי דרכים עיקריות להתמודדות עם סיכונים, כדלקמן:

- למזער את הסיכון באמצעות יישום בקורות נוספות
- להעביר את הסיכון לצד ג' (כגון: ביטוח, מיקור חוץ)
- לספוג את הסיכון תוך כימות שלו
- להפחית את הפעילות יוצרת הסיכון

פעולות נוספות בזיקה כוללות:

- מערכת מיכונית לניהול הסיכון התפעולי, פמל"ה, הוטמעה ביחידות הקבוצה. המערכת פועלת בתחומים של איסוף מידע אודות אירועים תפעוליים, מיפוי והערכת הסיכונים והבקורות, איסוף KRI (אינדיקטורים עיקריים לסיכון), נושאים לטיפול, הפקת לקחים ודיווחים.
- גיבוש ויישום מסגרת כוללת של עקרונות וסטנדרטים בנושא תפישת בקרה אחידה בקבוצת הבנק. במסגרת זו מתכנסים צוותי בקרה ומתבצע תהליך תקופתי להערכת אפקטיביות הבקורות.
- השקת מוצר חדש/פעילות חדשה, על-פי הגדרות מדיניות השקת מוצר חדש בקבוצת הבנק, מלווה בבחינה וניתוח של הסיכונים התפעוליים הרלוונטיים הטמונים במוצר/פעילות.
- הגדרת תשתית מתודולוגית לניהול סיכונים תפעוליים בתהליכי IT מהותיים.
- הוצאת פעילות למיקור חוץ בשים לב לסיכונים הייחודיים למיקור חוץ, בהתאם להנחיות המדיניות הייעודית לנושא.
- תשומת לב מיוחדת, לרבות גיבוש מדיניות ייעודית, ניתנה לניהול סיכוני בנקאות בתקשורת, בהתאם להנחיות הוראת ניהול בנקאי תקין 367 בנקאות בתקשורת.

פרופיל הסיכון התפעולי מנוטר תקופתית ביחס לתיאבון הסיכון התפעולי אשר מוגדר במדיניות באמצעות פרמטרים שונים ברמה כלל קבוצתית וברמה של יחידות ותהליכים ספציפיים. הבנק מקצה הון בגין נכסי סיכון תפעולי, על-פי מודל סטנדרטי שהוגדר על-ידי בנק ישראל. הדיווחים לעניין העמידה במגבלות תיאבון הסיכון מוגשים בתדירות רבעונית במסגרת מסמך הסיכונים הכולל.

הבנק משתמש במדדים כמותיים של תיאבון הסיכון התפעולי אשר מתייחסים לפרמטרים הבאים: היקפי הנזקים התפעוליים ביחס להכנסות הגולמיות לפי הגישה הסטנדרטית של באזל, שיעור הגידול בנזקים משנה לשנה, תרחישי סיכון אשר דורגו ברמת סיכון גבוהה מאד ברמת קבוצת הבנק והערכת תרחישי קיצון. במהלך שנת 2019 נצפה גידול בנזקים התפעוליים ביחס לשנת 2018, עם זאת, יחס הנזקים התפעוליים כאחוז מההכנסות עמד במגבלת תיאבון הסיכון.

ח.2. סיכוני טכנולוגיה ומידע

הבנק תלוי במערכות ותשתיות IT לפעילותיו השונות. סיכון הטכנולוגיה והמחשוב הינו הסיכון לפגיעה בפעילותו התקינה של הבנק ובשירות ללקוחות, להפסד או לפגיעה במוניטין עקב אי נאותות או כשל במערכות ותשתיות ה-IT של הבנק. ככלל, הבנק מתחזק את מערכות ותשתיות המידע, מאמץ טכנולוגיות חדשות ופועל תמידיית למתן תשתית טכנולוגית המאפשרת את התנהלות העסקית וקידום יוזמות אסטרטגיות בחטיבות השונות, בהתאם למדיניות ניהול טכנולוגיית המידע של הבנק. בבנק קיימים מסמכי מדיניות ייעודיים הכוללים התייחסות להיבטי אבטחת מידע וסייבר, עקרונות גיבוי והתאוששות במצבים של תקלות ואסונות, ומסמכי מדיניות בנושאים של מיקור חוץ, מחשוב ענן, כללים למימוש טכנולוגיות חדשות במסגרת בנקאות בתקשורת וניהול סיכוני IT. כמו-כן, על מנת להתמודד עם אתגרי העתיד, לפשט וליעל את הפלטפורמות הטכנולוגיות, לשפר את יכולת התגובה ולבנות יכולות חדשות, החליט הבנק על ביצוע פרויקט מודרניזציה רב שנתי של מערכות המחשוב המרכזיות.

בחינת סיכוני ה-IT מתבצעת באופן שוטף, על-פי מתודולוגיה מקובלת, הן ברמת תהליכי ה-IT המהותיים המנוהלים בבנק והן ברמת מערכות המידע והתשתיות המשמשות בבנק. הטיפול בסיכונים הנובעים מתהליכי IT מהותיים מבוצע כחלק מתפישת הבקרה המיושמת בחטיבת טכנולוגיה ומחשוב, על-ידי מספר יחידות מקצועיות ייעודיות הכפופות להנהלת החטיבה. יחידות אלו פועלות על-פי ההנחיות הרגולטוריות השונות, כגון הוראות ניהול בנקאי תקין 357, 361 ו-363 בניהן: מחלקת אבטחת מערכות מידע והגנת הסייבר, יחידת תכנון ובקרה, בקרת פיתוח והמשכיות עסקית ויחידת ניהול סיכוני IT.

ח.3. סיכוני אבטחת מידע וסייבר

סיכון הסייבר הינו הסיכון לנזק ובכללו שיבוש, הפרעה, השבתה של פעילות, גניבת נכס, איסוף מודיעין או פגיעה במוניטין או באמון הציבור כתוצאה מהתרחשות אירוע סייבר. בתחום הסייבר מתנהלת פעילות כנדרש בהוראות בנק ישראל ובכללן הוראת ניהול בנקאי תקין 361 בנושא ניהול הגנת הסייבר, הוראת ניהול בנקאי תקין 363 בנושא שרשרת אספקה, חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 וחוקים אחרים בהתאם לעניין, במטרה להגן על מערך טכנולוגיית המידע ולמזער את הסיכונים. סיכוני אבטחת מידע וסייבר בבנק מנוהלים על-ידי מערך אבטחת מערכות מידע וסייבר בחטיבת הטכנולוגיה והמחשוב.

בשנים האחרונות חל גידול בתחום ובחומרת תקיפות הסייבר על המגזר הפיננסי העולמי, כאשר מגמות ההתפתחויות הטכנולוגיות כגון מחשוב ענן, פתיחות לממשקים חיצוניים והרחבת השירותים הדיגיטליים מחד ורמת התחכום והכלים העומדים לרשות התוקפים מאידך מגדילים את החשיפה לסיכוני סייבר. המגזר הבנקאי בישראל, ובכלל זה הבנק, חווים באופן שוטף התקפות סייבר, כגון DDOS (התקפת מניעת שירות מבוזרת Distributed Denial Of Service attack - תקיפות שנועדו להשביט מערכת מחשב על-ידי יצירת עומס חריג על משאביה), דייג (דיג - Phishing) - הוא ניסיון לגניבת מידע רגיש על-ידי התחזות ברשת האינטרנט) וכדומה. בשנת 2019, לא נתגלו בבנק אירועי סייבר מהותיים.

הבנק משקיע אמצעים רבים (אנושיים וטכנולוגיים) בכדי לחזק את מערך אבטחת המידע והגנת הסייבר על מנת להתמודד עם התפתחות האיומים. מערך ההגנה של הבנק מורכב משכבות הגנה המשלבות טכנולוגיות מתקדמות. הבנק מפעיל תהליכי הגנת סייבר על מנת למזער את הסיכון לחדירה וגישה לא מורשית למערכות המידע ולהתממשות תקיפות, ולהבטיח את נכונות, זמינות וחשאיות מאגרי המידע. במקביל מפעיל הבנק תהליכי גילוי וזיהוי אירועי סייבר בכל שעות היממה, ובכללם הפעלת מרכז אירועי אבטחת מידע. כמו-כן הבנק נערך להכלת אירועי סייבר תוך מזעור הנזק על נכסי הבנק ולקוחותיו. הבנק פועל באופן מתמיד לזיהוי יעדי ההגנה, האיומים, הסיכונים ואפקטיביות ההגנה ובונה את תוכניות העבודה לשיפור מערך ההגנה בהתאם.

הבנק מעדכן באופן שוטף את הערכת הסיכונים ביחס לתובנות מאירועי סייבר בארץ ובעולם הרלוונטיים למערכות הבנק ופעילותו העסקית. בנוסף, הבנק רואה חשיבות רבה בקיום תרבות ארגונית לניהול סיכון ולכן פועל בדרכים מגוונות (כגון: הרצאות, תקשורים, ותרגילים בדרגים שונים) להגברת מודעות העובדים לסיכוני הסייבר.

היחידה לניהול סיכוני סייבר בחטיבה לניהול סיכונים עוסקת בקביעת מדדים ומתודולוגיות להערכת בשלות ההגנה, ניתוח משמעותיות עסקיות לתרחישי סייבר, אתגור מערך ההגנה, ובחינת התפתחויות בתחום סיכון הסייבר הרלוונטיות למערך הטכנולוגי והעסקי של הבנק.

ח.4. סיכוני מחשוב ענן

בחודש נובמבר 2018 פרסם בנק ישראל עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין שמספרה 362 (2). הוראה זו מבטלת את הצורך בפנייה לבנק ישראל, בקבלת אישור למחשוב ענן מהותי, ומעבירה את הסמכות לניהול והחלטה לבנק. הבנק ממשיך ליישם מחשוב ענן בתחומים מסוימים ובוחן שימושים נוספים תוך טיפול נאות בסיכונים התפעוליים הנגזרים מכך ובהתאמה להנחיות הרגולציה. זאת מתוך כוונה לאפשר יישום היתרונות העסקיים של שימוש בשירותי מחשוב ענן תוך ניהול מושכל של הסיכונים ועמידה בדרישות הרגולציה.

ח.5. היערכות לחירום

בבנק מנוהלת ומיושמת תוכנית רציפה להיערכות לחירום ולהמשכיות העסקית (BCMP - Business Continuity Management Plan) בהתאם להוראות בנק ישראל 355 ("ניהול המשכיות עסקית"), 357 ("ניהול טכנולוגיית המידע") והרחבות נוספות. היערכות הבנק מבוססת על תוכניות פעולה מפורטות, נוהלי עבודה, ניסויים ותרגולים תקופתיים המוגדרים במערכת נהלים לשעת חירום. כחלק מהיערכותו לחירום ביצע הבנק מהלך רחבי של קביעת מדיניות, הגדרת תרחישי יחוס, מיפוי וניתוח תהליכים קריטיים והמשאבים הנדרשים לאישושם בחירום (BIA) ועדכון תוכניות הפעולה על בסיס מתודולוגיות מקובלות בעולם. תוכנית הפעילות מערבת את כל חטיבות הבנק, באמצעות ממוני המשכיות עסקית חטיבתיים וצוותים ייעודיים. תוכנית ה-BCP מובלת על-ידי יחידת ניהול המשכיות עסקית ייעודית (BCM), כפופה למנהל המשכיות העסקית בבנק ולמנהל צוות החירום הבנקאי (מנהלת חטיבת טכנולוגיה ומיחשוב).

מדיניות המשכיות העסקית אומצה גם בחברות הבנות בארץ ובעולם וכן בסניפי חו"ל של הבנק, בהתאמה למדיניות ממשל תאגידי והנחיות בנק ישראל. בנוסף, מבצע הבנק תרגילי חירום תקופתיים, הכוללים הן תרחישים תפעוליים והן תרחישים עסקיים מורכבים, בהשתתפות היחידות השונות, מרמת הסניפים, מנהלות, יחידות, חטיבות ועד רמת הנהלת הבנק. הבנק הקים אתר מחשוב מרכזי חדש מרוחק להבטחת זמינות ומיגון מערכות המידע והמידע עצמו.

מערך ניהול המשכיות העסקית בבנק אושר על-ידי מכון התקנים הישראלי כתואם את דרישות התקן הבינלאומי ISO22301.

במסגרת ההיערכות להמשכיות העסקית הבנק נערך לטיפול במגוון של תרחישים אפשריים. ביחס לתרחישי חירום, שבגינם עלול להיגרם לו נזק משמעותי, מנוטרות מערכות התרעה של "אורות אדומים" וקיימות תוכניות מגירה מפורטות להמשכיות עסקית. תרחישי קיצוץ נבחנים ונידונים תקופתית בצוות טיפול בתרחישי קיצוץ וריכוזי סיכון. הפעלת תוכניות המגירה היא באחריות ההנהלה או צוות הנהלה ייעודי לטיפול בהיבטים הפיננסיים של מצבי משבר. יצוין כי צ'ארטר להקמתו של צוות כזה כלול אף הוא בין תוכניות המגירה.

ח.6. ביטוח

לבנק פוליסת ביטוח בנקאי המגדרת סיכונים תפעוליים וכוללת: (1) ביטוח בנקאי לכיסוי נזקים העלולים להיגרם כתוצאה ממעילות עובדים, אובדן מסמכים, זיוף מסמכים ועוד; פוליסה זו כוללת כיסוי לנזקי פשעי מחשב שנגרמו לבנק ו/או ללקוחותיו עקב חדירה של צד שלישי בלתי מורשה למערכות המחשב של הבנק; (2) ביטוח אחריות מקצועית להגנה בפני תביעת לקוח שנגרם לו נזק כתוצאה מפעולה בנקאית רשלנית. פוליסות אלו כפופות לחריגים המקובלים בפוליסות ביטוח של תאגידים בנקאיים בישראל (לרבות החרגת נזק הנגרם כתוצאה מעבירה על הוראות הקשורות בהלבנת הון ובמימון טרוור).

בנוסף, המערך הביטוחי של הבנק כולל גם ביטוח רכוש, צד ג', חבות מעבידים, ביטוח אחריות דירקטורים ונושאי משרה וביטוחים נוספים. גבולות האחריות בפוליסות נקבעו על-ידי הבנק בהתאם להערכת הסיכון הכרוך בפעילות הקבוצה וכחלק ממדיניות ניהול הסיכונים הכוללת. במסגרת מילוי הדרישות לניהול תקין על-פי הנחיות באזל (Sound Practice), קיים שיתוף פעולה תוך חילופי מידע בין המחלקה לניהול הסיכונים התפעוליים ובין היחידה המטפלת בביטוח הבנקאי.

ט. סיכון ציות

סיכון הציות הוא הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שהוא אינו מקיים את הוראות הציות שהגדרתן בהוראת ניהול בנקאי תקין 308. תחת סיכון הציות כלולים בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 308, גם סיכונים הנובעים מתחום הוגנות הבנק כלפי לקוחותיו, ניגוד עניינים, איסור הלבנת הון ומימון טרוור (לרבות אלה העוסקות בדיני המס), מתן ייעוץ ללקוח, אכיפה בניירות-ערך, הגנה על הפרטיות (למעט היבטים של טכנולוגיית המידע), הוראות ה-FATCA האמריקאי וה-CRS הבינלאומי והיבטי מיסוי רלוונטיים למוצרים או לשירותים ללקוחות או הוראות בעלות אופי דומה. סיכון הציות כולל גם את סיכון המוניטין הנלווה לאי-הציות להוראות האמורות. הטלת עיצומים כספיים על-ידי המפקחת על הבנקים: במהלך שנת 2019 עלה מספר העיצומים הכספיים שהוטלו על בנקים וחברות כרטיסי אשראי (ובהם גם הבנק וישראל כרט) על-ידי הפיקוח על הבנקים, במקרים בהם לעמדת הפיקוח התגלו תקלות או פגמים בהתנהלות של המוסדות הפיננסיים. לפירוט והרחבה ראה [דוח ממשל תאגידי בפרק "עניינים אחרים"](#).

הבנק נוקט מדיניות של ציות לכל הוראות החוק והרגולציה, ופועל להטמעתה ביחידותיו ובקרב עובדיו. לצרכי ניהול הסיכון, ניתן להגדיר את סיכוני הציות המרכזיים שמפניהם מבקש הבנק להתגונן כמפורט להלן:

- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות כלשהי, בשל אי-ציות של הבנק או מי מעובדיו, להוראות העוסקות באיסור הלבנת הון ומימון טרוור, וכן בגין ליקויים בתהליכים שנועדו להבטיח ציות כאמור או בגין חסרונם של תהליכים כאמור;
- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות רגולטורית, בשל פעילות לא נאותה של הבנק או מי מעובדיו ביחס ללקוחות הבנק, ביחס לנושאי מס או בשל אי-ציות להוראות דין בהקשרים אלו;
- הסיכון לנזק מהותי בגין צו רגולטורי מצד רשות רגולטורית, בשל אי-ציות של הבנק או מי מעובדיו לדיני ניירות-ערך;
- הסיכון לנזק מהותי בגין תביעה ייצוגית, הנובעת מאי-ציות להוראות המסדירות את יחסי הבנק והלקוח;
- הסיכון לתביעה פלילית נגד הבנק או עובדים בכירים בו, בשל אי-ציות לחוק.

זיהוי מוקדי סיכון הציות המרכזיים ומעקב אחר התפתחותם נעשה, בין היתר, באמצעות מדדי סיכון. מוקדי הסיכון המרכזיים ועוצמת הסיכון הנובעת מהם עשויים להשתנות בהתאם לדינמיות הרגולציה, האכיפה, פעילות הבנק והלקוחות, התפתחות השוק וכיו"ב. לשם מדידת הסיכון, משתמש הבנק במדדים כמותיים ובמדדים איכותיים. המדדים כוללים, בין היתר, התפתחויות רגולטוריות ואכיפתיות, שינויים בלקוחות ובמוצרים מסוימים, ממצאי בקורות וביקורות, סקרי פערים ועוד.

קצין הציות הראשי של הבנק משמש בתפקידו לפי הוראת ניהול בנקאי 308, בין היתר, כאחראי על מילוי החובות לפי חוק איסור הלבנת הון ומניעת מימון טרוור, וכן כממונה על האכיפה בניירות-ערך לפי חוק ליעול הליכי אכיפה ברשות ניירות-ערך וכקצין אחראי על-פי ה-FATCA. יחידת קצין ציות ראשי והממונה על האכיפה בניירות-ערך, מורכבת מיחידת איסור הלבנת הון, יחידת אכיפה בניירות-ערך וציות בינ"ל, יחידת קשרי לקוחות הוראות צרכניות וחברות בנות, יחידת הציות למיסוי בינלאומי, ויחידת מטה.

יחידת קצין ציות ראשי נועדה לתמוך בהשגת היעדים האסטרטגיים והעסקיים של הקבוצה תוך מזעור החשיפה לסיכונים ציות ומוניטין. יעדי יחידת קצין ציות ראשי הינם:

- להוביל מדיניות ליישום מלא הוראות החוק בכל יחידות הבנק בארץ ובעולם, תוך הבנת הצרכים של היחידות העסקיות ותמיכה בפעילותן;
  - בראייה מבוססת סיכון לזהות, לתעד ולהעריך באופן פעיל את סיכונים הציות הגלומים בפעילויות העסקיות של הבנק;
  - לנטר ולבדוק הציות בקבוצת הבנק על-ידי ביצוע דגימות ולדווח לאורגני הבנק אודות הממצאים.
- האחריות על הניהול השוטף של סיכון הבנק בהיבטי הציות, וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון, חלה על מנהלי החטיבות ועל מנהלי חברות הבנות בקבוצת הבנק. האחריות המקצועית כמעגל בקרה שני בתחום זה מוטלת על יחידת קצין ציות ראשי בחטיבה לניהול סיכונים. ביחידות הבנק והקבוצה מתנהלת פעילות שוטפת של מערך קציני ציות, על בסיס ניהול מטריציוני, שמבוסס על כפיפות ארגונית למנהלי החטיבות/מנכ"לי חברות הבנות וכפיפות מקצועית ליחידת קצין ציות ראשי.
- הפעילות של יחידת קצין ציות ראשי ואכיפת בניירות-ערך מפוקחת על-פי ממשל תאגידי באמצעות:
- ועדת הדירקטוריון לניהול ובקרת סיכונים;
  - הנהלת הבנק בראשות המנכ"ל;
  - דיווח לפחות פעם בשנה להנהלה הבכירה ולדירקטוריון על נושאי הציות.

מדיניות הציות הקבוצתית, קובעת כללים לגבי מכלול הנושאים המרכיבים את נושאי הציות כאמור לעיל. המדיניות כוללת כללי ממשל תאגידי ואינטראקציה עם חברות בנות וסניפים מחוץ לישראל, ומתבססת על החקיקה והרגולציה בישראל ובמקומות הפעילות הרלוונטיים. קבוצת הבנק הקימה תשתית לטיפול בחובות הגילוי הנדרשות מול יחידים ותאגידים בעניין ה-FATCA וממשיכה בתהליך מיכון הדרישות המתחייבות מחקיקה זו ומהרגולציה הישראלית בנושא. בדומה לקבוצת הבנק מקימה תשתית לטיפול בחובות הגילוי הנדרשות מול יחידים ותאגידים בעניין CRS. החוק הישראלי מחייב את המוסדות הפיננסיים בישראל לדווח על חשבונות פיננסיים של לקוחות בעלי תושבות מס זרה. זאת, במסגרת אמנת ה-CRS לחילופי מידע עליה חתמה ישראל. תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 אושרו על-ידי ועדת הכספים של הכנסת ב-1 לינואר 2019. כמו-כן, הבנק קבע מדיניות כוללת של כסף מוצהר גם לעניין הלקוחות תושבי החוץ, שנועדה לצמצם החשיפה להימצאותם של כספים לא מדווחים, בחשבונות תושבי החוץ בכל קבוצת הבנק.

י. סיכון משפטי

הסיכון המשפטי כולל, בין היתר, תביעות משפטיות, פסקי דין, חוסר יכולת לאכוף חוזים, וכן חשיפה לקנסות (Fines, Penalties) או צעדי אכיפה (Enforcement measures) כתוצאה מפעילות פיקוחית והסדרים פרטניים (Private Settlements) שעלולים לשבש או להשפיע באופן שלילי על פעילות קבוצת הבנק. הקבוצה נעזרת במערך ייעוץ משפטי פנימי וחיצוני, לצורך התמודדות עם הסיכון.

הבנק נוקט התייחסות מרחיבה באשר לסיכונים המשפטיים וכולל בהם סיכונים הנובעים מהוראות חקיקה ראשית ומשנית והוראות רגולטוריות, לרבות סיכונים הנובעים מאי ידיעה של הוראות הדין המקומי או הזר החל על פעילות הבנק או הקבוצה, או פרשנות שגויה שלהם, פסיקה של בתי משפט, בתי דין וגופים אחרים שיש להם סמכות מעין-שיפוטית, פעילות שאינה מגובה בייעוץ משפטי, וכן ייעוץ משפטי לקוי וסיכונים הנובעים מהליכים משפטיים. בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מס' 350, הסיכון המשפטי שלוב בסיכון התפעולי.

ניהול הסיכון המשפטי מתבצע בהתאם למסמך מדיניות ניהול החשיפות לסיכונים משפטיים. חברות בנות בארץ ובחו"ל, נדרשות לאמץ את מסמך המדיניות הנ"ל ולנסח את מסמכי מדיניותן בהתאמה לו.

אחת לרבעון, נמסר על-ידי הייעוץ המשפטי להנהלה ולוועדת ניהול סיכונים של הדירקטוריון דיווח, בדבר סיכונים משפטיים שהתממשו בהשוואה להערכות המוקדמות בעניין זה וכן מידע סטטיסטי בדבר הליכים משפטיים לסוגיהם, שנפתחו או נסתיימו בתקופה הרלוונטית. למידע נוסף בנושא הסיכון המשפטי ראה [ביאור 25 בדוחות הכספיים](#).

יא. סיכון מוניטין

סיכון המוניטין מוגדר כסיכון קיים או עתידי לפגיעה בהכנסות או בהון כתוצאה מתדמית שלילית על-ידי מחזיקי העניין הרלוונטיים כגון: לקוחות, צדדים לעסקות, בעלי מניות, משקיעים, או גופים רגולטוריים. הסיכון, אשר בדרך כלל מתלווה לפעילויות אחרות וסיכונים אחרים, יכול להתממש במגוון דרכים כגון עזיבת לקוחות, רגולציות חדשות ועוד.

מדיניות ניהול סיכון המוניטין בקבוצת הבנק אושרה על-ידי ההנהלה והדירקטוריון ומיושמת ביחידות הקבוצה.

אסטרטגיית ניהול סיכון המוניטין בקבוצת בנק הפועלים קובעת כי יש למנוע, למזער ולבקר את סיכוי המוניטין. בהתאם לכך, נקבעו יעדים כלל קבוצתיים ביחס לסיכון המוניטין, כדלקמן:

- הבטחת פיקוח וניהול אפקטיבי של סיכון המוניטין.
  - הבטחת תקשורת אפקטיבית וזיהוי סיכון המוניטין, במטרה להגדיר תיאבון לסיכון המוניטין.
  - הגדרת מסגרת לבקרה פנימית במקדם תרבות וערכים של מודעות, שקיפות ויעילות בטיפול בסיכוי המוניטין.
- מסגרת הטיפול בסיכון המוניטין כוללת, בין היתר, מעקב אחר KRI, מיפוי מוקדי סיכון, סקר ודין ייעודי אחת לשנה. דירקטוריון הבנק והנהלה אחראים לקידום סטנדרטים גבוהים של אתיקה ויושרה ולביסוס תרבות המדגישה את חשיבות הבקרה הפנימית.

י.ב. סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו סיכון להכנסות ו/או להון הקבוצה, שנובע מתהליכי חקיקה ו/או מטיטוטות הוראות של גופים רגולטורים שונים, שגורמים לשינויים בסביבה העסקית של הקבוצה. שינויים אלה יכולים להשפיע, לעיתים, על יכולת הקבוצה להציע שירותים מסוימים ו/או לחייבה לבצע השקעות טכנולוגיות ואחרות בעלות ניכרת ותוך פגיעה בלוח הזמנים לפיתוח שירותים מתוכננים אחרים.

י.ב.1. מגבלות ופיקוח על פעילות התאגיד הבנקאי

הבנק פועל במסגרת חוקים, תקנות והוראות שחלקם ייחודיים למערכת הבנקאית, וחלקם, גם אם אינם ייחודיים כאמור, משפיעים על מקטעים מהותיים מפעילותו. פקודת הבנקאות, חוקי הבנקאות השונים והוראות ניהול בנקאי תקין אשר מפרסם המפקח על הבנקים מעת לעת, מהווים את הבסיס החוקי והמרכזי לפעילותה של קבוצת הבנק. אלו מגדירים, בין היתר, את גבולות הפעילות המותרת לבנק, את הפעילות המותרת לחברות בנות וחברות קשורות לקבוצת הבנק ואת תנאי השליטה והבעלות בהן, את מערכות היחסים בין הבנק ללקוחותיו, את השימוש בנכסי הבנק ואת אופן הדיווח על הפעילות האמורה למפקח על הבנקים ולציבור.

בצידם כפוף הבנק לחקיקה ענפה המסדירה את פעילותו בשוק ההון הן עבור לקוחותיו והן עבור עצמו (למשל בתחום ייעוץ ההשקעות וניהול תיקי לקוחות, ייעוץ פנסיוני, דיני נירות-ערך ומגבלות על פעילות בתחום הביטוח).

חוקים נוספים, בנושאים ייחודיים, מטילים על בנקים, והבנק בכללם, חובות וכללים ספציפיים. כך למשל החקיקה הקשורה באיסור הלבנת הון ואיסור מימון טרוה, חוק נתוני אשראי, חקיקה הקשורה בהלוואות לדיוח, דיני הערבות וכו'.

בנוסף לאלה קיימת חקיקה נוספת שבשל הקשר שלה לפעילות הבנק יש לה השפעה רבה על התנהלותו. לעניין זה ראוי להזכיר, בין היתר, את דיני ההוצאה לפועל, דיני פירוקים וכינוסים, חוקים המתייחסים למגזרים ספציפיים (רשויות מקומיות, נוטלי משכנתאות, רוכשי דירות, המגזר החקלאי) וחוקי מס שונים וכן חוקים צרכניים שונים כגון איסור אפליה, נגישות וכן יוזמות חברתיות של חברי כנסת בדמות חקיקה פרטית בנושא עמלת פירעון מוקדם, גביית יתר ועוד.

פעילותו של הבנק נתונה לפיקוח וביקורת של הפיקוח על הבנקים וכן של גורמים מפקחים נוספים בתחומי פעילות ספציפיים, דוגמת רשות ניירות-ערך, רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון, רשות הגנת הפרטיות, רשות איסור הלבנת הון ורשות התחרות. גורמים אלה עורכים מעת לעת ביקורות בבנק בקשר עם תחומי הפעילות השונים.

הבנק וחברות הבת פועלים על מנת לעמוד בחובות החלות עליהם מכוח הוראות הדין האמורות.

י.ב.2. דרכי ניהול הסיכון הרגולטורי

יחידת הרגולציה מעריכה ומנהלת את הסיכונים הרגולטוריים, על-ידי ניטור, זיהוי, איסוף המידע, הערכה, דיווח ומעקב ובקרה אחר ההתפתחויות הרגולטוריות בעת התהוותם. היחידה מהווה את הקשר בין היחידות הפנימיות בבנק לרגולטור במהלך התגבשות החקיקה, כך שתושמע דעתם של הגורמים המקצועיים באופן שיפחית את הסיכון מרגולציה לא מיטבית. בנוסף מספקת היחידה חוות דעת לפי העניין בדבר השפעת הרגולציה בהתהוות על ההתנהלות העסקית הצפויה של יחידות הבנק השונות. היחידה פועלת בשיתוף פעולה מלא עם היחידות המקצועיות הרלוונטיות בבנק ובחברות הבנות והשלחות, בארץ ובחו"ל, לזיהוי ויישום הרגולציה באופן מלא וביעילות מבחינה עסקית. לעניין הציות להוראות הרגולטוריות ראה [סיכון הציות לעיל](#). לפרטים בדבר יוזמות רגולטוריות מהותיות בעלות השפעה על פעילות הבנק בתקופת הדיווח ראה [ביאור 35 בדוחות הכספיים](#).

יג. סיכון כלכלי

זיהוי גורמי הסיכון בסביבה הכלכלית נעשה על-ידי המחלקה הכלכלית תוך מעקב אחר נתונים כלכליים ופיננסיים שוטפים בארץ ובעולם, והערכה מקצועית של המשמעותיות הנגזרות מנתונים אלו. המחלקה ממפה ומדווחת על הסיכונים הפוטנציאליים במשק ובשווקים הפיננסיים לצוותים ולוועדות הרלוונטיים. במקביל עורכת המחלקה סט תרחישי קיצון בעלי הסתברות להתממשות עתידית, אף אם נמוכה, שלהערכתה עשויות להיות להם השלכות כלכליות ופיננסיות משמעותיות על המשק ועל הבנק. תרחישי הקיצון מתעדכנים מדי שנה בהתאם למפת הסיכונים, התרחישים מאושרים על-פי הנהלים על-ידי הגורמים המוסמכים לכך. בד בבד, המחלקה הכלכלית בוחנת שורה של "נורות אזהרה" שעשויות לאותת על עלייה בהסתברות לאירוע של תרחיש קיצון. דיווח על נורות האזהרה מבוצע באופן שוטף לצוות ההנהלה לניהול סיכונים.

הבנק מתרגם את תנאי השוק בתרחיש להשפעה על פעילותו העסקית בהתאם לתחומי הסיכון השונים, ובוחן את ההשפעה על הרווחיות, ההון והלימות ההון תוך ניטור הסיכונים והמגזרים אשר עשויים להיות מושפעים מהשינויים הכלכליים במשק ובעולם, והתאמת מדיניותו ופעילות הבקרה לפי צורך. בין היתר, הבנק בוחן את נירות-ערך בתיק ההשקעות בישראל ובחו"ל, את החשיפה למוסדות פיננסיים זרים, וכן מוקדי סיכון בתיק האשראי העלולים להיות מושפעים מן ההתפתחויות ועומד באופן שוטף בדרישות הנזילות כנדרש מהוראות הפיקוח.

לפרטים בדבר מצב המשק בישראל ובעולם ראה [פרק 2.1.1 סקירה כלכלית ופיננסית לעיל](#).

לפרטים בדבר וירוס הקורונה ראה [פרק 3.1.4 עניינים נוספים לעיל](#).

יד. סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הנו סיכון מהותי עכשווי או עתיד לרווחים, הון, מוניטין או מעמד שעשוי להיגרם בעקבות שינויים בסביבה העסקית, החלטות עסקיות שגויות, יישום בלתי נאות של אסטרטגיה או החלטות עסקיות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים (לדוגמא מהלכי מתחרים), כלכליים או טכנולוגיים. בנוסף, הסיכון האסטרטגי הנו פונקציה של התאמת היעדים האסטרטגיים של הארגון לסביבת פעילותו, התאמת התוכניות העסקיות שפותחו על מנת להשיג יעדים אלו, הקצאת המשאבים, ואיכות היישום. ככזה, הסיכון הוא מידע צופה פני עתיד.

התוכנית האסטרטגית של הבנק הינה תוכנית תלת-שנתית - המאושרת על-ידי הנהלת הבנק והדירקטוריון - והנבחנת ומותאמת מדי שנה לשינויים בסביבה העסקית בישראל ובעולם, לשינויים בסביבה התחרותית בה פועל הבנק ולשינויים ביעדי הבנק.

במסגרת תהליך התוויית התוכנית האסטרטגית מתבצעת בחינה כללית של עסקי התאגיד והסיכונים האסטרטגיים הרלוונטיים ונערך תהליך תכנון מקיף. תחת תהליך התכנון השנתי, בוחנת הנהלת הבנק כיצד תיראה תמונת העתיד התחרותית ובהתאם לתמונה זו, נבנות תוכניות אסטרטגיות אשר נותנות מענה להיערכות הנדרשת לתמונת עתיד זו.

תהליך התכנון האסטרטגי השנתי מחולק לארבעה שלבים עיקריים; כל אחד מהשלבים מספק התמודדות עם היבט אחר של ניהול והערכת הסיכון האסטרטגי:

שלב א' - זיהוי הסיכונים האסטרטגיים של הבנק בסביבת התחרות - בחינת הגורמים המשפיעים על היכולת התחרותית של הבנק ועל פוטנציאל הצמיחה העתידית לרבות בחינת מגמות בעולם ובישראל ותמונת מצב הבנק. בשלב זה ובהתאם לממצאים, ההנהלה והדירקטוריון מגדירים את היעדים האסטרטגיים המרכזיים ודגשים נוספים שיש להתייחס אליהם במהלך הכנת התוכניות האסטרטגיות.

שלב ב' - גיבוש ואישור התוכנית האסטרטגית - הבנק מגבש את כלל התוכניות האסטרטגיות בהתאם לדגשים האסטרטגיים שהוגדרו, בסנכרון עם היעדים הפיננסיים, תוך תשומת לב להיבטי הסיכון. הפעילות מבוצעת באתגור החטיבה לניהול סיכונים.

שלב ג' - יישום התכנון האסטרטגי - הטמעת אסטרטגית הבנק במפות אסטרטגיות על-פי מתודולוגית ה-BSC (Balance Score Card). הדגשים והתוכניות האסטרטגיות של הבנק באים לידי ביטוי במפות ה-BSC. מפות ה-BSC מורכבות ממטרות, מדדים ויעדים ברי-מדידה לכל מדד (הן ברמה התהליכית והן ברמת התוצאות העסקיות) הנגזרים מהאסטרטגיה, שמטרתם להניע התנהגות וביצועים של היחידות השונות, ובאמצעותן ניתן לעקוב אחר יישום התוכנית האסטרטגית וניטור הסיכון האסטרטגי. סטייה משמעותית מהיעדים שנקבעו במפות ה-BSC יכולה להוות אינדיקציה למימוש חלקי של התוכנית האסטרטגית ולפיכך חשש לעלייה בסיכון האסטרטגי.

שלב ד' - שרשור מדדי ה-BSC למדידה לצורך תגמול של נושאי משרה ומנהלים בכירים. להבטחת חשיבותו של היעדים האסטרטגיים, החלק הארי מתוך המדדים ב-BSC משורשים ליעדים האישיים של מנהלי החטיבות ושל מנהלים בכירים לרבות מדדי ניהול סיכונים.

טו. סיכון סביבתי

סיכון סביבתי לבנק הוא הסיכון להפסד כתוצאה מהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן, היכול להתממש באם יישא הבנק באחריות ישירה למפגע סביבתי, לרבות האפשרות שהבנק יידרש להסיר מפגע סביבתי או שמא יהיה אחראי בגין מפגע סביבתי כלפי צד שלישי, או כתוצאה מירידת-ערך של ביטחונות שמומשו. הסיכון אף עשוי להתממש בעקיפין, כתוצאה מהרעה במצבו הפיננסי של אחר בשל עלויות סביבתיות שמקורן בהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה. כמו-כן, ייתכן ויתממש סיכון מוניטין כתוצאה מייחוס לבנק קשר לגורם למפגע סביבתי.

הסיכונים הסביבתיים בזיקה לתיקי אשראי גדולים מנוטרים בחטיבה העסקית, ניטור הסיכון הסביבתי בזיקה לפעילות הבנק עצמו הינו באחריות מנהלת אחריות חברתית תאגידית.

מתוך הכרה באחריותו החברתית של הבנק ומתוך הבנת החשיבות של ניהול מדיניות בת קיימא כלפי הסביבה, גיבש הבנק מדיניות סביבתית כוללת וסדורה. מדיניות זו מיושמת באמצעות מבנה ארגוני והגדרת תפקידים, נוהלים, תהליכים ומערכות בקרה. כחלק מתהליך ניהול והערכת התנהלותו הסביבתית קיבל הבנק הסמכה לתקן ISO 14001, אשר מתוקף מחדש כל שנה, בבדיקה מקיפה באמצעות חברה בינלאומית המוסמכת לנושא. תיאור נרחב של הפעילות בתחום הסביבה מוצג בדוח אחריות חברתית וקיימות של בנק הפועלים, המפורסם בכל שנה, על-פי התקן המתקדם ביותר של GRI. לצורך טיפול בהשפעת הסיכון הסביבתי על סיכון האשראי של הלווים הגדולים קבע הבנק מדיניות, נוהלי עבודה ומתודולוגיה לזיהוי, אפיון וניהול סיכונים סביבה. בגיבוש תהליכי כתיבת המדיניות ונוהלי העבודה, נבחנו מתודולוגיות מקובלות בבנקים בחו"ל ונעשה שימוש ביועצים המתמחים בתחום. המתודולוגיה לזיהוי הסיכונים הסביבתיים, כוללת בין היתר התייחסות לפוטנציאל הסיכון הסביבתי של ענף המשק, וכן התייחסות פרטנית לסיכונים סביבתיים אשר עלולים להשפיע בצורה מהותית על התאגיד בהתאם לפעילותו העסקית. ניהול הסיכונים הסביבתיים כולל במכלול סיכונים האשראי המנוהלים על-ידי הבנק, והערכת הסיכון הסביבתי כלולה בהערכה של איכות האשראי שהועמד ללקוחות על-ידי הבנק.

הבנק או נושא משרה בכירה בו לא היו בתקופת הדיווח צד להליך משפטי או מנהלי מהותי בקשר עם איכות הסביבה.

טז. גילוי בגין תגמול

לפירוט לגבי תגמולים לבעלי עניין ונושאי משרה בכירה בבנק, בהתאם לאמור בתקנות 21 ו-22 לתקנות ניירות-ערך (דוחות תקופתיים ומיידים), התש"ל-1970, ראו פרק ממשל תאגידי, ביקורת ופרטים נוספים על עסקי הבנק ואופן ניהולם בדוח השנתי של הבנק לשנת 2017.

טז.1. הגופים המפקחים על התגמול

הגופים המפקחים על התגמול הינם דירקטוריון הבנק באמצעות ועדת תגמול של הדירקטוריון. ועדת תגמול מונה שלושה חברים, ביניהם, בשנת 2019, שני דירקטורים חיצוניים ודירקטור נוסף. יו"ר הוועדה הינה דירקטור חיצוני. סמכויות ועדת התגמול הן אלה שניתנו לה בהתאם לדין החל, ובין היתר בהתאם להוראות חוק החברות, התשנ"ט-1999 והוראות המפקח על הבנקים (הוראה 301 להוראות ניהול בנקאי תקין והוראה 301A להוראות ניהול בנקאי תקין) וכפי שמוגדר בנוהלי הבנק. ועדת תגמול מפקחת על יישום מדיניות התגמול ותוכניות התגמול, ונעזרת לשם כך בגורמי ניהול הסיכונים, הבקרה והביקורת בבנק. ועדת תגמול, לאחר שנעזרה בגורמי ניהול הסיכונים, הבקרה והביקורת בבנק, לפי הצורך, עיצבה, ומעצבת את אמצעי הבקרה לשם הבטחת קיומם של עקרונות מדיניות התגמול, כך שניתן יהיה לוודא באופן שוטף שהתגמול בפועל לנושאי המשרה, מדדי הסיכון והביצוע ותוצאותיהם, עקביים עם מנגנוני התגמול שנבחרו ועם יעדי המדיניות.

הוועדה נעזרת בעבודתה גם ביועצים חיצוניים, כלכליים (משרד קוגנום ייעוץ כלכלי בע"מ) ומשפטיים (משרד עורך-דין גולדפרב זליגמן), המייעצים לוועדה בקשר עם מדיניות התגמול ותוכניות התגמול בהתאם לדין החל, בקשר עם המידע לו נדרשת הוועדה על מנת להחליט החלטות מושכלות, תהליכי אישור תגמולים בבנק, ובקורות שונות, והכל כנדרש על-פי הדין החל.

מדיניות התגמול של הבנק כוללת פרק הדן בקבוצת הבנק, ואשר מחיל עקרונות דומים לאלו עליהם בנויה מדיניות התגמול של הבנק גם על חברות בנות נבחרות של הבנק בארץ, כאשר לגבי החברות הבנות בחו"ל, וכן לגבי סניפי הבנק בחו"ל, קיימות התאמות מסוימות, על-מנת להתאים את התגמול לתנאי הדין החל במדינה הרלוונטית ותנאי שוק העבודה שם.

העובדים המרכזיים בבנק כוללים את העובדים הבאים: יו"ר דירקטוריון הבנק, מנכ"ל הבנק, חברי הנהלת הבנק, מנהלים אחרים הכפופים ישירות למנכ"ל הבנק, קבוצה של עובדים בחוזה עבודה אישי בכיר הכפופים לחברי הנהלת הבנק ואשר אינם נושאי משרה, מספר עובדים ביחידות הנוסטרו, חדר עסקות, OTC וגגזרים אשר אינם נושאי משרה או מנהלים בכירים.

טז. התכנון והמבנה של תהליכי התגמול

להלן מאפיינים עיקריים ויעדים, לרבות התייחסות לדרך בה מבטיח הבנק כי עובדים העוסקים בניהול סיכונים ובציות מתוגמלים ללא תלות בעסקים עליהם הם מפקחים:

כללי - הבנק שואף לתגמל נושאי משרה ומנהלים על עבודתם ועל תרומתם לבנק ולשמרם לטווח הארוך תוך כדי יצירת תמריצים ראויים וקשירת האינטרסים שלהם לאינטרסים של הבנק ומחזיקי העניין בו, תוך התאמה למטרותיו של הבנק, תוכניות העבודה שלו ומדיניותו בראייה ארוכת טווח. מדיניות התגמול עקבית עם החזון והאסטרטגיה של הבנק, תוכניות העבודה ותיאבון הסיכון של הבנק ומטרתה להוביל להשאת ערכו של הבנק תוך שימת דגש על יציבות הבנק והחליפיות בין השגת תשואה לנטילת סיכון.

מטרותיה העיקריות של מדיניות התגמול הן:

- הנעת נושאי המשרה לפעול ליצירת ערך כלכלי ארוך טווח לבנק ולמחזיקי העניין בבנק, באופן המחזק את הקשר בין התגמול לבין יצירת ערך למחזיקי העניין בכלל ולבעלי המניות (shareholders) של הבנק בפרט.
- התאמת התגמול לחזון הבנק, לתוכנית האסטרטגית הכוללת של הבנק ושל יחידות המשנה בו ולתוכניות העבודה הנגזרות מהן. בהתאם לכך, תמריצי התגמול יותאמו גם ליעדים ארוכי הטווח המנוסחים בתוכנית האסטרטגית ובתוכניות העבודה התקופתיות
- התאמת התגמול הכולל לתיאבון הסיכון של הבנק.
- שמירה על תחרותיות הבנק בגיוס ושימור כוח אדם איכותי לתפקידי ניהול בכירים, כאשר גובה התגמול יהיה מידתי ויתחשב בתנאי השוק ובמבנה התגמול בבנק.
- מענה לדרישות הרגולציה - התגמול לנושאי המשרה יכולול מרכיב שישקף עמידה ביעדים כלליים של הבנק בתחום ניהול הסיכונים, ובתחום הציות לדין ולנוהלי הבנק.
- קידום מבנה תגמול המתחשב בהשפעת הפערים על יחסי העבודה בבנק.
- התאמת התגמול לסוג הפעילות והאחריות של נושאי המשרה וכישוריהם.
- תגמול פונקציות ארגוניות המעורבות בפיקוח ובקרה ייקבע על בסיס סטנדרטים המביאים בחשבון את חשיבות ורגישות התפקידים האלה. תקציב המענקים של הפונקציות הללו, ייקבע כתלות במחיר ההון, ועל-פי עמידה ביעדי Key Performance Indicators (להלן: "KPI's") שייקבעו מראש על-ידי הממונים על המנהלים בפונקציות הפיקוח והבקרה, בהתאם לתפקיד המנהל.

טז. הכללת סיכונים קיימים ועתידיים בתהליך התגמול

תוכניות העבודה השנתיות והרב שנתיות נבנות, בין היתר, תוך התייחסות להיקף הסיכונים, לסוגיהם השונים, אשר הבנק מוכן ליטול על עצמו. השגת יעדי תוכנית העבודה לרבות יעדי הלימות ההון, יחד עם השגת תשואה עודפת על מחיר ההון הנדרש, מגדירים את הסף לחלוקת מענקים. בנוסף, יעד זה יושג, בין היתר, באמצעות הגבלת התגמול המשתנה בתקרה ובאמצעות דחיית חלק מתשלום המענק השנתי, במקרים מסוימים, והכפפתו לביצועים של הבנק בשנים עתידיות, כך שהמנהלים יהיו חשופים לתוצאות התממשות הסיכונים שנלקחו ותגמולם ירד אם וכאשר הסיכונים יתממשו בעתיד. גורמי ניהול הסיכונים, הבקרה והביקורת בבנק סייעו לדירקטוריון הבנק ולועדת התגמול של הדירקטוריון להבטיח כי מדדי הסיכון ומדדי הביצוע בהם נעשה שימוש במנגנוני התגמול של נושאי המשרה עקביים עם יעדי מדיניות התגמול ויבטיחו אפקטיביות של מנגנוני התגמול. הסיכונים העיקריים אותם מביא הבנק בחשבון בעת יישום מדדי תגמול כוללים: סיכונים אשראי וריכוזיות, סיכונים שוק, סיכונים תפעוליים וסיכונים ציות.

טז. הקשר בין ביצועים במהלך תקופת מדידת הביצועים לבין רמות התגמול

מדד הביצוע העיקרי עבור הבנק הינו עמידה בשיעור התשואה הנדרש על ההון, כמפורט במדיניות התגמול של הבנק. מדדי הביצוע האישיים העיקריים נקבעים לפי תוכניות העבודה של הבנק ולקוחים מתחומים שונים, כגון, תחום פיננסי, תחום לקוחות, תחום תהליכים, לרבות פרויקטים ארוכי טווח ותחום תשתיות-טכנולוגיה וכוח אדם. ביעדים האישיים משולבים גם יעדים רחביים לפי צורכי הארגון, כגון יעדי התייעלות, שביעות רצון עובדים, ושירות פנים ארגוני.

אחת לשנה במסגרת תהליך אישור המענק השנתי נבחן כי הפרמטרים אשר קובעים את מידת התגמול תואמים למדדי ההצלחה של התוכנית האסטרטגית של הבנק.

במקרים חריגים יובאו לדיון בסוף השנה במרכז היעדים שנקבעו לצורך שינויים.

טז.5. התאמת התגמול לביצועים לטווח ארוך

ביום 19 בדצמבר 2016 אישרה האסיפה הכללית של בעלי מניות הבנק את מדיניות התגמול של הבנק לנושאי משרה לתקופה של שלוש שנים, וביום 26 בדצמבר, 2019 אישרה האסיפה הכללית של בעלי מניות הבנק את הארכת תוקפה של מדיניות התגמול עד לא יאוחר מיום 31 בדצמבר 2020. מדיניות התגמול תואמת את חוק תגמול לנושאי משרה בתאגידים פיננסיים (אישור מיוחד ואי התרת הוצאה לצורכי מס בשל תגמול חריג) התשע"ו-2016 (להלן: "חוק הגבלת התגמול") והתקרה הקבועה בו ("תקרת התגמול"), חוק החברות, התשנ"ט-1999 ("חוק החברות") ובהתאם להוראה בדבר מדיניות תגמול בתאגיד בנקאי ("מדיניות תגמול 2016"). ביום 29 בנובמבר 2016 אימץ הבנק מדיניות תגמול כוללת למנהליו הבכירים ולעובדיו שאינם נושאי משרה (כל פרקי מדיניות התגמול הללו לגבי כל האוכלוסיות יכוננו להלן יחד "מדיניות תגמול 2016"), וכן תוכנית תגמול בהתאם לה ("תוכנית 2016"), אשר עודכנו מעת לעת.

ככלל, התגמול המשתנה מורכב, בין היתר, ממענק שנתי המותנה בביצועים פיננסיים של הבנק אשר יתבססו על רווח מותאם סיכון ועלות ההון לבנק, ואשר ייקבע גם על-פי עמידה ביעדי ביצוע אישיים מדידים, כמותיים ואיכותיים (מודל קביעת תקציב המענק לגבי הסחרנים שונה מהאמור לעיל, ומתחשב, בין היתר, בביצועים הספציפיים של הקבוצה והחדר אליה הם משתייכים).

בנסיבות הקבועות בהוראה 301A להוראות ניהול בנקאי תקין, 50% מהמענק השנתי עשוי להידחות ולהיפרס על-פני שלוש שנים באופן אשר יפצה על ביצועים שאינם מספקים בתקופה זו, ככל שיהיו, וישולם במכשירים מבוססי מניות (על-פי רוב בדמות יחידות מניה חסומות (RSU), אשר תנאי להבשלתן הינו שהפרש התשואה על ההון לא יפחת מ-5%), ובלבד שהתגמול המשתנה בשנה נתונה יהיה גבוה מ-40% מהתגמול הקבוע באותה שנה, שאם לא כן, לא תתבצע דחיה כאמור, הכל כפוף לדיון החל. במקרה של הפסד שנתי נקי מפעולות רגילות או חריגה מהותית מיחס הלימות ההון התשלום יידחה התשלום הנדחה עד להצגת רווח שנתי או כי פסקה החריגה מהלימות ההון, לפי המקרה.

לפי מדיניות תגמול 2016, ועדת התגמול והדירקטוריון יהיו רשאים להפחית עד 50% מהמענק השנתי של המנהל וזאת במקרים שמצבו הכספי או העסקי של הבנק יחייב זאת ו/או מטעמים הקשורים בתפקודו ומטעמים שינומקו על ידיהם.

מדיניות תגמול 2016 קובעת כי, במקרה בו יתוקנו דוחותיו הכספיים המבוקרים של הבנק לשנה כלשהי, באופן שלו היה סכום המענק שהגיע למנהל בגין אותה שנה מחושב בהתאם לנתונים המתוקנים, היה מקבל המנהל מענק בסכום אחר, ישיב המנהל לבנק, או ישלם הבנק למנהל, לפי המקרה, את הפרש בין סכום המענק שקיבל, או שלא שולם לו על-ידי הבנק, לפי המקרה, לזה שהיה זכאי לו עקב התיקון האמור, ובלבד שאם המנהל פרש מהבנק, חלפו לא יותר משלוש שנים ממועד סיום העסקתו בבנק. כמו-כן, קיימות הוראות נוספות לעניין חובת ההשבה של התגמול המשתנה בהתאם להוראה בדבר מדיניות תגמול בתאגיד בנקאי.

טז.6. תגמול משתנה

כפוף לאמור לעיל, בנסיבות מסוימות, התגמול המשתנה משולם מחציתו במזומן ומחציתו כתגמול נדחה. התגמול המשתנה הנדחה משולם לרוב באמצעות יחידות מניות חסומות. עם זאת, קיימת אפשרות לגבי החברות הבנות של הבנק בכלל ובח"ל בפרט, כי תגמול זה ישולם באמצעות יחידות מניות פנטום חסומות (או יידחה וישולם במזומן). האמור נכון גם לגבי שליחי חו"ל מטעם הבנק, מסיבות מיסוייות.

לוח טז-1: תגמול בגין שנת הדיווח לנושאי המשרה הבכירה והעובדים המרכזיים האחרים (במיליוני ש"ח)

2018		2019		
עובדים מרכזיים אחרים	נושאי משרה בכירה	עובדים מרכזיים אחרים	נושאי משרה בכירה	
סכום התגמול				
תגמול קבוע				
191	23	199	21	מספר עובדים
214	37	204	44	סך תגמול קבוע
193	32	186	31	מזה: מבוסס מזומן
-	-	-	-	מזה: נדחה
9	5	9	5	מזה: מניות או מכשירים מבוססי מניות אחרים
-	-	-	-	מזה: נדחה
12	-	9	8	מזה: צורות אחרות
-	-	-	-	מזה: נדחה
תגמול משתנה				
165	23	70	1	מספר עובדים
39	7	16	-	סך תגמול משתנה
37	7	15	-	מזה: מבוסס מזומן
-	-	-	-	מזה: נדחה
2	-	1	-	מזה: מניות או מכשירים מבוססי מניות אחרים
2	-	1	-	מזה: נדחה
-	-	-	-	מזה: צורות אחרות
-	-	-	-	מזה: נדחה
253	44	220	44	סך התגמול

לוח טז-2: תשלומים מיוחדים ששולמו בשנת הדיווח לנושאי המשרה הבכירה והעובדים המרכזיים האחרים (במיליוני ש"ח)

שנת 2019						
תשלומי פיצויים		מענקים בעת החתימה		בונוסים מובטחים		
סך-הכל	מספר עובדים	סך-הכל	מספר עובדים	סך-הכל	מספר עובדים	
-	-	-	-	-	-	נושאי משרה בכירה
5	6	-	-	-	-	עובדים מרכזיים אחרים
שנת 2018						
תשלומי פיצויים		מענקים בעת החתימה		בונוסים מובטחים		
סך-הכל	מספר עובדים	סך-הכל	מספר עובדים	סך-הכל	מספר עובדים	
7	3	-	-	-	-	נושאי משרה בכירה
10	13	-	-	-	-	עובדים מרכזיים אחרים

לוח טז-3: תגמול נדחה לנושאי המשרה הבכירה והעובדים המרכזיים האחרים (במיליוני ש"ח)

שנת 2019					
הסכום הכולל של שטרם שולם של יתרת התגמול הנדחה	הסכום הכולל של התיקון שבוצע במהלך השנה עקב התאמות משתמעות בד"עבד**	הסכום הכולל של התיקון שבוצע במהלך השנה עקב התאמות בד"עבד מפורשות בד"עבד	מזה: הסכום הכולל שטרם שולם של יתרת התגמול הנדחה והתגמול המוחזק שחשוף להתאמות בד"עבד, מפורשות ו/או משתמעות	הסכום הכולל שטרם שולם של יתרת התגמול הנדחה	
תגמול נדחה ותגמול מוחזק					
נושאי משרה בכירה					
-	-	-	-	-	מזמן
-	-	-	-	-	מניות*
1	-	-	-	-	מכשירים מבוססי מניות
-	-	-	-	-	אחר
עובדים מרכזיים אחרים					
1	-	-	-	-	מזמן
-	-	-	-	1	מניות*
8	-	-	2	2	מכשירים מבוססי מניות
1	-	-	-	-	אחר
11	-	-	2	3	סך-הכל

שנת 2018					
הסכום הכולל של שטרם שולם של יתרת התגמול הנדחה	הסכום הכולל של התיקון שבוצע במהלך השנה עקב התאמות משתמעות בד"עבד**	הסכום הכולל של התיקון שבוצע במהלך השנה עקב התאמות בד"עבד מפורשות בד"עבד	מזה: הסכום הכולל שטרם שולם של יתרת התגמול הנדחה והתגמול המוחזק שחשוף להתאמות בד"עבד, מפורשות ו/או משתמעות	הסכום הכולל שטרם שולם של יתרת התגמול הנדחה	
תגמול נדחה ותגמול מוחזק					
נושאי משרה בכירה					
2	-	-	-	-	מזמן
-	-	-	-	-	מניות*
5	-	-	2	2	מכשירים מבוססי מניות
-	-	-	-	-	אחר
עובדים מרכזיים אחרים					
10	-	-	2	3	מזמן
-	-	-	-	-	מניות*
18	-	-	10	10	מכשירים מבוססי מניות
2	-	-	-	1	אחר
37	-	-	14	16	סך-הכל

* לא קיים בבנק.

** יחידות RSU מותנות שחולטו עקב עמידה חלקית בהפרשי התשואה מהפרש התשואה המזכה בכמות המקסימלית.

י.ז. תוספות

תוספת א: קשרים בין הדוחות הכספיים ובין חשיפות פיקוחיות

לוח יז-1 הקשר בין המאזן ורכיבי ההון הפיקוחי

הפניות לרכיבי ההון הפיקוחי	31 בדצמבר	31 בדצמבר	
	2018*	2019	
	מאזן פיקוחי מאוחד		
	במיליוני ש"ח		
			נכסים
	84,481	88,122	מזומנים ופיקדונות בבנקים*
10	(1)	(1)	* מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת בהון רובד 2
	56,149	59,486	ניירות-ערך*
	578	413	* מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינן עולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי
	41	-	* מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי, שאינן עולות על סף הפחתה
	55,530	59,073	* מזה: ניירות-ערך אחרים
	708	471	ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
	300,870	297,647	אשראי לציבור
	553	473	* מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי, שאינן עולות על סף הפחתה
	1,224	1,030	* מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שאינן עולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי
	(3,997)	(4,707)	הפרשה להפסדי אשראי*
10	(3,395)	(3,299)	* מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת בהון רובד 2
	(602)	(1,408)	* מזה: הפרשה להפסדי אשראי שלא נכללת בהון הפיקוחי
	296,873	292,940	אשראי לציבור, נטו
	2,428	1,971	אשראי לממשלות
10	(7)	(6)	* מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת בהון רובד 2
	109	1,041	השקעה בחברות כלולות*
	62	905	* מזה: השקעות בהון של תאגידים פיננסיים שעולות על 10% מהון המניות של התאגיד הפיננסי, שאינן עולות על סף הפחתה
11	-	11	* מזה: מוניטין ונכסים בלתי מוחשיים
	3,467	3,233	בניינים וציוד
	10,534	11,143	נכסים בגין מכשירים נגזרים
	6,177	5,281	נכסים אחרים*
	3,679	3,856	* מזה: נכסי מס נדחה**
	-	-	** מזה: נכסי מס נדחה המיוחסים להפרשי עיתוי מעל 10% מהון עצמי רובד 1
6	34	50	** מזה: נכסי מס נדחה, למעט אלו המיוחסים להפרשי עיתוי
12	-	(4)	** מזה: התחייבות בגין מס נדחה בגין מוניטין ונכסים בלתי מוחשיים
	3,645	3,810	** מזה: נכסי מס נדחה אחרים
	2,498	1,425	* מזה: נכסים אחרים נוספים
	460,926	463,688	סך-כל הנכסים

* יתרות אלו כוללות את פעילות חברות כרטיסי האשראי שסווגה בדוחות הכספיים כפעילות מופסקת.

לוח יז-1 הקשר בין המאזן ורכיבי ההון הפיקוחי (המשך)

הפניות לרכיבי ההון הפיקוחי	31 בדצמבר 2018*	31 בדצמבר 2019	התחייבויות והון
	מאזן פיקוחי מאוחד במיליוני ש"ח		
	352,342	361,645	פיקדונות הציבור
	5,228	3,520	פיקדונות מבנקים
	208	685	פיקדונות הממשלה
	-	3	ניירות-ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
	30,024	26,853	אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים*
	8,263	6,156	* מזה: כתבי התחייבות נדחים שאינם מוכרים כהון פיקוחי
	7,108	6,662	* מזה: כתבי התחייבות נדחים המוכרים כהון פיקוחי**
	1,823	2,894	** מזה: כשירים כרכיבי הון פיקוחי
9	5,285	3,768	** מזה: אינם כשירים כרכיבי הון פיקוחי וכפופים להוראות מעבר
	9,676	12,050	התחייבויות בגין מכשירים נגזרים*
8	4	2	* מזה: בגין סיכון האשראי העצמי
	25,792	20,711	התחייבויות אחרות
10	508	472	* מזה: הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי הנכללת בהון רובד 2
	423,270	425,467	סך-כל ההתחייבויות
	37,544	38,181	הון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי*
	37,544	38,181	* מזה: הון מניות רגילות ופרמיה, עודפים, הפסד כולל אחר וקרנות הון**
1	1,334	1,335	** מזה: הון מניות רגילות
2	6,801	6,832	** מזה: פרמיה על מניות רגילות
3	30,565	31,346	** מזה: עודפים
א4	(1,194)	(1,352)	** מזה: הפסד כולל אחר מצטבר***
	(163)	247	*** מזה: התאמות בגין הצגת ניירות-ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
7	(1)	(1)	*** מזה: הפסדים נטו בגין גידורי תזרימי מזומנים
	(37)	(37)	*** מזה: התאמות מתרגום, נטו לאחר השפעת גידורים
ב4	38	20	** מזה: קרנות הון מהטבה בשל עסקות תשלום מבוסס מניות
	112	40	זכויות שאינן מקנות שליטה*
5	40	15	* מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שניתן לייחס להון עצמי רובד 1
	72	25	* מזה: זכויות שאינן מקנות שליטה שלא ניתן לייחס להון הפיקוחי
	37,656	38,221	סך-כל ההון
	460,926	463,688	סך-כל ההתחייבויות והון

* יתרות אלו כוללות את פעילות חברות כרטיסי האשראי שסווגה בדוחות הכספיים כפעילות מופסקת.

לוח יז-2 קשרים בין הדוחות הכספיים ובין חשיפות פיקוחיות

31 בדצמבר 2019						
יתרות מאזניות של פריטים ש:					יתרות מאזניות כפי שדווחו בדוחות הכספיים שפורסמו ובהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי	
לא כפופים לדרישות הון או כפופים לניכוי מבטיס ההון	כפופים למסגרת סיכון שוק	כפופים למסגרת איגוח	כפופים למסגרת סיכון אשראי של צד נגדי	כפופים למסגרת סיכון אשראי		
במיליוני ש"ח						
נכסים						
-	-	-	-	88,122	88,122	מזומנים ופיקדונות בבנקים
-	6,607	-	-	52,879	59,486	ניירות-ערך
-	-	-	-	471	471	ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
-	-	56	-	297,591	297,647	אשראי לציבור
(3,299)	-	-	-	(1,408)	(4,707)	הפרשה להפסדי אשראי
(3,299)	-	56	-	296,183	292,940	אשראי לציבור, נטו
-	-	-	-	1,971	1,971	אשראי לממשלות
-	-	-	-	1,041	1,041	השקעה בחברות כלולות
-	-	-	-	3,233	3,233	בניינים וציוד
-	-	-	11,143	-	11,143	נכסים בגין מכשירים נגזרים
403	-	-	-	4,878	5,281	נכסים אחרים
(2,896)	6,607	56	11,143	448,778	463,688	סך-כל הנכסים
התחייבויות						
-	-	-	-	-	361,645	פיקדונות הציבור
-	-	-	-	-	3,520	פיקדונות מבנקים
-	-	-	-	-	685	פיקדונות הממשלה
-	-	-	-	-	3	ניירות-ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
-	-	-	-	-	26,853	אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
-	-	-	-	-	12,050	התחייבויות בגין מכשירים נגזרים
-	-	-	-	-	20,711	התחייבויות אחרות
-	-	-	-	-	425,467	סך-כל ההתחייבויות

לוח יז-2 קשרים בין הדוחות הכספיים ובין חשיפות פיקוחיות (המשך)

31 בדצמבר 2018						
יתרות מאזניות של פריטים ש:					יתרות מאזניות כפי שדווחו בדוחות הכספיים שפורסמו ובהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי	
לא כפופים לדרישות הון או כפופים לינכי מבטיס ההון	כפופים למסגרת סיכון שוק	כפופים למסגרת איגוח	כפופים למסגרת סיכון אשראי של צד נגדי	כפופים למסגרת סיכון אשראי		
במיליוני ש"ח						
נכסים						
-	-	-	-	84,481	84,481	מזומנים ופיקדונות בבנקים
-	6,378	-	-	49,771	56,149	ניירות-ערך
-	-	-	-	708	708	ניירות-ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
-	-	99	-	300,771	300,870	אשראי לציבור
(3,403)	-	-	-	(594)	(3,997)	הפרשה להפסדי אשראי
(3,403)	-	99	-	300,177	296,873	אשראי לציבור, נטו
-	-	-	-	2,428	2,428	אשראי לממשלות
-	-	-	-	109	109	השקעה בחברות כלולות
-	-	-	-	3,467	3,467	בניינים וציוד
-	-	-	10,534	-	10,534	נכסים בגין מכשירים נגזרים
290	-	-	-	5,887	6,177	נכסים אחרים
(3,113)	6,378	99	10,534	447,028	460,926	סך-כל הנכסים
התחייבויות						
-	-	-	-	-	352,342	פיקדונות הציבור
-	-	-	-	-	5,228	פיקדונות מבנקים
-	-	-	-	-	208	פיקדונות הממשלה
-	-	-	-	-	-	ניירות-ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
-	-	-	-	-	30,024	אגרות-חוב וכתבי התחייבות נדחים
-	-	-	-	-	9,676	התחייבויות בגין מכשירים נגזרים
-	-	-	-	-	25,792	התחייבויות אחרות
-	-	-	-	-	423,270	סך-כל ההתחייבויות

לוח יז-3 המקורות העיקריים להבדלים בין סכומי החשיפה הפיקוחית לבין היתרות המאזניות בדוחות הכספיים

31 בדצמבר 2019					
פריטים שחלה עליהם:				סך-הכל	
מסגרת סיכון שוק	מסגרת איגוח	מסגרת סיכון אשראי של צד גנדי	מסגרת סיכון אשראי		
במיליוני ש"ח					
6,607	56	11,143	445,882	463,688	סכום היתרה המאזנית של הנכסים בהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי
-	-	-	-	-	סכום היתרה המאזנית של ההתחייבויות בהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי
6,607	56	11,143	445,882	463,688	סכום כולל נטו לפי בסיס האיחוד הפיקוחי
-	-	10,754	54,523	171,185	סכומים חוץ-מאזניים
-	-	(11,906)	(6,604)	(18,510)	הבדלים נוספים שנגרמים מהבדלים בכללי הקיזוז
-	-	-	3,299	3,299	הבדלים הנגרמים מהפרשות
-	-	-	(193)	(193)	הבדלים אחרים
6,607	56	9,991	496,907	619,469	סכומי חשיפה שמובאים בחשבון למטרות פיקוחיות
31 בדצמבר 2018					
פריטים שחלה עליהם:				סך-הכל	
מסגרת סיכון שוק	מסגרת איגוח	מסגרת סיכון אשראי של צד גנדי	מסגרת סיכון אשראי		
במיליוני ש"ח					
6,378	99	10,534	443,915	460,926	סכום היתרה המאזנית של הנכסים בהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי
-	-	-	-	-	סכום היתרה המאזנית של ההתחייבויות בהתאם לבסיס האיחוד הפיקוחי
6,378	99	10,534	443,915	460,926	סכום כולל נטו לפי בסיס האיחוד הפיקוחי
-	94	12,354	53,449	186,039	סכומים חוץ-מאזניים
-	-	(10,670)	(7,546)	(18,216)	הבדלים נוספים שנגרמים מהבדלים בכללי הקיזוז
-	-	-	3,403	3,403	הבדלים הנגרמים מהפרשות
-	-	-	119	119	הבדלים אחרים
6,378	193	12,218	493,340	632,271	סכומי חשיפה שמובאים בחשבון למטרות פיקוחיות

הערה:

כולל סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%) שלא נכללו בלוח ד-17.

קביעת שווי הוגן של מכשירים פיננסיים

בהתאם ל-ASC 820-10 (FAS 157) שווי הוגן מוגדר כמחיר אשר היה מתקבל ממכירת נכס או היה משולם לצורך העברת התחייבות בעסקה רגילה בין משתתפים בשוק במועד המדידה. התקן מחייב, לצורך הערכת שווי הוגן, לעשות שימוש מרבי ככל שניתן בנתונים נצפים ולמזער שימוש בנתונים לא נצפים. נתונים נצפים מייצגים מידע הזמין בשוק המתקבל ממקורות בלתי תלויים ואילו נתונים לא נצפים משקפים את ההנחות של הבנק. ASC 820-10 מפרט היררכיה של טכניקות מדידה בהתבסס על השאלה האם הנתונים ששימשו לצורך קביעת השווי הוגן הינם נצפים או לא נצפים. סוגים אלו של נתונים יוצרים מדרג שווי הוגן כמפורט להלן:

- נתוני רמה 1: מחירים מצוטטים (לא מותאמים) בשווקים פעילים לנכסים או להתחייבויות זהים, אשר לבנק יש יכולת לגשת אליהם במועד המדידה.
  - נתוני רמה 2: נתונים נצפים עבור הנכס או התחייבות, במישרין או בעקיפין, שאינם מחירים מצוטטים הנכללים ברמה 1.
  - נתוני רמה 3: נתונים לא נצפים עבור הנכס או התחייבות.
- היררכיה זו דורשת שימוש בנתוני שוק נצפים, כאשר מידע זה קיים. כאשר הנתונים המשמשים למדידת שווי הוגן מסווגים לרמות שונות במדרג השווי הוגן, הבנק מסווג את מדידת השווי הוגן בכללותה לרמה הנמוכה ביותר של הנתון שהוא משמעותי למדידה בכללותה.
- מדידת שווי הוגן של מכשירים פיננסיים נעשית ללא הבאה בחשבון של פקטור גודל ההחזקה (blockage factor) הן לגבי מכשירים פיננסיים המוערכים לפי נתוני רמה 1 והן לגבי מכשירים פיננסיים המוערכים לפי רמות 2 או 3, למעט מצבים בהם פרמיה או ניכיון היו מובאים בחשבון במדידת שווי הוגן על-ידי משתתפים בשוק בהיעדר נתוני רמה 1.

הערכה של סיכון אשראי וסיכון לאי ביצוע

- ASC 820 (FAS 157) דורש מהבנק לשקף את סיכון האשראי (credit risk) ואת הסיכון לאי ביצוע (nonperformance risk) במדידת השווי הוגן של חוב, לרבות מכשירים נגזרים, אשר הונפק על ידו ונמדד לפי שווי הוגן. סיכון אי ביצוע כולל את סיכון האשראי של הבנק, אך לא מוגבל לסיכון זה בלבד. הבנק מעריך את סיכון האשראי במכשירים נגזרים באופן המפורט להלן:
- כאשר בגין החשיפה קיימים ביטחונות נזילים מספקים המבטיחים ספציפית ברמת ודאות משפטית גבוהה את המכשיר הנגזר, הבנק מתחשב באותם ביטחונות לצורך קביעת סיכון האשראי.
  - כאשר החשיפה בגין הצד הנגדי הינה מהותית - הבנק מבצע הערכת שווי הוגן בהתבסס על אינדיקציות מעסקות בשוק פעיל לאיכות האשראי של הצד הנגדי, ככל שהאינדיקציות כאמור זמינות במאמצים סבירים. הבנק גוזר את האינדיקציות, בין היתר, ממחירים של מכשירי חוב של הצד הנגדי הנסחרים בשוק פעיל וממחירים של נגזרי אשראי שהבסיס שלהם הוא איכות האשראי של הצד הנגדי. במידה ולא קיימות אינדיקציות כאמור, הבנק מחשב את ההתאמות בהתבסס על דירוגים פנימיים (כגון: אומדנים לשיעורי כשל צפויים ושיעורי הפסדי אשראי בעת כשל). החישוב מבוצע בהתבסס על מודל פנימי המניח תרחישים שונים לשווי העסקות.

תוספת ב: חשיפות איגוח

היקף החשיפה של הבנק בגין איגוח הינו כ-56 מיליוני ש"ח.

1. במהלך הרבעון השלישי של שנת 2019 הבנק חדל מלספק קווי נזילות לגופי איגוח שבהם צדדים שלישיים משמשים כיוצרים. סך קווי הנזילות המסופקים לגופי איגוח כאמור לעיל ליום 31 בדצמבר 2018 הסתכם ב-187 מיליוני ש"ח (כ-50 מיליוני דולר).
2. במהלך הרבעון השני של שנת 2018 נכנס הבנק לעסקת מימון תיקי חייבים כמשקיע. במסגרת זו נתן הבנק הלוואות בסך של כ-120 מיליוני ש"ח המגובות בתיקי חייבים שהועברו על-ידי היזם לישות משפטית נפרדת שהוקמה לצורך מטרה זו (SPE). יתרת העסקה ליום 31 בדצמבר 2019 הסתכמה ב-56 מיליוני ש"ח. משקל הסיכון המיושם לסכום החשיפה בגין העסקה נקבע לפי משקל סיכון הנובע מדירוג A- שהוענק על-ידי חברת הדירוג Global Ratings S&P.